РЕСПУБЛИКАДИН ОБЩЕСТВЕННО–ПОЛИТИЧЕСКИЙ ГАЗЕТ

Лезги Газет

Жуван Ватан, ватанэгълияр, дидед чІал хуьх!

“Леки” клубдин - 10 йис

18-сентябрдиз Мегьарамдхуьре “Леки” стадиондал гьа ихьтин тІвар алай футболдин клубдин 10 йисан юбилейдиз талукьарнавай мярекат кьиле фена.

Ана Мегьарамдхуьруьн райондин кьил Фарид Агьмедова, райондин администрациядин аппаратдин къуллугъчийри, футболдин клубдин кьиле авайбуру, райондин спортшколайрин коллективри, тренерри, спортсменри, райондин агьалийри иштиракна.

Райондин кьили футболдин “Леки” клуб тешкилай Рафик Агъамирзоеван тІварцІихъ разивилин кьетІен келимаяр лагьана. Муниципалитетда спорт вилик тухуник еке пай кутунай ва кьетІен лайихлувилерай Фарид Агьмедова клуб тешкилайди тир Рафик Агъамирзоеваз, командадин тренер Кямран Нурагьмедоваз ва къугъунрай тафаватлу хьайи Ибрагьим Мирзамегьамедоваз, Нуруддин Аллагьвердиеваз ва Арсен Сулеймановаз гьуьрметдин грамотаяр гана.

Футболдин “Леки” клуб 2007-йисуз тешкилайди я. Ам футболдай вад сеферда Дагъустандин чемпион, Россиядин Кубок къазанмишун патал 2016-йисан акъажунрин Кьиблепатан зонадин (ЮФО-СКФО) гъалибчи, 2015-йисуз Дагъустандин Кубок патал кьиле фейи акъажунрин гъалибчи, 2015-йисан Россиядин чемпионатдин зонадин (ЮФО-СКФО) 3-дивизиондин гимишдин призер я.

1920–йисалай акъатзава | N 38 (10787) хемис 21–сентябрь, 2017–йис | WWW.LEZGIGAZET.RU | Къимет “Дагпечатдин” киоскрай - 16 манат

Миллетрин садвал - вилик финин замин

Къагьриман ИБРАГЬИМОВ

15-сентябрдиз Дербент шегьерда Дагъустандин халкьарин садвилин сувариз ва Россиядин къадим Дербент шегьердин 2000 йисан юбилейдин серенжемар агалуниз талукьарнавай мярекатар гурлудаказ кьиле фена.

Дербент зулун нурлу рангара гьатнава. Шегьердин “Азадвилин майдан” суварин зурба межлисдиз элкъвенва. Адет хьанвайвал, гьар чІехи сувар авайла, иниз кьибледихъайни кефердихъай инсанрин сел ахмиш жеда. И сефердани гьакІ я. Мугьманри ва шегьерэгьлийри ина хьанвай дегишвилерал дамахзавайди аквазва.

РикІел хкин: 2000 йис къейд авур зурба суварин вилик шегьерда хьайи дегишвилер: ЦІийи майдан, аваданламишнавай 14 куьчени 4 парк, цІийи хъувунвай кІвалер, къир цанвай куьчеяр, цІийи школа, туькІуьр хъувунвай “Нарын-къеле”, тарихдин имарат-музей “І Петрдин кІвал”...

Дербент шегьердин 2000 йисан юбилей лайихлудаказ кьиле тухуниз еке фикир гайи ва сувар арадиз атун патал гьазурвилер акваз са шумуд йисуз и кІвалахдик кьил кутур **Имам Мизамудинович ЯРАЛИЕВАЗ** чна рикІивай сагьрай лугьузва.

Шегьердин куьчеяр, паркар, архитектурадин имаратар цІийи кьилелай туькІуьр хъувуна, 15-школа эцигна акьалтІарна, 18-школа тамамдиз реконструкция авуна, яшайишдин къурулушдин объектар ремонтна. Шегьерда туризмдин индустрия вилик физва. Алай вахтунда шегьерда 25 мугьманханани гъвечІи отелар ва туристрин кьве база кардик ква. “Набережный” тІвар алаз ял ядай чка ачухнава. Мукьвал вахтара Дербентда сиягьатрин Бюро ахъайда.

Экуьнин сятдин кІуьд. Чун шегьердин куьчейра къекъвезва. Къанун-къайда хуьдай органри хатасузвал таъминарунин рекьяй вири серенжемар кьабулнава.

2000 йисан юбилейдиз хьиз, шегьер агалнавач. “Азадвилин майдандин” къвалав гвай куьчеда “Тади куьмекдин” машинар акъвазнава. Женгинин баркаллувилин паркуна агьалийриз ва мугьманриз ял ядай вири шартІар тешкилнава: фонтан кардик ква, аттракционри кІвалахзава, недай-хъвадай шейэр гузвай кафедилай, столовойдилай ва ресторандилай гьейри, кьилдин лавкаяр кардик ква. ЦІал чразвай якІун атирди агьалияр ва мугьманар шишер язавайбурухъ ялзава. Лагьана кІанда, вири къуллугърин кІвалах хъсандиз тешкилнава.

Кьуд патахъай ван къвезвай халкьдин милли авазри рикІик шадвилин гьиссер кутазва. Майдандал суварин тегьерда вижевай сегьне туькІуьрнава. “Азадвилин майдан” авайвал цІар кьуна, Дагъустандин халкьарин миллетрин гьаятар-булахар кардик ква.

Майдандин са пипІе пагьливанри чпин тадаракар эцигна гьазурнава. Къе ина кьиле фейи “Пагьливанрин” суварик Мегьарамдхуьруьн райондин “Гьунар” дестеди, республикадин Дагъустандин Огни шегьерда кардик квай циркинин искусстводин школадин ва Къули райондин пагьливанрин “Цовкра -1” школадин коллективри иштиракна.

Чун булахриз килигзава. Лезги булахдал чун Мегьарамдхуьруьн райондин Культурадин кІвалин директор **Эседуллагь СЕЛИМОВА** къаршиламишна. Адан гафарай малум хьайивал, чи милли булахдал Изам Улубегов кьиле аваз зурнечийрин десте, “Мегьарамдхуьр” тІвар алай фольклордин коллектив, Рубаба кьиле аваз Ахцегьрин ашукьрин десте, пагьливанрин “Гьунар” десте, Сулейман-Стальский райондин художественный самодеятельностдин коллектив, машгьур манидарар тир Керим Камилов, Седагет Саидова ва масабур кІватІ хьанва ва агьалийриз хъенчІин къапар, халкьдин сенятКарвилин алатар, милли музыкадин алатар къалурзава.

Лезги булахдал атай мугьманар квар юзурзавай Сулейман-Стальский райондин Культурадин кІвалин худрук **М. ЯГЬЯЕВАДИН** кІвалахдиз дикъетдалди килигзава. Ада вичин нубатдай абурун суалриз тамам жавабарни гузва.

Ингье чун агъул, ногъай, чечен, къумукь, лак, авар, табасаран, урус, цІахур, дарги, рутул халкьарин гьаятриз килигна. Анра милли парталар, хъенчІин къапар,

▸ 3

Нумрадай кІела:

ОБЩЕСТВО

Халкьдиз мукьва жен

Рамазан Абдулатипов: “РД-дин Кьилин ва Гъукуматдин Администрациядин Руководителдин Сад лагьай заместитель Владимир Деревянкоди ва республикадин экономикадин ва территорияр вилик тухунин министр Раюдин Юсуфова Докъузпара райондиз вилик акъвазнавай хци месэлаяр гьялунунин карда жезмай кьван гзаф куьмек гун лазим я”.

▸ 2

ЮБИЛЕЙ

Цаварин - гьавайрин сирер чидайди

Даггидрометцентрадин прогнозар гьамиша 98 процентдин дуьзбур жезва. Синоптикрин кІвалах заргарринди хьтинди я. Виниз тир пешекарвили ва тежрибади дуьм-дуьз прогноз гуниз куьмекзава. РФ-дин Гидрометцентрадани Дагъустандин синоптикрин михьи кІвалахдикай чизва.

▸ 6

ЭКОНОМИКА

ИкІ тавун тІалабзава

За, са шумуд югъ идалай вилик, Кьасумхуьруьн базардай еке кьуд хали къачуна. Абурукай сад къурна, са арадилай атІуда лагьана, холодильникда эцигна. Герек атай чІавуз холодильник ахъагъайла акурвал, халидай, каф кьилел алаз, яд физва. Малум хьайивал, им халидиз селитрадин рапар ягъунин нетижа тир...

▸ 9

ЯШАЙИШ

Сад лагьай чкадал

Мукьвара районра туриствилин кІвалах лап хъсандиз тешкилун патал кьиле тухвай республикадин 1-конкурсдин гъалибчияр тайин хьана. Дагъустандин Кьиблепатан территориальный округдин районринни шегьеррин арада конкурсдин жюриди 1-чка Ахцегь райондиз гана. 2-чкадиз Дербент шегьер, 3-чкадиз Къайтагъ район лайихлу хьана...

▸ 10

СПОРТ

Гимишдин сагьиб тебрикна

Парижда кьиле фейи дуьньядин чемпионатда грекринни римлуйрин жуьреда кьуршахар кьунай гимишдин медаль къазанмишай Радик Къулиев мукьвара Къизилюрт шегьерда ва Хасавюрт райондин Къурушрин хуьре къаршиламишна.

▸ 12

МЕДЕНИЯТ

ЧІалан месэлаяр гьялун квелай гатІунда?

Ф.Нагъиева лезги алфавитдай 3 гьарфни кьве лишан акъудна, адак маса 9 гьарф кухтун теклифзава. Шаирдихъ чІалан жигьетдай цІийи фикирар мадни ава...

▸ 15

Халкьдиз мукьва жен

19-сентябрдиз Дагъустандин Кьил Рамазан Абдулатипов республикадин муниципальный тешкилатрин цIийиз хкянавай руководителрихъ: Буйнакск шегьердин - Исламудин Нургудаевахъ, Докъузпара райондин - Абдурагьим Алискеровахъ, Леваша райондин - Шамил Дарбишевахъ, Ногъай райондин - Мухтарбий Аджековахъ галаз гуьруьшмиш хьана.

Гуьруьш Р.Абдулатипова муниципалитетрин кьилерив удостоверенияр вахкунин хуш декьикьайрилай башламиш хьана.

Рамазан Абдулатипова муниципалитетрин цIийиз хкянавай кьилериз законрихъ галаз кьадайвал кIвалахуниз эвер гана. Адан гафаралди, саналди тир чалишмишвилералди муниципалитетдин гражданрин акьалтIай важиблу месэлаяр гьялдайвал, депутатрихъ ва агьалийрихъ галаз сих алакъада аваз кIвалахун - им вири муниципальный тешкилатар патал виридалайни важиблу кар я. "Гражданри государствадин властдин кIвалахриз гузвай къимет чкадин самоуправленидин органрин кIвалахдилай гзаф дережада аслу я", - инанмишвал къалурна республикадин руководителди...

...Дагъустандин Кьилин гафаралди, Докъузпара район гекъигайла къулай гьалар авайбурун жергедик акатзава. "Им гъвечIи ва мягькем гьалар авай район я. Вирибурухъ хьиз, адахъни вичин къенепатан гьялна кIанзавай месэлаярни ава. РД-дин Кьилин ва Гьукуматдин Администрациядин Руководителдин Сад лагьай заместитель Владимир Деревянкоди ва республикадин экономикадин ва территорияр вилик тухунин министр Раюдин Юсуфова Докъузпара райондиз вилик акъвазнавай хци месэлаяр гьялунунин карда жезмай кьван гзаф куьмек гун лазим я", - малумарна республикадин Кьили.

Гуьруьш кьиле фидай чIавуз Рамазан Абдулатипова агьалийрихъ галаз кIвалах тухунин барадай муниципалитетрин кьилериз тайин тир тапшуругъар гана: "Жуван райондин агьалийрив жезмай кьван гьуьрметдивди эгечIун, кьиле физвай кIвалахрал абур желб авун герек я. Инсанрихъ галаз гуьруьшмиш хьухь, абурухъ галаз кар алай месэлаяр веревирд ая, чахъ агьалийрихъ галаз алакъада аваз гьялиз тежедай месэлаяр авайди туш"...

Гуьгъуьнлай рахай муниципальный тешкилатрин кьилери вилик акъвазнавай кIвалахдин виридалайни важиблу терефар, абуру агьалийрихъ ва общественный тешкилатрихъ галаз сих алакъада аваз уьмуьрдиз кечирмишдай месэлаяр раижна.

РД-дин Кьилин ва Гьукуматдин Администрациядин пресс-къуллугъ

Баркалла, Зарема!

Низам ШАГЬБАНОВ

Мукьвара чи ватандаш Зарема Къурбановна ОМАРОВАДИ Москвада РАН-дин базардин месэлайрин Институтда экономикадин илимрин докторвилин диссертация агалкьунралди хвена. Алимди илимдин ахтармишунар "Формирование механизмов управления развитием корпоративных форм хозяйствования в промышленности" темадай кьиле тухвана.

Зарема Омаровадин илимдин консультант РАН-дин член-корреспондент, экономикадин илимрин доктор, профессор, "РАН-дин базардин месэлайрай Институт" ФГБУ-дин директор Валерий Анатольевич Цветков тир.

Заремадин ери-бине Кьурагь райондин Хпуькьрин хуьряй я. Ам 1978-йисуз дидедиз хьана. Махачкъаладин 38-гимназияда кIелна. Юкьван школа 1995-йисуз къизилдин медалдалди куьтягьна, ДГУ-дин экономикадин факультетдик экечIна. Амни яру диплом къачуналди акьалтIарна. Са йисалай аспирантурадиз гьахьна. 2004-йисуз Махачкъалада илимрин кандидатвилин диссертация хвена.

2008-йисалай З.Омаровадикай "РАН-дин базардин месэлайрай Институт" ФГБУ-дин, ахпа, Россиядин Г.В.Плеханован тIварунихъ галай экономикадин университетдин инсанрин ресурсар идара авунин рекьяй кафедрадин илимдин кар алай къуллугъчи хьана. Алай вахтунда Плеханован тIварунихъ галай РЭУ-да кIвалахзава.

Илимдин рекьяй ахтармишунардайла, Зарема Къурбановнади "Инвестиционный потенциал сбережений населения: состояние, проблемы, приоритеты использования" (ИСЭИ ДНЦ РАН, 2004 г. 9,3 п.л.); "Корпоративная интеграция предприятий: вопрос теории и практики" (Изд-во "Наука плюс", 2009 г.-20,2 п.л.) монографияр чапдай акъудна. Ам "Россиядин регионрин экономический энциклопедиядин (Дагъустан Республика)" соавторни я (Изд-во "Экономика", 2009-йис). Зарема Омарова гьакIни илимдин интересрин тематикадай кхьенвай, печатдай акъатнавай 90, гьа жергедай яз Россиядин кар алай (реферируемый) изданийриз акъатнавай 20 кIвалахдин автор я. Бажарагълу алимди вирироссиядин ва международный илимдинни практикадин конференцийра, РФФИ-дин, (руководитель) РГНФ-дин (исполнитель) грантра, РАН-дин междисциплинарный программайра иштиракзава.

Зарема Къурбановна пуд веледдин диде я.

* * *

"Лезги газетдин" редакциядин коллективди алимдиз докторвилин диссертация хуьн мубаракзава!

Каспийскдин юбилей

17-сентябрдиз Каспийскди вичин 70 йисан юбилей къейдна. Шегьер арадал атайдалай инихъ 70 йис тамам хьуниз талукьарнавай шадвилин собранида Дагъустандин Кьил Рамазан Абдулатиповани иштиракна.

Каспийскдин агьалийрихъ ва мугьманрихъ элкъвена рахай Рамазан Абдулатипова, кьилди къачуртIа, шегьер ва республика патал "Дагдизель" заводдихъ гьихьтин метлеб аватIа къейдна: "Каспийск - им Дагъустандин тарихда цIийи шегьеррикай сад я. Ам 1932-йисалай кIвачел акьалтиз башламишна. Уьлкведин вири пипIерай атанвай пешекарри "Дагдизель" завод эцигунин карда активнидаказ иштиракна ва кархана вич арадал гъана. Гьакъикъатда им Вирироссиядин эцигунар тир. 1947-йисуз Каспийск шегьер хьиз арадал атана. Адан бине кутурбур ва адан сифтегьан агьалияр Ленинграддай атай проектировщикар ва рабочияр тир.

Къе "Дагдизель" агалкьунралди вилик физва. Алатай йисан нетижайри къалурзавайвал, производство кьве сеферда хкаж хьана. Са тIимил вахтар идалай вилик Дагъустандиз ахьтин завод герек авани лугьудай месэла кудзавайди тир. За гьисабзавайвал, кьилди къачуртIа, гьа и заводдин майдандал Дагъустан Республикада военно-промышленный комплекс вилик тухунин адетар давамарун герек я".

Рамазан Абдулатипов шегьер вич вилик финикайни рахана: "Алай вахтунда Каспийск шегьерди республикадин майишатдин комплексда лайихлу чка кьазва, Дагъустан яшайишдинни экономикадин, культурадин жигьетдай вилик финик виле акьадай хьтин пай кутазва.

Пуд йис идалай вилик чна Каспийский флотилиядин штаб Астрахандай Каспийск шегьердиз хкунин теклиф ганай.

Уьлкведин Президентдин тапшуругъдалди РФ-дин оборонадин министерствадин коллегияди гьа ихьтин къарар кьабулна ва и барадай кIвалахдив эгечIнава.

Им Каспийск патал еке къулайвал я, вучиз лагьайтIа кIвалахдин гзаф кьадар чкаяр тешкилдай мумкинвал жеда ва ида стратегиядин жигьетдай уьлкведин важиблу регион яз Дагъустандихъ авторитет ва гьуьрмет авайди мад сеферда субутда".

Мярекат кьиле физвай чIавуз государствадин шабагьарни вахкана. Каспийск шегьердин мэр Мегьамед Абдулаеваз гзаф йисарин гьакъисагъ зегьметдай "Дагъустан Республикадин вилик лайихлувилерай" орден, чешнелу зегьметдай "Дагдизель" заводдин ва Каспийскдин дуьм-дуьз механикадин заводдин работникриз медалар гана.

Каспийскдин образованидин деятелриз Дагъустан Республикадин гьуьрметдин грамотаяр ва "Дагъустан Республикадин лайихлу муаллим" лагьай гьуьрметдин тIвар гана.

Каспийскдин агьалийрин тIварцIихъ РФ-дин Госдумадин Председателдин заместитель, "Сад тир Россия" фракциядин руководитель Владимир Васильеван, РД-дин Халкьдин Собранидин Председатель Хизри Шихсаидован ва масабурун патай тебрикар агакьна.

Къейд ийин, Каспийск шегьердин юбилейдиз талукь мярекатра Мегьарамдхуьруьн райондин кьил Фарид Агьмедова, Россиядин халкьарин адетдин культурайрин центрадин коллективди, симинал къугъвадай пагьливанрин "Гьунар" дестедини иштиракна.

Хийир ЭМИРОВ

Россиядин Федерациядин Милли гвардия (куьрелди адаз Россгвардия лугьузва) арадал гъана, са акьван гзаф вахт алатнавач. Ада уьлкведин Президентди вичин вилик эцигнавай важиблу ва жавабдар везифаяр лазим къайдада тамамарзава. И кар гзаф кьадар мисалрини тестикьарзава.

Алай гьафтеда Россгвардиядин массовый информациядин такьатрихъ ва гражданвилин обществодин къурулушрихъ галаз алакъаяр тайинарзавай ва хуьзвай департаментдин руководитель Александр Вежлич ва РФ-дин Милли гвардиядин федеральный кьушунрин Дагъустанда авай управленидин пресс-къуллугъдин начальник Константин Шиян Дагъустандин журналистрин Союзда чкадин СМИ-рин векилрихъ галаз гуьруьшмиш хьана.

Метлеблу гуьруьш

- Россиядин Милли гвардия тешкилунин гьакъиндай РФ-дин Президентдин Указ алатай йисан 5-апрелдиз акъатнай, - рикIел хкана А.Вежлича.- Анлай инихъ уьлкведин вири регионра Милли гвардиядин къурулушар тешкилнава. Абур федеральный округрин территориальный управленийриз пайнава. Алай вахтунда чи къурулушда 340 агъзур касди къуллугъзава.

Департаментдин начальникди лагьайвал, Россгвардиядин къурулушдик ОМОН-дин, СОБР-дин, ведомстводинди тушир охранадин, авиациядин кьилдин дестедин ва яракьриз лицензияр гудай управленидин коллективар акатзава. Управленидин хиве кьетIен везифаяр гьатзава: государствадин аслу туширвал, хатасузвал, территорийрин тамамвал, уьлкведин кар алай карханаяр, идараяр, имаратар хуьн, терроризмдихъ, экстремизмдихъ галаз женг чIугун, яракьар маса гунал гуьзчивал авун ва икI мад.

- Россгвардиядин коллективди ФСБ-дин, МВД-дин ва МЧС-дин къурулушрихъ галаз санал кIвалахзава, абурун са бязи тIалабунар, теклифар кьилиз акъудзава. Мисал яз, Россгвардиядин къуллугъчийри Дагъустандин гидроэлектростанцийрал къаравулвал ийизва. Уьлкведин вири регионра терроризмдин, экстремизмдин тапан ва зиянлу идеологиядин есирда гьатнавайбурухъ галаз женг чIугвазва, жегьилар и жигьетдай чIуру рекье гьат тавун патал герек серенжемар кьабулзава. Квезни чизвайвал, эхиримжи варцара махсус къуватри Дагъустан Республикада ва СКФО-дин маса регионра терроризмдин терефдарар, экстремистар тергна.

- Идал къведалди чун Москвадин, Санкт-Петербургдин, Екатеринбургдин журналистрин Союзрин коллективрихъ галаз гуьруьшмиш хьана. Ингье къе Дагъустандизни атанва. Чи метлеб сад я, массовый информациядин такьатрихъ галаз амадагвилин, яратмишунин алакъаяр тайинарун ва абур мягькемарун, - лагьана А.Вежлича. - Россгвардияди уьлкведа лап важиблу везифаяр тамамарзава. Адан кIвалахдикай чи агьалияр вахт-вахтунда хабардарни авуна кIанда. Бязи вахтара чукIурзавай, гьакъикъатдихъ галаз кьан тийизвай жуьреба-жуьре ванер-сесери чи кIвалахдиз кьецI гузва. Ихьтин вахтара журналистри гьакъикъатда арадал атанвай гьаларикай вахтунда хабардар ийиз хьайитIа, ванер-сесерни майдандиз акъатдач. Бязи вахтара гьахьтин ванер-сесер чукIуруник газетри, телеканалри чпин "пайни" кутазва. Яни, хьайи кардикай, вири патарихъай ери-бине ахтармиш тавуна кхьизва, передача гьазурзава.

Журналистрин суалриз гайи жавабрикай къейд ийиз кIанзава: "Россиядин ва Милли гвардия - ибур са гафар я. Жезмай кьван "Россиядин гвардия" ибара ишлемишун герек я. Россгвардиядин пресс-къуллугъар вири къурулушра кардик ква, Дагъустандин управленида квевай Константин Шиянахъ галаз алакъа хуьз жеда. Журналистрин гьар са теклиф кьабулиз, суалриз жавабар гуз чун гьазур я".

Миллетрин садвал - вилик финин замин

1 ◂

гамар, милли музыкадин алатар, яшайишдин куьгьне аваданлух, алай девирдин заргарвилин безекар, яракьар ва маса затIар авай. Гьаятра халкьдин устадри гамар хразвай, чхрадал сарикай гъалар ийизвай, чепедикай хъенчIин къапарни гетIеяр, ракьукай чукIулар гьазурзавай. Гъар гьаятда кьавалар авай ва абуру тамамарзавай туьнт лезгинкадин авазрал кьуьлер ийиз халкь кIватI жезвай.

И арада шегьердин администрациядай "Азадвилин майдандал" РД-дин Гьукуматдин Председателдин Сад лагьай заместитель **Анатолий КЪАРИБОВ,** Дербент шегьердин кьил **Малик БАГЛИЕВ** са жерге юлдашар галаз атана, миллетрин гьаятриз килигиз башламишна. КIватI хьанвай жемятдиз М.Баглиева вичин тебрикда къейдна хьи, Дагъустандин халкьарин садвилин югъ республикадин Кьилин Указдалди 2011-йисуз тестикьарайди я. Суварин югъни кьасухдинди туш -1741-йисан и юкъуз дагъви халкьарин сад тир кьушунри Надир шагьдин кьушунар кукIварна ва абур катуниз мажбурна. И вакъиа республикадин халкьар сад хьунин лишан хьана. Дагъустанвийрин садвални сихвал республикада кьиле физвай гьар са кардин бинеда ава. Вири миллетрин садвал - Дагъустан вилик финин, ада цуьк акъудунин замин я.

Анлай абур вири суварин асул мярекатар кьиле физвай "Азадвилин майдандал" хъфена, гьар са миллетдин гьаятдал кьил чIугуна, анин иштиракчийриз, халкьдин художественный сеняткарвилин пешейрай устадриз, шегьерэгьлийриз ва мугьманриз сувар мубаракна. Дагъустандин Кьили къейдна хьи, и сувар республикадин гьар са баркаллу кардихъ, агалкьунихъ галаз алакъалу я ва миллетрин сувар башламишна. Ана шегьердин ва республикадин эстрададин ва халкьдин манияр лугьузвай жегьил артистри иштиракна.

Суварин мярекатар акьалтIарзавай "Агъзур йисарин тарих". "Дагъустандин хъенчIин къапарин чарх: Дербентдин къеледилай Кремлдин варарив кьван" музыкадинни театрламишнавай чIехи межлис "Нарын-къеледа" нянин сятдин иридаз башламишна. Кьве сятда давам хьайи концертда Дагъустандин вири театррин коллективри, кьуьлердай машгьур ансамблри, искусстводин устадри иштиракна.

Шадвилер суварин фейерверкралди акьалтIарна.

"Азадвилин майдандин" юкьвал жегьил художникри чпин яратмишунар къалурзавай "Ирсдарар" тIвар алай арт-майдан кардик ква. Шикилриз итиж ийизвайбур инални кIватI хьанва. Ктабрал, кIелунал рикI алайбуруз ина Дагъустандин ктабрин издательствойри выставкани тешкилнава.

Ина гьакIни РД-дин карчивилинни инвестицийрин агентстводи вичин павильонни ачухнава. Ана Къизлярдин Урицкийдин тIварунихъ галай якIун комбинатдин", ширинлухрин "Дагинтерн" фабрикадин, "EIIco" интернет-провайдердин, керамогранитный плиткаяр акъудзавай "Marabi-дин", кIвачин къапарин "Artman" фирмадин, "Сепаратор" заводдин ва масабурун продукция авай.

Сятдин кьудаз суварин сергьятра аваз кьиле фейи "Ватандашрин садвал - Дагъустан хкаж хьунин бине" форумда иштиракай Дагъустандин Кьил Р. Абдулатипова анин иштиракчиярни мугьманар галаз Лезги театрдин вилик квай майдандал алай СтIал Сулейманан, паркуна авай Низами Генжевидин ва Советрин Союздин Игит Шамсулла Алиеван тIварунихъ галай паркуна авай "Яс чIугвазвай дидедин" гуьмбетрал цуьквер эцигна.

Лезги театрдин вилик квай майдандал театрдин коллективди мугьманар хушдиз къаршиламишна, памятникдал цуьквер эцигайдалай гуьгъуьниз шегьерэгьлийриз ва мугьманриз вижевай концертдин программа къалурна.

рин арада авай ислягьвили, стхавили, дуствили, руьгьдин мукьвавили чун вилик фин лишанламишзава.

"Зи халкьдин кьуьлерни манияр" тIвар алаз "Азадвилин майдандал" кьиле фейи концертда Дагъустандин милли алатрал къугъвазвай устадри, фольклордин ва кьуьлердайбурун коллективри, ашукьри, шаирри ва халкьдин манияр лугьузвай манидарри иштиракна .

Нянин сятдин ругудаз "Набережныйда" "Жегьилрин сесер" тIвар алаз маний-

СУВАРИН ИШТИРАКЧИЙРИН ФИКИРАР

Фахрудин, шегьерэгьли:

- Шегьерда эхиримжи йисара авунвай къулайвилер вири чун патал я. Зун зи хтул Гьуьсейни галаз суварик иштиракиз атанва. Хтулдиз ина гьаятра авай кьван халкьдин гъилин яратмишунрин шейэр акурла, адан шадвилихъ а кьил авачир. Ада заз гайи кьван суалар. Къе ам чирвилериз са чипIинин чIехи хьана. Сувар хъсандиз тешкилнава. Сагърай вири.

Ризван КЪУРБАНАЛИЕВ, РД-дин карчивилинни инвестицийрин агентстводин директордин заместитель:

- Чи агентство и сувариз фадлай гьазур жезвай. Им лап еке метлеб авай сувар я. Иниз чна юкьванни гъвечIи бизнесдал машгъул жезвайбуру акъудзавай продукция гъанва. Кьиблепатан Дагъустан женнетдин пIипI я. Къадим Дербент шегьер лагьайтIа, ачух музей. Къе гьаятрал кIватI хьанвай республикадин вири миллетрин векилри чпин культурайрин тадаракралди, искусстводалди, хуш рафтарвилелди халкьарин садвал къалурзава. Дербентдин агьалийриз сувар мубаракрай!

Меркездин шадвилерик ша

Хийир ЭМИРОВ

Дагъларин уьлкведин меркездин 160 йис тамам жезва. Шегьердин администрацияди и югъ лайихлудаказ къейд авун патал йисан сифтедилай талукь серенжемар кьабулиз гатIунна. Жуьреба-жуьре къуллугърин хиве кьилиз акъуддай крар туна. Шегьер аваданламишунин хейлин кIвалахар гъиле кьуна. Мисал яз, Россиядин Федерациядин Президентдин "Хатасуз ва ерилу рекьер" проектдин бинедаллаз 68 куьче ремонт ийиз эгечIна. Абурукай 40 куьче къайдада тунва. И кIвалахар авуниз федеральный бюджетдай 637,5 миллион манат пул ахъайнава.

Шегьердин са шумуд магьледа скверар, аллеяяр туькIуьрнава, и кар мадни давамарзава. Шамилан куьчеда къе-пака "Россия-зи тарих" музей - тарихдин парк ачухда. Алай вахтунда адан вилик квай гьаятар къайдадиз гьизва.

Махачкъала шегьердин администрациядин кьилин заместитель Запир Алхасова къейд авурвал, 16-сентябрдиз юбилейдиз гьазурвал акунин сергьятра аваз вишералди инсанри иштирак авур субботник кьиле тухвана. Гьа и юкъуз "Ак-гель" паркуна балугъчийрин кьвед лагьай фестивални тешкилнавай. Шегьерэгьлийри республикадин балугъчивилин карханайри, майишатри гъанвай жуьреба-жуьре балугъар маса къачуна, устад ашпазри балугърикай гьазурнавай няметрикай дад акуна, балугъар кьазвайбурун конкурсдиз килигна ва геждалди давам хьайи концертдихъ яб акална.

Чаз малум хьайивал, Махачкъаладин 160 йисан юбилейдин мярекатар 22-сентябрдиз башламишда. Йикъан сятдин 4-далай гуьгъуьниз шегьердин паркара, скверра жегьил несилди концертар тешкилда. Меркездин вузра ва сузра кIелзавайбуру чпин алакьунар къалурда.

23-сентябрдиз Расул Гьамзатован тIварунихъ галай проспект Дагъустандин 14 халкьдин милли майданри кьада. Кьибледихъай ва Кефердихъай атай векилри шегьерэгьлийриз Дагъларин уьлкведин халкьарин милли культурадиз, искусстводиз, сеняткарвилиз талукь серенжемар къалурда. Нянин сятдин 4-даз Урусрин драмтеатрдин вилик "Цамаури" международный фестивал кьиле фида.

Гьелбетда, юбилейдин кар алай мярекатар 24-сентябрдиз тешкилда. Меркездин майдандилай сятдин 11-даз велосипедистар Буйнакск шегьердиз рекье гьатда. Шегьердин пляждал къумадикай скульптураяр ийидайбурун ва спортдин фестивалар кьиле фида.

И юкъуз шегьердин 160 йисан юбилейдиз бахшнавай аллеядин бинеяр кутада. Махачкъаладин тарихдин музейда (адан 10 йисан юбилейни къейдда) "Шегьердин тарих", П.Гьамзатовадин тIварунихъ галай изобразительный искусствойрин музейда "Махачкъаладин живопись" выставкайри кIвалахда. Сятдин 2-даз Дагъустандин госфилармониядин гатун майдандал "Махачкъаладин жаван гъетер" лишандик кваз республикадин искусствойрин аялрин школайрин тербиячийри еке концерт гуда.

Гьа и юкъуз Россиядин тIвар-ван авай спортсменрин иштиракваллни аваз авиа-шоу ва экстрим-шоу тешкилда. Тарки-Тау дагъдин кьилел Махачкъала шегьердин зурба пайдах хкажда.

Юбилейдиз талукьарнавай зурба концерт нянин сятдин 6-даз меркездин кьилин майдандал кьиле фида. Ана Дагъустандин ва Россиядин тIвар-ван авай манидарри, эстрададин гъетери, яратмишдай коллективри иштиракда.

Шегьердин юбилей агьалийрин ва мугьманрин фикир желбдайди жеда ва хуш авай виридавай ана иштиракиз жеда.

Международный ислягьвилин югъ

“Дуьнья ислягь хьурай!”

Нариман ИБРАГЬИМОВ

Алай аямда са бязи государствойрин кьилера акъвазнавайбуру тарихдин вакъиайриз, къаних, инсафсуз гьукумдарри цIай кутур дявейрин нетижайриз ерли фикир гузвач. XX асирда Дуьньядин сад ва кьвед лагьай дявеяр хьана. Абуру инсаниятдин жергейрай цIуд миллионралди инсанар акъудна, агъзурралди хуьрер, шегьерар, карханаяр, майишатар барбатIна. Алемдин гележег хаталувилик кутуна.

Эхиримжи 72 йисуз, ина-ана кьиле фейи гъвечIи дявеяр квачиз, инсаниятди ислягь девран гьалзава. Имни гзафни-гзаф Советрин Союзди тухвай ва Россиядин Федерацияди давамарзавай ислягьвилин сиясатдилай аслу хьана. Амма гила ядерный дяведик цIай кутадай, вири дуьньядин гиг зурзуриз кIанзавай пачагьар пайда хьанва. Мусурманрин са шумуд уьлкве дяведин цIа турди бес тахьана, США-ди Азиядин, Кореядин островрин патарив дяведин гужлу техника кIватIнава. Кьиблепатан Кореядин кьушунрихъ галаз ученияр тухузва. Вуч патал? Вичиз кIани сиясат тухун тийизвай Кеферпатан Корея метIерал акъвазарун патал. Гьа са вахтунда Китайдик ва Россиядикни къурху кутазва. США-диз жуьреба-жуьре багьнайралди Мексикани вичиз муьтIуьгъариз кIанзава. Гьелбетда, ислягьвал кIани къуватри ахьтин азгъунрин вилик пад кьада, еке дявеяр арадал гъиз тадач.

Лугьун лазим я хьи, инсаниятди 1982-йисалай Ислягьвилин югъ къейдзава. Чи дидейри, бубайри мурад тIалабдайла, алхишардайла, тебрикдин гафар лугьудайла ва гьакI маса вахтарани гзафни-гзаф тикрарзавай ибара ава: “Дуьнья ислягь хьурай!”

Зун инанмиш я, дуьньядин гьар са пипIе яшамиш жезвай зегьметчи инсанрини Аллагь-Тааладивай ва чпин президентривай, пачагьривай, гьакимривай ислягьвал тIалабзава, вучиз лагьайтIа тарихди виридаз ашкара авунва, дяве - им цIай, гум, кьиникьар, барбатIвилер, къурбандар, етимар... я. Гьайиф къвезвай кар ам я хьи, и гьакъикъат виридаз чизватIани, бязи гьукумдарри арада дявейрик цIай кутазва. Къе чаз Сирияда, Ливияда, Украинада, Афгъанистанда, Иракда, Африкадин бязи уьлквейра гьихьтин къизгъин гьалар аватIа аквазва. Кьиникьикай къутармиш хьун патал агъзурралди агьалияр Европадин уьлквейриз катзава. Анрани абур, гьайиф хьи, гъилер ачухна кьабулзавач. Абур ерли герек авачир крар я, амма вучда, гьакъикъат гьахьтин чIуруди я.

2001-йисуз ООН-дин Генеральный Ассамблеяди кьабулай къарардалди, гьар йисан 21-сентябрдиз дуьньядин халкьари Международный ислягьвилин югъ къейдзава. Идан макьсадни сад я: дявеяр акъвазарун, гужунин, зулумдин пис крарикай кьил къакъудун. Гьа са вахтунда государствойрин къенепата ва халкьарин арадани ислягьвилин фикирар, эрзиманар мягькемарун. ООН-ди вири уьлквейриз, халкьариз Ислягьвилин юкъуз дяведин, къал-къиждин гьерекатар акъвазарун ва дуьньяда ислягьвилин гьалар твадай серенжемар, мярекатар тухун, теклифзава, амма, вучиз ятIани, бязи уьлквейрин гьукумдарри чпиз гъиляй къведай вири крар ийидай ихтиярар авайди яз гьисабзава. Чпиз хуш жедай сиясат тухун тийизвай абур Россияни кIеве тун патал алахънава.

Къейд ийиз кIанзава, ООН-дин Генеральный Ассамблеяди 32 йис идалай вилик дуьньядин вири халкьариз ислягь уьмуьр тухудай, ислягьвилин тереф хуьдай ихтиярар авайвилин гьакъиндай Декларация кьабулнай. И карни фикирда кьуна, ООН-ди Ислягьвилин юкъуз “Халкьариз ислягьвал патал ихтияр ава” темадай жуьреба-жуьре мярекатрик “Ислягьвилин зенгинайни” (“Колокол мира”) сесер акъудзавайди я. Лугьун лазим я хьи, “ам” 60 уьлкведин аялри кIватIай ракьун пулар цIурурна туькIуьрнавайди я. Адан винелни гзафбуруз малум тир гафар кхьенва: “Вири дуьньяда ислягьвал хьурай!” И зенг 1954-йисуз Японияди ООН-диз пишкешайди я. Ам ООН-дин Секретариатдин къвалав гвай пара гуьрчег багьда эцигнава. Гьар Ислягьвилин юкъуз 15 декьикьада ислягьвилин зенг язава, дявейра телеф хьайибур рикIел хкуналди, са декьикьада инсанар кисна акъваззава. Авайвал лагьайтIа, и зенгиник йиса кьве сеферда ван кутазва. Гатфариз, югъ йиф сад жезвайла ва Ислягьвилин юкъуз. Къуй чи ва къвезмай несилрин япара гьамиша Ислягьвилин зенгинин сес хьурай, бомбайрин гугрумрин, автоматдин тахъ-тахъдин, ракетайрин гув-гувдин ванер ваъ. Къуй чи кьилел лифери, лекьери лув гузвай ачух, вили цав хьурай! Къуй чи кIвалера, гьаятра аялрин шад, гьевеслу сесер хьурай!

РикIелай тефидай баркаллувилин йикъар

Куликован чуьлда женг

Земфира БАБАЕВА

Тарихдай малум тирвал, Россиядин кьилдин пачагьлугъ тешкил жедалди алатай девирра адан аксина маса пачагьлугъри, ханлухри, княжествойри гзаф кьадар дявеяр кьиле тухвана. Урусатдин чилел абур чапхунчивилин мурадар аваз къвезвай. XIV асирда Урусатдин чилел Московский княжестводи къуватар кIватIна ва политикадин рекьяй вичин гужлувал артухаруник кьил кутуна. Ада вичин къвалав маса княжествоярни кIватIна. Гьелбетда, и кар эмир Мамаяз хуш хьанач. Нетижа яз 1380-йисан 8-сентябрдиз Москвадин князь Дмитрий Ивановичан гъилик кваз тупламишнавай урусрин сад авунвай кьушунринни Золотой ордадин эмир Мамаян чапхунчийрин арада Дон, Непрядва ва Красивая Меча вацIарин къваларив еке женг кьиле фена.

1374-йисуз Владимирдин княжествони гъилик квай Москвадин князь Дмитрий Ивановича Золотой ордадиз харж гун акъвазарна. Москвадин князди, Ярославлдин, Ростовдин, Суздалдин княжествоярни галаз, Бердибек хандиз къуллугъзавай Твердин княжестводал вегьена. Тверди рей гана ва Михаил Тверскойди Москвадиз муьтIуьгъвал къалурна.

1378-йисуз Мамая Русдал Бегич мурзадин чапхунчияр ракъурна ва мад сеферда урусривай чпиз харж гун истемишна. Амма абурун къаршидиз Дмитрий Иванович кьиле аваз урусрин кьушунар экъечIна. Кьегьалрин женгер 1378-йисан 11-августдиз Рязандин чилел, Воже вацIун патав кьиле фена. Ордадин хейлин жаллатIар тергна, амайбур катна. И женгини Русдин артух хьанвай къуват къалурна.

Мамая цIийи женгериз гьазурвилер акваз башламишна. И жигьетдай ада ордадиз муьтIуьгъ хьанвай Поволжьедин ва Кеферпатан Кавказдин халкьар агудна. Ордадиз куьмек яз Литвадин князь Ягайло ва Рязандин князь Олег Иванович экъечIна. Амма и амадагрикай Мамаяз са хийирни хкатнач. Абурухъ гьардахъ вичин мурадар авай. Ягайло гьам урусар, гьамни орда къуватлу хьуниз акси тир. Олег Рязанскийдиз сергьятдал алай вичин чилер хуьз кIанзавай. ЯтIани ада Мамай къвезвайдакай Дмитрий Ивановичаз хабарна ва дяведа иштиракнач.

1380-йисан гатуз Мамая вичин поход башламишна. Дон вацIун патарив акъвазна, ордадин кьушунри Ягайлодинни Олеган патай хабарар гуьзетзавай.

Золотой ордадиз акси гьужумда князь Дмитриян кьушунри тешпигь авачир викIегьвал къалурна. Адан эвер гуниз жаваб яз вири Урусат душмандихъ галаз дяведиз къарагьна. Дяведа иштиракзавай кьушунар Коломнада кIватI хьана. Вичин чIехивили гьейранарзавай и кьушундихъ дяведин хьиз, политикадин рекьяйни важиблувал авай.

20-августдиз Коломнадай урусрин кьушунар дяведиз рекье гьатна. Ока вацIун патарив абур са куьруь вахтунда агакьна.

30-августдиз Прилуки хуьруьн патаривай урусрин кьушунар Ока вацIалай элячIна. 4-сентябрдиз Дон вацIун патарив союзникар тир Андрей ва Дмитрий Ольгердовичрин кьушунар мукьва хьана. Урусрин кьушунрин метлеб Лопаснидин къекъуьндал Ягайлодин къуватриз рагьакIидай патахъай къвезвай Мамаян кьушунрихъ галаз мукьва жедай мумкинвал тагун тир. Гьа са вахтунда урусрин чIехи кьушундикай хабар хьайи Ягайлодик ордадин кьушунриз мукьва хьунин тадивал квачир. И кардикай хабар хьайи урусрин кьушунри монголринни татаррин кьушундал гьужум авун кьетIна. Урусрин атлуяр Непрядвадин къекъуьндал атанвайдакай Мамаяз суткадилай хабар хьана.

Женгинин план туькIуьрун патал 6-сентябрдиз Дмитрий Ивановича военный совет кIватIна.

Ада женг тухун патал хкянавай чкадин тIвар Куликован чуьл тир. Пуд патахъай - рагъакIидай, кефердин ва рагъэкъечIдай - а чка элкъвена вацIари кьунвай. 1380-йисан 7-сентябрдиз вацIалай урусрин кьилин къуватар элячIна. Женг сятдин 12-даз башламишна.

Урусрин кьушунрин юкьваз гьахьун патал душманди гзаф чалишмишвилер авуна. Амма Андрей Ольгердовичан гъилик квай къуватар ордадин хура викIегьвилелди акъвазна, душмандин рехъ атIана. Урусрин дружинаяр ордадин геле гьатна, Красивая Меча вацIув агакьдалди 30-40 километр амаз, Мамаян кьушунар абуру тергна.

Женгерилай гуьгъуьниз муьжуьд юкъуз урусрин кьушунри чпин телеф хьайи аскерар кучудна. 28-сентябрдиз гъалибчияр Москвадиз хтана. Ина абур вирида къаршиламишна. Чара уьлквейрин чапхунчийрикай урус халкь азад авунин карда Куликован женгинин метлеб екеди хьана. Ада Золотой ордадин къудратлувилиз лап екедаказ зарар гана.

Урусрихъ ордадин хура викIегьвилелди акъваздай къуватар авайди виридаз раиж хьана. Къазанмишай гъалибвили Русь вилик тухудай, къуватлу жедай ва адан центр тир Москвадин роль хкаждай мумкинвал гана.

Мегьамед Гьажиеван 120 йис

Хкахь тийидай чирагъ

Аллагьяр АБДУЛГЬАЛИМОВ,
дидед чIалан муаллим

Лезги чIалан тIебиат чириз виш йисар алатзава. ЯтIани и рекье чи рикIел сифте нубатда машгьур алим, ватанперес Мегьамед Мегьамедович Гьажиеван тIвар къведа. Вичин вири вахт, уьмуьр халкьдин образование вилик тухунин, хайи чIал ва литература ахтармишунин, ирс кIватI хъувунин месэлайриз бахш авур касдин тIвар.

Шумуд алим, шумуд муаллим гьазурна ада?! Адан ученикри датIана школайра зегьмет чIугуна ва исятдани чIугвазма.

Зи рикIел яшлу муаллим Гьасанов Теймуршагь хквезва. Яргъал йисара ада чи мектебра лезги чIаланни литературадин тарсар гана. Тагьирхуьруьн-Къазмайрин юкьван школада, 7-классда кIелзавайла, зазни а муаллимдивай чирвал къачун кьисмет хьана. Аялри Теймуршагь муаллимдивай "Лезги чIалан грамматика" кхьей М.Гьажиевакай суьгьбетун тIалабнай. Чи муаллимдиз гзаф шад хьанай. "Пака, дустар, за адакай квез гегьенш суьгьбет ийида", хиве кьунай ада.

Гуьгъуьнин тарсуниз муаллимди пуд ктаб гьана: сад абурукай "Урус чIаланни лезги чIалан словарь", 35000 гафуникай ибарат тир, 1950-йисуз чапдай акъатай; муькуьди "Лезги чIалан орфографиядин словарь", 1941-йисуз акъатай; пуд лагьайдини 1950-йисуз чапдай акъатай "Лезги чIалан орфографиядин словарь". Чаз и ктабар чIехи алим, чIалан пешекар Мегьамед Гьажиева туькIуьрнавайди чир хьанай...

"Гьуьрметлу дустар, - давамарнай чи муаллимди, - Мегьамед Гьажиев акьалтIай простой, инсандин дердиникай хабар кьадай, гьамиша масадаз куьмек гуз гьазур кас тир. ДатIана илимдин сирерай кьил акъудиз алахъай ва алакьай кас. И ктабар ва куьне кIелзавай учебникни алимдин зегьметдин нетижаяр я. Лезги чIал, гьуьрметлу дустар, Белиждал кьван туш, адан сергьятар еке ва гегьенш я. КIела, чешне къачу, алимди гъиле кьунвай кIвалахдик куьнени куь пай кутур, ам давамара... Мумкин я, гележегда куь арадайни бажарагълу ксар, алимар, муаллимар, писателар ва шаирар акъатун..."

Ибур рагьметлу Теймуршагь муалимди чаз авур ихтилатар тир. Чи районэгьлидикай, илимда хкахь тийидай чирагъ куькIуьрай Мегьамед Гьажиевакай... Чи япара абуру гилани ванзама.

Мегьамед Гьажиева кутур илимдин рехъ Р.Гьайдарова, У.Мейлановади, Н.Агьмедова, А.Гуьлмегьамедова, Гь.Рамалданова, Къ.Акимова ва гзаф масабуру давамарна, давамарзава.

Са шумуд йис идалай вилик Мегьарамдхуьруьн райондин школайра "Райондин хъсан муаллим" тIвар патал дидед чIалай ва М.Гьажиеван уьмуьрдиз талукьарна махсус конкурсар тухудай. Гила а конкурсар амач. Вучиз ятIа, чидач... Амма лезги чIал, лезги чил, лезги намус, эдебият, халкьдин меденивал кIани несилрин рикIера М.Гьажиев эбеди яз амукьда...

За жуван фикирар шиирдин цIарара давамарзава:

Къаткай къванцин кIаникай
яд тефирвал,
Къат-къат хьанвай чIалан
къатар юзурна.

Чатук ракьар цIун ялавда ифирвал,
Заргарди хьиз, чIалан тахт
на гьазурна.

Аманатар, къелемдикай хкатай,
Динэгьлид хьиз, пелек кягъиз,
кьазва за.
Багьа я чаз гьар са цIар,
нур аватай,
Давамиз рехъ, чIурухъанар
цазва за.

Вахтар фида, тарарилай
пешер хьиз.
Вун фейи гел рикIел хкиз, архаяр
КIватI хьанва къе, тебрик ийиз,
мехъер хьиз,
Ви илгьамди верги ганвай
рухваяр...

Хтун-Къазмайрин хуьр.

* * *

Райсудин НАБИЕВ,
дидед чIалан муаллим

Заз, гьелбетда, Мегьамед Гьажиев мукьувай чидачтIани, адакай кхьенвай затIар - очеркар, илимдин макъалаяр гзаф кIелна. Эхиримжидини, Мегьамед Гьажиеван гелеваз физвай, чIалан михьивал хуьз, женгинавай литературовед, публицист Мерд Али Жалилован "Эбеди чешне ва чешме" макъалани ("ЛГ"-дин 34-нумра) чна тарсуна аялрихъ галаз санал кIелда.

Арифдар алимдикай цIийи-цIийи делиларни малум жезва. Имни хъсан кар, мад сеферда алим рикIел хкун я. Кьилди къачуртIа, инсанперес и касдин тIварцIиз, ада чIугур зегьметдиз за гьамиша гьуьрметзава. Мегьамед Гьажиевар чи хуьре кьве кас авай. Сад-вирида гьуьрмет ийиз хьайи муаллим - арабист, Кефрпатан Кавказдин республикайрин муаллимрин I-съезддин (1934-йис) делегат, дявейрин ветеран; муькуьдини - вичикай халкьдиз гзаф куьмекар хьайи, вичихъ гьахьтин чирвилерни алакьунар аваз хьайи, жерягь – арабист тир. Рагьметрай кьведазни. Абурун тIварари, шак алачиз, чи рикIел сифтени сифте чIалан чIехи алим гъизва.

Виликрай куьгьне ктабар, журналар, газетар, са гафуналди, чарар кIватIдай адет авай. Им гьукумадин тапшуругьни тир. Зун старший пионервожатый тирла, са сеферда аялри кIватIай ктабрин арада куьгьне словарарни авай. Абурукай сагъзамай патар-кьилер хкяна, сад-садахъ кьадайвал чинарни къайдадиз хкана, виче 35000 гаф авай М.Гьажиеван словарь за жуваз туькIуьр хъувунай. За адакай лап гилалдини зи кIвалахда менфят къачузвай. Са арада за ам мектебдизни тухвана, маса муаллимрини ишлемишиз хьана. Чинал кьелечI ших алай и словарди яргъалди дурумна. Гуьгъуьнлай, 2009-йисуз, цIийи словарь акъудайла, истеклу тир Мегьамед Гьажиеван гьуьрмет хуьнин лишанни яз, за цIийи словардин 5 экземпляр подписка авунай. Сад жуваз туна, амайбур шегьерра авай чи аялризни мукьвабуруз рекье тунай.

Куьгьне словарь лагьайтIа, Кьасумхуьрел райондин Культурадин центрада ачухнавай музейдиз вахкана. Аниз къвез - хъфизвайбуру и экземплярдиз екез итиж ийизва. ЧIехи алимни рикIел хкизва. Ахьтин яцIу ктаб библиотекайра, ктабханайра мад авач эхир!

Курхуьр.

Веревирдер

Гьиниз фена гьевеслувал?..

Мердали ЖАЛИЛОВ,
литературадин отделдин редактор

"Гьевеслувал" гаф за "романтика" гафунин чкадал ишлемишнава. Мумкин я, "романтика" гафунин гьавурда чи къенин йикъан кIелзавайбур акьун тавунни. Амма чи уьлкведихъ "романтикрин" вахт хьайиди я!

А вахт чи тарихда, асул гьисабдай, Октябрдин социалистический революциядилай гьуьгъуьнин, яни, "куьгьне дуьнья" чукIурна, "цIийи дуьнья" тIуькIуьрунив эгечIай девирдал - XX асирдин эвел кьилерал ацалтна.

Алай вахтунин гзаф идеологар, иллаки девлетар чпин гъиле гьатнавайбур, гила абур хуьн ва мадни артухарун патал вири мумкинвилер, иллаки табни гьилле, фитнени кьуьруьк, миллетчивал ва гъибетчивал кардик кутаз алахънава. Октябрдин революциядиз абуру ягъ тийизвай чIулав, чIуру ранг амач. Гуя ам "большевикар" лугьур "бунтчийри" садасадал гуж илитIунин къанусузвилер тир лугьузва... Бязибуру гьатта Ватандин ЧIехи дявени большевикар-коммунистар тахсирлу яз арадал атайди яз гьисабзава...

Гьа ихьтин шартIара а девирдин несилрин вири агалкьунар, гъалибвилер, азадвилер, мумкинвилер ерли тахьайбуруз, тапанбуруз элкъуьрзава. "Стаханавчияр", "Челюскинчияр", "Корчагинчияр", "Жегьил гвардейчияр", "Тимуровчияр", "Космодемьянскаяяр", "Матросовар", "Гагаринар" хьтин, мадни-мадни маса дестейрин крар, гьерекатар "акьулдикай кимибурун" гьерекатар хьиз къалуриз алахъзава. Гуя чи дагълариз агъзурралди жегьил рушарни гадаяр - муаллимар, духтурар, инженерар, энергетикар, эцигунардайбур, геологар атайди туш...

Амма лап са куьруь вахтунда Дагъустандин чилел (зун чIехи Россиядикай, виликан СССР-дикай рахазвач) Дагъустандин Огни, Избербаш, Каспийск, Сухокумск, Къизилюрт хьтин шегьерар (маса чIехи эцигунрикай-къаналрикай, ГЭС-рикай, заводрикай, мектебрикай, вузрикай зун рахазвач) гьикI арадал атайди ятIа фикирдизни гъизвач. АкьалтIай савадсузвал вирибурун савадлувилиз, акьалтIай "буьркьуьвал" вирибурун "вилер ачух хьуниз" гьикI элкъвейди ятIа лугьузвач...

Романтика - вирибурун чIехи гьевеслувал, ашкъилувал, гуьгъуьллувал, гьа саягъда гележегдихъ инанмиш яз, виликди гьерекатун - революционный романтизм тирди чи вири гафарганра ва тарихдин ктабрани раижнава. Литературада, искусствода, философиядани романтизм инсан ва адан везифаяр жанлу рангаралди, гуьзел шикилралди, инанмишвилелди, гьевеслувилелди, чIехи ашкъидалди, руьгьдалди къалурун тирди къейднава.

За анжах са жуван хайи лезги литературадай бязи мисалар гъизва.

XX асирдин эвел кьилер, сад лагьай пай.

СтIал СУЛЕЙМАН:

Дуьньяд ругуд пай тир еке
И Урусият ава чаз:
Гьар са патахъ къведай
уьлкве -
Гьахьтин вилаят ава чаз...

Нурадин ШЕРИФОВ:

Чун гъвечIи халкь ятIан,
Чахъ Ватан ава!
Аманат хьиз, хуьх ам:
Дуст - душман ава...

Алибег ФАТАХОВ:

Ягъ, уьтквем, гужлу гъилер,
Садни, са касни,
Бейкар кIарасни
Чи жемятдин къене
Тамукьрай йигъи...

Мемей ЭФЕНДИЕВ:

Мукални кIаш -
Чи яракьар.
Чаз табий я
Накьвар, ракьар,
Советрин я
Чи къадакьар...

Хуьруьг ТАГЬИР:

Чи Ватандин еке таъсиб
ЧIугвазвайбур жегьилар я.
ЧIехи техникадин сагьиб
Аквазвайбур жегьилар я...

Абдул МУТАЛИБОВ:

Кьин хьуй ирид архадал зи,
Кьин хьуй хайи зи Ватандал,
Кьин хьуй лап зи чандал,
Вишдаз жаваб гуда са за,
Кьин хьурай лап
зи виждандал...

Шагь-Эмир МУРАДОВ:

Ядайла цавуз пакаман ярар,
КьецIил кIвачерив къекъвен
къурухра.
Ахъайна шаддиз гуьгьуьлдин
варар,
ТIебиатдин чун гьахьин
басрухра...

Гъанвай мисалра инсандин бахт, гьевеслувал, ашкъилувал, къуват квекай ибарат ятIа, хъсандиз лишанламишнава. Кьилинди - инсанди вич Ватандин агьали, адан велед, азад зегьметкеш, вири девлетрин иеси тирди гьиссзава. Са жуьрединни татугайвилерикай фикирзавач. Ингье квез романтика! Социализмдин романтика!..

Гила алай аямдин чIалан устадрин бязи фикиррал акъвазин.

Ибрагьим ГЬУЬСЕЙНОВ:

Шаирдин рикI, дуьньядин
гъам кIватI хьана,
Сиви-сивив ацIанвай вун
кIатI хьана:
Дуьньядин гъам агъзур
виляй авахьай
Ви кьве виляй хтана кьве
къат хьана...

("ТIвар" ктаб, 69-чин. ДКИ, 2006-й.)

Абдулрашид РАШИДОВ:

"Жанаби" гаф гуьзел тушни
лугьуниз,
Виневайди гьиссда жуван
къаш-къамат.
Чизвач анжах кьел ягъайди
хамуниз,
Адахъ "лукIвал" гаф галайди
къатба-къат!..

("Уьмуьрдин рекьер", 158-чин. ДКИ, 2008-й.)

Абдуселим ИСМАИЛОВ:

РикIе ава кун, хура ава тIал.
Иблисри уьлкве
биргендзава цIал.
Пачагьдикайни,
Аллагьдикайни
Файда амач-хуьх гьарда
жуван кIвал?..

("Эверзава Эмина заз", 19-чин. ДКИ, 2009-й.)

Агъалар ИСМАИЛОВ:

Талан-тараш, турни тфенг
ала яз,
Къадирсузвал гьинай ятIа
чанарин?
Гьикьван хьурай, и дуьньядал
ала яс,
Свас хендеда амукьзавай
чамарин...

("Уьмуьрдин мензилар", 10-чин. ДКИ, 2006-й.)

Арбен КЪАРДАШ:

Бубадин юрд я заз
гъурбат,
Гъурбат - гуя женнет я.
Азад я зун: регьятдиз кат
КIани патахъ - лезет я!
Ваъ. Жезвач кат. Куьз
лагьайтIа,
Азадвилив зигьинсуз
КутIуннава гуж авайда
Къе зи кIвач-гъил эркинсуз...

("Ичерин багъ", 18-чин. ДКИ, 1990-й.).

За мад мисалар гъизвач. Гьа и тIимил цIарарани чи аямда гьевеслувал, ашкъи, кIанивал, Ватандал кьарувал... - романтизм вучиз квахьнаватIа ачухдаказ лагьанва.

Чи аямдин шаиррин ктабрин тIвараризни фикир це: "СтIал ва къван" (Х.Хаметова), "Зи экуь гъам" (Абдул Фетягь), "Зи ван жедатIа?" (Кичибег Мусаев), "Дуьнья я ман..." (СтIал Мислимат), "Таб галачиз..." (Муграгь Салахъ), "ЧкIай хтар" (Зульфикъар Къафланов) ва икI мадни.

Романтикадиз кьуьл ганва, адан кIвач-гъил гуж авайда кутIуннава. Акьван чанар пучна хвейи Ватан кIусариз пайна, гъалибчийрин тIварар усаларзава... Гьевеслувал гьинай къведа?..

Амма романтика кьенвайди туш. Революциядин илимни квахьнавайди туш. Ам терг ийиз, рикIелай алудиз алахъунар гьаваян крар я. Зун инанмиш я: ЧIехи Октябрдин революция хьаначиртIа, чи тарихда ЧIехи Гъалибвални жедайди тушир. Абур чи чIехи несилри тарихда къачунвай лап кар алай камар я. Кьуьруькчийрихъни чуьруькчийрихъ, фитнекаррихъни нафакьачийрихъ, тапан ватанпересрихъ ахьтин камар жедайди туш...

Цаварин - гьавайрин сирер чидайди

Бикеханум АЛИБЕГОВА,
писатель, журналист

МАХАЧКЪАЛАДА зул тир. Экуьнлай секиндиз куьлуь марф къвазвай. Маячная лугьудай куьгьне куьчедай тIуз физвай зун марфади Даггидрометцентрадин ракIарал гъана - гьихьтин гьава жедатIа чирун заз гьамиша кIанда - и кар вили цаварихъ, булутрихъни гарарихъ галаз алакъалу я кьван.

РД-дин Гидрометцентрадин начальникдин кабинет. Столдихъ акунрай 50 йис кьван хьанвай гуьркем итим ацукьнавай - РФ-дин лайихлу метеоролог **ДАДАШЕВ Абдулгьалим Мегьамедгьуьсейнович**. Ихтилатар къалин жердавай заз акуна хьи, ам неинки виниз тир дережадин пешекар, гьакIни камаллу суьгьбетчини я. Кар алакьдай кас тир адан регьбервилик кваз Дагъустанда 200-далайни гзаф работникри зегьмет чIугвазва.

Зун уьмуьрда гзаф инсанрихъ галаз гуьруьшмиш жезва. Амма Абдулгьалим хьтин гзаф терефрин дуьзгуьн кас заз акурди туш. Адан ватанпересвилин руьгьди, хайи ерийрал гзаф рикI хьуни, медениятдив, эдебиятдив эгечIзавай тегьерди, камаллу суьгьбетри заз екез таъсирна, зун адан алемдин есирда гьатна. Техникадин рекьяй савадлувал, гъилик зегьмет чIугвазвайбурухъ дикъетдивди яб акализ, абурун гъавурда акьаз алакьун - ибур адан кIвалахда кьилин ерийрикай я.

Абдулгьалим 1957-йисан 2-октябрдиз Кьасумхуьруьн райондин къадим Испикрин хуьре машгьур муаллим Дадашев Мегьамедгьуьсейн Абдулмежидовичан хизанда дидедиз хьана. И хуьряй тIвар-ван авай райкомдин секретарар, муаллимар, духтурар, журналистар, эцигунардайбур акъатна. Гзаф испиквияр къе Россиядин регионра, Туркменистанда, Азербайжанда, Къазахстанда ва маса чкайра яшамиш жезва. Мегьамедгьуьсейн Абдулмежидовичан веледри лагьайтIа, Москвада, Тверда, Къизлярда, Махачкъалада ва гьакI хуьрени зегьмет чIугвазва. 40 йисуз муаллимвиле кIвалахай бубади абуруз кьилин образование, хъсан тербия гана, уьмуьрдин дуьз рекье туна.

Абдулгьалим дуьньядал, халкьди лугьудайвал, "къизилдин зулун" вахтунда хизанда сифте велед яз атана. Шадлухвилин столрал берекатлу зулун вири няметар булвилелди алай.

Гада фагьумлуди, кьатIунар авайди, зиреквал, надинжвал квайди яз чIехи жезвай. КIелунра таяр-туьшерилай тафаватлу тир. Ван-сес алай женжелвилерни аялвилин къугъунар куьгьне ва цIийи Испикрин куьчейра туна, зиринг гададикай итим жезвай ва ада диде-бубадиз майишатдин кIвалахра куьмекардай. Зегьметдал адан гзаф рикI алай: хипер хуьдай, векь ядай, хъуьтIуьз къула кудай кIарасар гьазурдай. Хизанда Абдулгьалим лидер тир, адан гуьгъуьна вад стхани ругуд вах авай. Ада абуруз гьам кIелунра, гьам зегьметда чешне къалурзавай.

МЕКТЕБДА кIелдай йисар акуна-такуна алатна фена. РикIе еке мурадар авай жегьил меркез Москва "муьтIуьгъариз" рекье гьатна ва МГУ-дин физический факультетдик экечIун патал имтигьанар вахкузвай. Амма кьибледин гададиз кефердин атIугъай йикъар, ламу гьава, чIехи шегьердин яргъи учирар, ката-калтугун, теспачавал хуш хьанач. Нубатдин имтигьанар вахкун тавуна, вуздай документар вахчуна, вокзалдик атай жегьил Москва-Ростов поездди Таганрогдиз гьана. Адан вилик В.Д.Калмыкован тIварунихъ галай радиотехнический институтдин ракIарар ачух тир - имтигьанар агалкьунралди вахкай жегьилдикай анин студент хьана (пеше "Радиотехника"). Адаз ина гзаф дустар жезва. Группадин старостади вуздин общественный уьмуьрдани активвилелди иштиракзава. Гатун каникулрин вахтунда студент эцигунардайбурун отряддиз фена. Атоммашдин эцигунрал дирибаш жегьил отряддин командирвиле хкязава. Адан агалкьунрикай "Комсомольская правда" газетдани кхьенай. Намуслу зегьметдалди къазанмишай мажибдин са пай диде-бубадиз рекье хтуна, амайдахъ "Океан - 205" радиоприемникни хъуьтIуьз алукIдай чими шейэр къачуна.

Вуз акьалтIарайла, кIелунар аспирантурада давамардай мумкинвал авайтIани, диде-бубадиз хци хайи крайда кIвалахна кIанзавай. А чIавуз чи республикада А.Дадашев хьтин пешекарар тIимил авай.

1981-йисан август. Абдулгьалим Мегьамедгьуьсейнович СССР-дин Госкомгидрометдин Азербайжандин гидрометеорологиядин управленидин Дагъустанда авай зональный гидрометеорологиядин техникадинни технический инспекциядин отделдин начальниквиле тайинарзава. Кьве йисуз ада Азербайжандин республиканский управленидин Даггидрометцентрадин начальникдин заместителдин везифаяр вахтуналди тамамарна. Везифаяр гьакъисагьвилелди кьилиз акъудуналди, пешекарвал хкажуналди агалкьунар къазанмишзавай А.Дадашева коллективдин арада еке гьуьрмет, авторитет къазанмишна. Кар, кIвалах датIана сифте чкадал эцигиз, мус гьихьтин гьаваяр жедатIа, тайиндаказ лугьузва. 1987-йисуз ам Азербайжандин УГМС-дин Гьуьрметдин грамотадиз лайихлу хьана.

1990-2000-йисара А.Дадашев Кеферпатан Кавказдин гидрометеорологиядин регионрин уртах управленидин Дагъустан Республикадин Гидрометцентрадин техникадинни технический инспекциядин отделдин начальник тир. Гила жавабдарвал ґенани артух хьана. Идан гуьгъуьналлаз зегьметдин книжкада цIийи-цIийи чинар ачух жезва: "Дагестанский ЦГМС" ГУ-дин начальникдин заместитель, 2009-йисалай - "Дагестанский ЦГМС" ФГБУ-дин, 2013-йисалай «Кеферпатан Кавказдин УГМС"-дин "Дагестанский ЦГМС" филиалдин - 2015-йисалай лайихлу метеоролог А.Дадашев начальниквиле тестикьарзава. И йисара ам гидрометеорологиядин федеральный къуллугъдин, РД-дин Госсоветдин, Россиядин МЧС ГУ-дин, РД-дин экологиядинни тIебиатдин ресурсрин Министерстводин, Росгидрометдин хейлин гьуьрметдин грамотайриз лайихлу хьана.

Гьихьтин гьаваяр жедатIа виликамаз лугьуналди, синоптикри инсанрин уьмуьр регьятарзава, абур тIебиатдин бедбахтвилерикай хуьзва.

АБДУЛГЬАЛИМ Мегьамедгьуьсейнович неинки хъсан руководитель, гьакI къайгъудар бубани я. Хизанда пуд рушни хва чIехи хьанва. Вирида кьилин образование къачунва. ЧIехи бубади гзаф вахт рикI алай хтулрихъ галазни акъудзава. Ктабар кIелунни адаз гзаф кIандай кIвалах я. Азад вахт Абдулгьалимаз ерли авач. Халкьдин суварар къейд авунални адан гзаф рикI ала, халкьдин къени адетрал амалзава.

- Виликрай ватанпересвилин руьгь вине тир, - лугьузва А.Дадашева. - Метлебар, гележегдин программа, са вуч ятIани арадал гъунин, яратмишунин къаст авай. Инсанрин арада алакъаяр масабур, яни чимибур, инсанвилинбур тир. Къе, гьайиф хьи, ахьтин ерияр чаз бес жезвач.

ЯхцIур йисуз санал кIвалахзавай коллектив А.Дадашеваз хайиди хьанва. Студент тирла, ада илимдин конференцийра активнидаказ иштиракдай. Гьа чIаварилай инихъ илимди ам вичел ялзава. ИкI, А.Дадашева, Т.Исаева ва И.Мегьамедова санал "Условия формирования климата и аномалии, вызывающие стихийные бедствия на территории Дагестана", "Сели и селеопасные районы Дагестана", "Южный - Аграханское озеро" тIварар алай ктабар кхьенва. Са шумуд кIвалах адан столдални ала. Абдулгьалим Дадашев Россиядин географический обществодин Дагъустандин отделенидин составдик ква. Телевиденидин, СМИ-рин элкъвей столра ада активвилелди иштиракзава.

ДАГГИДРОМЕТЦЕНТРАДИН регьбердин къуватрин, кIубанвилин чешмеда инсанриз хъсанвал авунин, регьимлувилин экв, энергия ава. Рехи Хазардин секин лепейрал сирнавун, Самур дере адаз гзаф кIанда. Испик, анин жемят лагьайтIа, - эвелрин эвел, рикIин шагьдамар я - гьар азад вахт хьайила, гьанихъди гьерекатда. Ана ам аялвилин, жаванвилин йикъариз хъфизва, дидебубадин тавазвилер рикIел хквезва. Ихьтин декьикьайра хци абурун эбедивал гьиссзава…

- **Диде-бубадин гьихьтин къилихар вал ирс яз атана?** - жузуна за.

- Намуслувал, дуьзвал, регьимлувал.

- **КIвалахдин юкъуз кьиляй-кьилди квез кIубанвал куь гузва?**

- Кар-кIвалах кьиле фини, месэлаяр тади гьалда гьялиз алакьуни.

- **Куь фикирдалди, алемдин майданда (глобальное) гзаф чимивал мукьвара хьун мумкин яни?**

- Ам гьуьжет алай месэла я. Международный са шумуд конгресс кьиле тухванва. Сад тир фикирдал атанач. Эгер 1950-йисалай гилалди къачун хьайитIа, чимивал юкьван гьисабдалди 0,6-0,8 градусдин артух хьанва. Эгер 1880-1900-йисарилай къачуртIа, чимивал артух хьанвач.

- **Вуна ви столдал алай ктаб компьютер я лагьанай. Адай кIелуни квез лезет гузвани?**

- Компьютер заз тади гьалда информация къачудай чешме я - экуьнахъни нянихъ официальный сайтриз вил вегьезва. Идалайни гъейри, зун газетар, журналар, гьа жергедай яз "Лезги газет", "Самур" журнални кхьизвайбурукай сад я.

- **Итимдин, дишегьлидин гьихьтин ерийриз вуна къимет гузва?**

- Итимдин - жуьрэтлувилиз, викIегьвилиз, мердвилиз, дишегьлидин - назиквилиз, зерифвилиз, юмшагъвилиз.

- **Квез кIвалах, гьуьрмет, авторитет, кIвал, хизан ава. Мад вуч бес жезвач?**

- Вахт.

- **Квез гьуьл гзаф кIанда. КIвачерик квай къизилдин ранг алай къум яраб ракъинин зерреяр ятIа, тахьайтIа - гьуьлуьн?**

- Эхь, заз гьуьл, ана сирнавун, къерехдал ацукьна, лепейриз, яргъариз килигун гзаф кIанда. И гьиссер гафаралди лугьуз хьун четин я. Куьн зерреяр ятIани, къумадал къекъуьн бедендиз гзаф хийирлу я.

Гьар гьихьтин гьава хьайитIани, гьуьл, вир, вацI - вири ятар адаз гзаф хуш я. Абуру адаз неинки сагъламвал, гьакI руьгьдин мягькемвал ва камаллувал багъишзава. "Цикай, гьавадикай жуваз хийир-менфят къачуз алахъна кIанда, - лугьузва М.Дадашева. - Цин алемдихъ сирер лап пара ава..."

Ахцегь районда гидрометкъуллугъдин работник М.Муталибова А.Дадашевакай ингье вуч лугьузватIа:

- Чи руководитель Абдулгьалим Мегьамедгьуьсейнович кIеви истемишунардай, гьа са вахтунда гъавурда акьадай, виридав дуствилелди эгечIдай кас я. РФ-дин лайихлу метеорологдин гъилик кIвалахун кьисмет хьунал за шадвалзава.

- За адан тIварцIел дамахзава, - къейдзава Гидрометцентрада 40 йисуз зегьмет чIугвазвай Елена Валерьевна Батмановади. - Ам чаз жуван багъри хьиз я. Герек атайла, ам гьар садаз куьмекиз гьазур я.

Даггидрометцентрадин прогнозар гьамиша 98 процентдин дуьзбур жезва. Синоптикрин кIвалах заргарринди хьтинди я. Виниз тир пешекарвили ва тежрибади дуьм-дуьз прогноз гуниз куьмекзава. РФ-дин Гидрометцентрадани Дагъустандин синоптикрин уях, михьи кIвалахдикай чизва.

ГЬАИКI, зи вилик намуслу, михьи, къени, руьгьдин ачух къилихрин инсандин къамат акъвазнава. И ерияр, адет яз, итимвал чпин тухумдиз хас тир инсанрик жеда. ТIебиатди, хайи ерийри, хизанди А.Дадашеван уьмуьрда еке роль къугъвазва. Дадашеврин тухум лагьайтIа, лап екеди я. Абурун векилар СНГ-дин гьар са пипIе гьалтун мумкин я. Къадим Испикар хъсан хъенчIин къапар расдай устIарралди машгьур хьайиди виридаз чизва. Ана виликрай кьве мискIин, медреса, хъенчIин къапар кудай еке мастерскояр авайди тир. Аниз чIехи Етим Эмин мукьвал-мукьвал мугьман жедай ва ада дустариз, Дадашеврин мукьвабур тир арабист имамриз - Молла Мегьтидиз, Абдулманаф эфендидиз ва масабуруз вичин жавагьирар кIелдай, суьгьбетардай. ХъенчIин къапарин базардиз Дагъустандин вири чкайрай, Азербайжандай, Астрахандайни муьштерияр къведайди тир. Жемят дуствилелди яшамиш жезвай, герек макъамда сада-садаз куьмекдай. Италиядани Испики лугьудай гъвечIи шегьер ава лугьуда, хъенчIин къапарин сеняткарвилел гьанани фадлай машгьул я. Ина гьихьтин алакъа аватIа, къуй тарихчи алимри чиррай. Халкьдин риваятрай, Къубадай пуд стха атаналда Испикрин дередиз. Гьезера - Гьезерхуьр, Никшира - Испикар, Вердиди Шандакьар хуьрерин бинеяр кутуналда. Гьайиф хьи, татарринни монголрин геллегьри абур тамамвилелди чукIурналда. Амма вири телеф хьанач - Худади жемят хвена.

Эхирдай мад Мегьамедгьуьсейн муаллимдал хквен. РФ-дин халкьдин просвещенидин отличник, вирида гьуьрметзавай кас тир. Физикадинни математикадин муаллимди неинки тарсар гузвай, азад вахтунда гьакI хуьруьн тарихни чирзавай, материал кIватIзавай. Испика астрономиядин илимдални машгьул тир. Россиядин РАН-дин издательствойрай рецензия кхьин патал адал илимдин кIвалахар рекье твадай. Адан ученикрикай къе машгьур алимар, духтурар, эцигунардайбур ва маса пешекарар хьанва. Абдулгьалим Дадашева вичин бубадал, ата-бубайрал дамахзава. Бубади башламишай кар (ктаб) адаз давамариз, эхирдиз гъиз кIанзава. Къуватар гурай!

Цавал алай зулун цифер гьарнихъ чкIана - на лугьуди, мад гад алукь хъувунва - ракъинин нурари вири чкаяр ишигълаван авунва. За ихьтин нетижа хкудна: цавун гъетери чилин гъетерихъ ялзава...

Чи юбиляр

Баркаллу крар - адлу тІварар

Тербияламишун чІехи кар я, ада инсандин кьисмет гьялзава.

В.БЕЛИНСКИЙ

Алаудин ГЬАМИДОВ

ТІЕБИИ КАР Я, садбурун тІварар, фамилияр хуьре, районда, республикадани машгьур жеда: чпин хъсанвиляй, баркаллу крар, уьмуьрда чпи тазвай гел себеб яз. Масадбуру лагьайтІа, тахсиркарвилер ва я чалкечирвилер авуналди, чеб алай чка чирда.

Къе заз адлу сихилдай, гьакъисагъ зегьметдалди, баркаллу крарал ди халкьдин патай гьуьрмет, авторитет къазанмишнавай фамилдин са хцикай - вичин 70 йис тамам хьанвай чи юбиляр, Дагъустан Республикадин Халкьдин Собранидин депутат хьайи **Алиметов Альберт ГЬАЖИМЕГЬАМЕДОВИЧАКАЙ** суьгьбет ийиз кІанзава.

…1960-йис. Кьисметди зун Агъул райондиз акъудна. Кьасумхуьруьн райондай тирди чир хьайила, завай саки гьар сада хабар кьадай: "Ваз куь патарай тир Алиметов Гьажимегьамед чидачни? Ада чи районда саки цІуд йисуз КПСС-дин райкомдин секретарвиле кІвалахна и мукьвара Кьасумхуьрел хъфенва..."

Жегьил пешекар яз анжах кІвалахал фенвай заз и касдикай хабар авачир. 1962-йисан гафтар. КПСС-дин ЦК-дин Пленумдин къарардалди районар сад авунай, гьа жергедай яз - Кьиблепатан Дагъустандин бязи районарни. Зун а вахтунда лезги чІалал акъатзавай "Агъулрин колхозчи" газетдин жавабдар секретарь тир. Редакция тергна, Кьасумхуьрел "Коммунизмдин гатфар" тІвар алаз районрин уртах (виликан Агъул, Хив, Кьурагь, Мегьарамдхуьруьн ва Кьасумхуьруьн районар патал) газет акъудиз башламишна. Зун гьа и редакцияда цІийиз акъатзавай газетдин редактор Алиметов Саида кІвалахал кьабулзава. (Рагьметлуди Агъула КПСС-дин райкомдин 1-секретарь хьайи Гь.Алиметован стха тир кьван). Вичиз женнетар кьисмет хьурай - гьакъикъи регьбер, буба авачирдаз буба, стха авачирдаз стха тир.

ам чкадални са акьван регьятдиз жагъанач. Зенгер, хабар кьунар... Эхирни чун кабинетда ава.

Дамах гвачир, яшаризни килиг тавуна, чагъинда амай итимди са артух хев квачиз ихтилат башламишна.

...Ватандин ЧІехи дяве куьтягь хьана анжах кьве йис алатнавай. Махачкъала шегьерда КПСС-дин обкомда кІвалахзавай агъастІалви Гьажимегьамед Алиметоваз адан уьмуьрдин юлдашди кьвед лагьай хва багъишна. Аликаз Альберт лугьудай стха хьана. Йисар къвез алатна. Кьисметди Альберт гагь саниз, гагь масаниз акъудзавай. ИкІ, гьазурлухвилин классдиз Тпигьа (Агъул район) гьахьай ада 6-класс гьана, 7-класс Кьасумхуьрел, 8-9-классар Дербент шегьерда акьалтІарна. 1964-йисуз Хив райондин КьванцІилрин юкьван школадиз - 10-классдиз фена. Физкультурадал ва спортдал рикІ алай жаванди азаддиз кьуршахар кьунай районрин, республикадин акъажунра гьалибвилер къазанмишзавай. Гьа са кІвал хъиткьинай вахтунда зун дежурствода авай. Им мусибат тир. Са подъезддин пуд лагьай мертебада авай кІвалер вири подвалдиз фенай, 11 кас телеф хьана, гзафбур залан хирер алаз республикадин центральный больницадиз агакьарна. Рекьизвай инсандиз жувавай куьмекиз тахьун гьикьван гьайиф къведай кар я!

...Гуьгъуьнлай кьве йисуз клиникадин ординатурада чирвилер артухарай ва пешекарвал хкажай жегьилдин тешкилатчивилин ериярни дуьздал акъатна ва адаз Махачкъала шегьердин "Чайка" тІвар алай ял ядай кІвализ кІвалахал теклифна. Ахпа адакай пансионат, 1982-йисалай "Каспий" тІвар алай санаторий хьана. Ана яргъалди кьилин духтур яз кІвалахай Альберт Гьажимегьамедовича курортологиядин къурулушдай са куьруь вахтунда кьил акъудна. Агъзурралди инсанрин сагъламвал мягькемарна. 250 касдикай ибарат дуствилин коллектив тешкилна. Курортникар патал яшамиш жедай корпусар, культурадин дворец, Манасда курортдин поликлиника ва маса дараматар эцигна, ишлемишиз вахкана, алай девирдин медицинадин алатралди тадаракламишна. Дагъустандин тарихда сифте яз психо-терапиядин кабинет ачухна.

"Каспийда" санлай 600-700 касди (гатун варцара гьатта 800-900) чпин сагъламвал мягькемарзавай. 1984-1986-йисара санаторийдин коллективди гьич са шикаятни авачиз кІвалахна. 1984-йисуз санаторийдин коллектив СССР-дин курортрин Центральный Советдин ва медработникрин профсоюздин ЦК-дин Гьуьрметдин грамота ва 1986-йисузни Вирисоюздин соцсоревнованида гьалибвал къазанмишунай гьиляй-гьилиз къведай Яру пайдах гуниз лайихлу хьана. А вахтара Альбертан тІвар гьам Камчаткада, гьам Ленинграддани Москвада... - уьлкведин кьуд пипІе гзафбуруз сейли тир.

...Девирар дегиш хьана, къуллугъарни. Сечкичийри А.Алиметовахъ еке ихтибарна - ам РД-дин Халкьдин Собранидиз депутатвиле хкяна.

- Икьван хъсан пешекар, здравоохраненидин тешкилатчи политикадал машгъул хьунихъ гьихьтин метлеб ава? - хабар кьуна за адавай.

- Зи рикІ зи халкьдихъ кузвай. Адани зун вичин векил яз хкянай. Зун вафалу хьуниз мажбур я. Муькуь патахъай, малум тирвал, Халкьдин Собрание - им законар кьабулдай орган я. Депутатдихъ вичин гаф, ихтиярар ава. За, гьабурукай менфят къачуна, зи халкьдиз жувавай жедай регьятвилер, къулайвилер яратмишун патал чалишмишвална. Гьа икІ, 3-4 йисуз сечкичийри ихтибарнавай депутатвилин везифаяр тамамарна. Ахпа саки 13 йисуз гьа Халкьдин Собранидин са комитетда гьакъисагъвилелди кІвалахна.

Лайихлудаказ ял ягъиз экъечІайдалай гуьгъуьнизни чи кьегьал хва гьакІ акъвазнач. Ам са шумуд йисуз Махачкъала шегьердин 4-нумрадин поликлиникадиз регьбервал гана. Алай вахтунда Дагъустандин государственный медуниверситетда кІвалахзава.

Адахъ гьуьрметлу хизан - уьмуьрдин юлдаш Динара, пуд велед (Тимур, Карина, Осман), картар хьтин 5 хтул ава.

- Эвленмишнавайбурухъ чпин кІвалюгъ, кІвалах (Тимур - юрист, Карина - духтур) хьана. Миннацда кІвалахзавай Осман гьелелиг сусан суракьда ава, - лугьуз милиз хъверзава хизандин кьили.

И йикъара Махачкъалада юбилярдин шад ва гурлу межлис кьиле фена. Адаз лишанлу югъ тебрикиз медуниверситетдин ректоратдин членар, мукьва-кьилияр, ярардустар кІватІ хьанвай. Кьуд патай мубаракардай телерни гзаф хтанвай.

Къуй вахъ мягькем сагъламвал, яргъал уьмуьр, хтулрихъни хушбахт гележег хьурай, гьуьрметлу Альберт Гьажимегьамедович!

» Зи рикІ зи халкьдихъ кузвай. Адани зун вичин векил яз хкянай. Зун вафалу хьуниз мажбур я. Муькуь патахъай, малум тирвал, Халкьдин Собрание - им законар кьабулдай орган я...

1965-йис. Зун Махачкъаладиз "Коммунист" (гилан "Лезги газет") газетдин редакциядиз хкизва... Къуллугъ себеб яз районриз командировкайриз физва. Нубатдин сеферда зун Хивда ава. Алиметоврин фамилия рикІел тагъай са дуьшуьшни хьанач: Агъа СтІалдилай тир Сайид ана райисполкомда, Гьажимегьамедни (кьведни Алиметовар) КПСС-дин райкомда хейлин йисара жавабдар къуллугърал хьанай. Алиметоври инани чпин гел тунвай...

Са сеферда КьванцІила (Хив район) командировкада авайла, мад Алиметоврикай суьгьбет кватна. Махачкъалада "Каспий" санаторийда ял яна, сагъламвал мягькемарна хтай жегьил итимди анин кьилин духтурдин - Альберт Алиметован тарифарзавай, санаторийда авай къулайвилерикай суьгьбетарзавай. Лугьумир кьван, Альберта 10-класс КьванцІилрин школада куьтягьнай. КьванцІилрин "жегьилриз" ам хъсан ученик, викІегь спортсмен язни чизвай...

Мад Алиметов! Гила Альберт. Хайи Сулейман-Стальский райондин сечкичийри Дагъустан Республикадин Халкьдин Собранидиз чпин векил яз хкянавай депутат, "Дагъустан Республикадин лайихлу духтур", "азаддиз кьуршахар кьунай СССР-дин спортдин мастер! За адахъ галаз мукьувай гуьруьшмиш хьун, 70 йисан уьмуьрдикай газетдиз кхьин кьетІна. Дуьз лагьайтІа, заз вахтунда технический вуздин радиотехнический факультетдик экечІун патал гьазурвилер аквазвай. Бирдан, вичи рикІел хкизвайвал, КьванцІилрин клубда "Коллеги" тІвар алай кинофильм къалурзавай. Пердедилай духтуррин агалкьунар, хирургрин алакьунар аквазвай. Гьанлай жаван духтурвилин пешедал ашукь хьана. Юкьван образованидин аттестат къачур Альберт Дагмединститутдик (лечфак) экечІзава.

- Я зун медалист тушир, я за мединститут яру дипломдалди куьтягьнач. Гьа са вахтунда ажузвални авунач, - лугьузва ада.

Пад-къерех акунвай, спортдин майдандал лигим хьанвай жегьилди институтда вич алай чка чирна, оперативный хирургиядай кружокра иштиракна. 1970-йисуз мединститут акьалтІарай 286 касдикай 12 жегьил пешекар СССР-дин оборонадин министерстводин ихтиярдиз рекье твазва, гьа жергедай яз Алиметовни. Ада Костромада ва Забайкальский военный округда полкунин духтурвиле кІвалахна.

Къуллугъ куьтягьна, меркездиз хтай жегьил пешекар Махачкъала шегьердин "Тади куьмекдин" станцияда кІвалахал кьабулзава. Низ чида, ахвар тавур йифер, кьарай атІай йикъар гьикьван хьанатІа?!

- Са дуьшуьш бейнидай гьич акъатзавач, - рикІел хкизва Альберт Гьажимегьамедовича, - Махачкъаладин научный городокда

"АЙБОЛИТ"
Чир хьун хъсан я

"Айболит" газетдай гьазурайди - Н. РАШИДОВ

- **Адет яз**, мекьи хьайила, жуьреба-жуьре азарар пайда жезва. Вуч ийин? Сад лагьайди, беден чимидаказ хуьх. Саки гьар юкъуз серг ва чичІек ишлемиша. Генани, сергни чичІек куьлуь авуна, са банкадиз вегьена кІевирда. Ахпа зур сятдилай банкадин сив ачухна, 5-6 сеферда нерай ва сивяй дериндай нефес чІугвада. И кІвалах йикъа 7-8 сеферда тикрарда.
- **Тумавар хьанвайла**, зверобойдин ягълудалди сагъариз жеда. ИкІ, хуьрекдин са тІуруна авай зверобойдин ягълу ва гьакьван вазелин сад-садак какадарна, памбагдал эцигна, 10-15 декьикьада нерин хиле твада.
- **Мадни, тумавар хьанвайла**, са тІуруна авай къацу чайдал са стакан ргазвай яд илична, ам чимиз амукьдалди тада. Ахпа нерин гьар са хел и къаришмадалди чуьхуьда. И кІвалах йикъа 5-6 сеферда тикрарда.
- **Мекьивал себеб** яз азарлу хьанвайла, какадин кьве хъипедик хуьрекдин кьве тІуруна авай дуьдгъвер ва са тІуруна авай виртни гъуьр какадарна, йикъа чайдин са тІуруна авайди фу недалди вилик ишлемишун меслят къалурзава.
- **Юкьва купул** (радикулит) авайла, 300 грамм михьи спирт, 10 мг. камфордин спирт, 5 мл йод, 10 таблетка регъвенвай анальгин, вири сад-садак какадарна, 21 югъуз мичІи чкада хуьда. Ахпа ам ксудалди вилик юкьвавай гуьцІда. Ихьтин дарманди тІал фад секинарда.
- **Жалгъаяр тІазвайла**, са пай газардин, 2 пай редискадин миже сад-садак какадарна, йикъа пуд сеферда хуьрек недалди вилик 0,5 стаканда авайди хъвада. Пуд гьафтеда гьар юкъуз хуьрекдин са тІуруна авай балугъдин чІем ишлемишайтІа, жалгъайра авай тІал акъатда.
- **Малум тирвал**, гьаваяр дегиш жедайла, яшлу инсанрин беденда авай хронический азарри чпикай хабар гуда. Месела, далу тІазвайла, остеохандроз ва я радикулит авайла, прополисдин кІалубдикай атІанвай кьелечІ пластинкаяр пластырдалди тІазвай чкайрик кукІурна, 2-3 юкъуз тада. ТІал къвезкъвез секин жеда. Эгер тІазвай чкайрал вахт-вахтунда прополисдин пластикаяр эцигайтІа, тІал яргъал вахтунда квахьда.
- **Гзаф вахтара** яшлу инсанрин гъилеринни тупІарин жалгъаяр тІа жеда. И вахтунда агъадихъ галай рецептдикай менфят жеда: набататдин ягълу, горчица ва вирт сад-садак какадарна, са тІимил чими авуна, ам куьтягь жедалди тІазвай чкайривай гуьцІда. Жалгъайрин тІал секин жеда.

Пихтадин ягълу гзаф азаррин дарман я. Месела, радикулит аваз жалгъаяр тІазвайла, пихтадин ягълу юкьвавай ва тІазвай маса чкайривай гуьцІун меслят къалурзава.

- **Свах тІазвайлани** пихтадин ягълудай памбаг кьежирна, тІазвай сухвал эцигда. Са 10 декьикьадилай памбаг алудда. Ихьтин процедура 2 сятдилай тикрар хъийида.
- **Бедендин са чка** фалужди янавайла, тади гьалда далу, руфун кьел ва я сирке квай цяй чуьхуьн меслят къалурзава. ГьакІни бедендиз ивини чимивал сад хьиз пай жедайвал гъилеривайни кІвачеривай къайи яд гуьцІда. Ихьтин чуьхуьн лап важиблу я.
- **МетІен дамаррал** таб акьалтайла, хуьрекдин пуд тІуруна авай пурнийрал кьве стаканда авай ргазвай яд илична, са тІимил вахтунда тада. Ахпа метІерал и къаришмадин компресс эцигда.

Адалат авай кІвале гьуьрметни жеда

Надият ВЕЛИЕВА

АРА-АРА газетдиз хизандин алакъайрикай макъалаяр гун, заз чиз, пис кар туш. Ам жегьилар патал тербиядин камни жеда. Муькуь патахъай хизандин тема садрани куьгьне жедайди туш.

Къе заз са ихьтин агьвалатдикай ихтилатиз кІанзава. Мукьвара зун жув жегьил тир йисара лап мукьувай чидай са дишегьлидихъ галаз дуьшуьшдай гуьруьшмиш хьана. Ам залай 3-4 йисан чІехи тиртІани, чи арада дуствилин алакъаяр авай. Эвленмиш хьайила, чи рекьер гьарнихъ фена, арада алакъаярни амукьнач. Чун сад-садаз тахкуна 50 йисалайни алатнавай. И йикъара зун са межлисда авай. Са дишегьли заз дикъетдивди, яргъалди килигзавай. И кардай зи кьил, сакІани акъатзавачир. Эхирни, са арадилай ам вич зи патав атана ва "дуьз лагь, ваз зун чир хьанвачни, тахьайтІа, чир тахьайдай кьазвани?" лагьана хабар кьуна. "Валлагь, заз вун чир хьанвач, - жаваб гана за. - Лагь ман вун вуж ятІа". Ада вичин тІвар лагьайла, чи шадвилин кьадар авачир. Чун кьведни, гьелбетда, яшари дегишанавай Межлис куьтягь хьайила, за ам кІвализ галаз хтана. Дуьзмишнавай столдихъ ихтилатарни къалин хьана. Жегьилар тирла, чаз садаз садан хизанрикай са затІни чидачир, чахъ чи жегьилвилин уьмуьр авай. Амма и сеферда ада, аялвилин девирдилай башламишна, къенин йикъал къведалди вичин уьмуьрдикай вири ихтилатар авуна. За адахъ дикъетдивди яб акална. Ада вичин суьгьбет куьтягьайла, зун са легьзеда хиялрик акатна. "Ана гьикІ хьана, вун кис хьана хьи? - лагьана ада. Зи кьилиз ви уьмуьрдикай газетдиз са макъала кхьидай фикир атанва лагьайла, ам, садлагьана кІвачел къарагъна, ваъ, ваъ, ам жедай кар туш, я зи итимдизни ахьтин кІвалахар кІандайди туш лугьуз, теспача хьана. Зун ам чІалав гьиз алахъна. Эхир зи кІевивал акурла, хизандин ва хуьруьн тІварар кьун тавуна кхьидатІа, кхьихь лагьана. Зани гьакІ авуна.

Амина 1941-йисуз дяведин къизгъин женгер кьиле физвай вахтунда Махачкъала шегьерда дидедиз хьана. Гуьгъуьнин йисуз буба фронтдиз фена. Дяведин вири четинвилер, каш-мекь, вирида хьиз, Аминадин дидедини гьиссна. Ам дерзичи тир. Юкъуз идаз-адаз пек-партал цвадай, са кап фахъ акатай гьи кІвалах хьайитІани ийидай. Фронтда авай аскерриз йифиз элжекар, гуьлуьтар храдай. Уьмуьр гьикьван четин тиртІани, дидеди Амина, бубадин аманат я лугьуз, хуьзвай. Рушни акуна-такуна чІехи жезвай.

1946-йисуз дяве куьтягь хьайидалай гуьгъуьниз хирер алаз бубани хтана. Дидеди вич бахтлу инсан яз гьисабзавай. Амма дяведин мусибатар вилериз акур бубадин нервияр эсиллагь къайдадик кумачир: адаз жизвидилай хъел къведай, са гъвечІи кар патални дидедиз рикІ тІар жедай гафар лугьудай. Абур гзаф сеферра чара жез, ахпа санал ацукь хъийидай. Дидедиз вичиз авай са велед бубадикай магьрум хьана кІанзавачир. Гьавиляй вири крар, гафар эхзавай. Абурун араяр къвезкъвез къайи жезвай.

- Зи гъвечІи, назик рикІиз абурун къвердавай къайи жезвай араяр гзаф залан тир, - суьгьбетзава Аминади. - Гьеле школада кІелдайла, за жува-жуваз гаф гана: садрани дидедин хьтин уьмуьр, кьисмет тикрар хъийидач. Эгер садра кьванни зун жуван гележегдин уьмуьрдин юлдашдихъ галаз чара хьайитІа, шумуд аял чаз аваз хьайитІани, зун итимдихъ галаз санал ацукь хъийидач. Зи аялвилинни жегьилвилин уьмуьр шадвал авачирди, пашманди хьана, - гьайиф чІугвадай саягъда лугьузва Аминади.

Аминади школа куьтягьай 1960-йисуз бубани рагьметдиз фена. Гьа и йисуз ам Дагъустандин госуниверситетдин филологиядин факультетдик экечІна. Ам кьелечІ лацу якІарин, чІулав чІарарин, ири вилер авай гуьрчег руш тир. Адал ашукь гадаярни гзаф авай. Амина лагьайтІа, гзаф намуслу руш тир. ТІебиатди адаз тешкиллувилин рекьяй алакьунар ганвай. Ада университетда вечерар, концертар тешкилдай, конкурсар кьиле тухудай, спортдин акъажунрани иштиракдай. Хъсандиз кІелзавай ва общественный кІвалахарни кьилиз акъудзавай рушаз муаллимрин ва кІелзавай юлдашрин арада еке гьуьрмет ва авторитет авай. Аминади пуд лагьай курсуна кІелзавайла, университетдин физический факультетдин 4-курсунин студентди - Мурад тІвар алай са гадади - Аминадиз вичин рикІин майилрикай хабар гузвай. Амма жегьил руша а кІвалах са акьван рикІивай кьазвачир. ЯтІани Мурадавай вич рушан рикІиз чими ийиз алакьна. Аминадиз Мурадан камаллувал, сабурлувал, иллаки шитвал гвачирвал гзаф бегенмиш тир. Абур мукьвал-мукьвал гуьруьшмиш жез, кинотеатрдиз физ башламишна.

Руша Мурад вичин дидедихъ галазни танишарна. 5-курс куьтягьиз мукьва хьайила, Мурада Аминадиз вичихъ галаз кьисметар сад авун теклифна. Амина хияллу хьана. И кардикай дидедиз хабар гайила, ада икІ лагьана: "Вун шегьердин руш, хуьруьн къайдаяр-къанунар чидачирди. Ви гьал гьикІ хьурай? Ваз и еке Махачкъаладай шегьерда яшамиш жезвай са гада жагъаначни?" - лугьуз, туьгьметна. Дидедиз гада бегенмиш тиртІани, руш адаз гъуьлуьз гуз кичІезвай. Руша дидедиз рикІиз буйругъ гуз тежедайдакай лагьана. Руш гададал ашукь хьанвайди чир хьайила, дидеди вичин патай разивал гана.

Гьа икІ, пуд лагьай курс куьтягьайла, гатун каникулриз Мурадни Амина эвленмиш хьана. Къаридини апая хцелайни сусалай вил аладриз, шадвалзавай. Мурада хуьруьн школада муаллимвалзавай, Амина, кІелун давамариз, шегьердиз хъфена. 4-курсунин эхирра Аминади Мурадаз са турпуц хьтин хвани багьишна. Гъилел аялни алаз, кІелни ийиз, Аминадиз четин жезвай. Суса кІелна куьтягьдалди кьариди аял хуьн вичин хивез къачуна. "Ам ада залайни хъсандиз хуьзвай", - къейдзава Аминади. 4-5-курсарни акунатакуна акъатна. Диплом гваз свас хуьруьз хтана, Мурадахъ галаз са школада кІвалахиз башламишна. - Галаз-галаз хьайи кьве гадани са руш рагьметлу къаридини апая хвена, арадиз акъудна, - лугьузва Аминади. - Абур гзаф мергьяматлу, регьимлу, савадлу инсанар тир. Яргъал йисара школада кІвалахна, абур пенсияда авай. Зи кьариди заз дидевал авуна. Зун гзаф крарин гъавурда туна, тийижир кІвалахар чирна. Кьилинди, зун адаз хуш тирди за гьиссзавай. Уьмуьрда гзаф кІвалахар къаридилай аслу я, - лугьузва Аминади. - Бязи къарийри чпин рухваяр, чІалав кьуна, сусай акъатай са гъвечІи кар, гафни гададин япара цада, абурун араяр къурда ва и кардал шадвални ийида. Абуру чпин рушар акьуллубур, атанвай сусар бегьемсузбур яз гьисабда. Ихьтин кІвале, гьелбетда, гьуьрметни берекат жедач.

Чун, са хизан яз, гьуьрметдивди яшамиш жезвай. Аяларни чІехи жезвай. Са юкъуз апаяни къариди зунни Мурад чпин патав ацукьарна икІ лагьана: "Чан балаяр, чун яшлу инсанар я, чавай гьар гаткай сес къачуз жезвач, я акатай хуьрекни чавай нез жезвач. Куьн жегьилар я, квез куь жегьилвилин уьмуьр ава. Зазни къаридиз и чи усадьбадин вини кьиле квез кІвалер эцигунин фикир ава. Им куьне чун гадарна лагьай чІал туш. Им вири патарихъай хъсан кІвалах жеда". Чун гьикьван и кардал нарази тиртІани, Мурадан бубади вичин фикир кьилиз акъудна. Йисни зуран къене чи виридан куьмекдалди кьве гьавадин кІвалер эцигна, чун аниз экъечІна. Амма чна, гьамиша диде-бубадин патав физ, абуруз вири куьмекар гузвай. Гьа икІ са шумуд йис алатна. Абурун сагъламвал къвердавай зайиф жез акурла, чна абур чи патав хкана. Сифте къари, ахпа апай рагьметдиз фена. Чна абур лазим тир къайдада рекье туна.

Мурад хьтин итим гьалтай зун жуван кьисметдал, уьмуьрдал гзаф рази я. Гьелбетда, хизанда вири кІвалахар цІалцІам жедайди туш. Хизандин уьмуьр ам цуьк акъуднавай ник туш. А уьмуьрдихъ вичин къайдаяр, къанунар, четинвилер авайди я. Кьилинди а четинвилерай уьзягьдаказ экъечІиз алакьун я. Сифте аял хьайила, чи арадани наразивилер жедай. Амма чна абур фад туьхуьрдай, сивяй нагьакьан гаф акъатна, чаз чун бейкефариз кичІедай. Зи хизандиз чун чахъ галаз кІевиз рахай, рикІ тІар жедай гаф лагьай ван хьайиди туш. Чи аялризни и кІвалах чешне хьана. Абурни чпин хизанрихъ галаз дуствилелди яшамиш жезва.

ЧІехи гада, Москвада Бауманан тІварунихъ галай институт куьтягьна, вичин хизан галаз гьана карчивилел машгъул я.

ГъвечІи гадади Санкт-Петербургда са фирмада кІвалахзава. Руш хуьре математикадин муаллим я. Гьа икІ, чун арада гьуьрмет, муьгьуьббат аваз яшамиш жез 55 йис я.

- ХъуьтІуьз чун аялрин патав гагь Москвадиз, гагь Санкт-Петербургдиз физва. Гатуз абур, вири хизанарни галаз, чи патав хквезва. И вахт зунни зи уьмуьрдин юлдаш патал виридалайни шад легьзеяр я, - умумиламиш хъувуна эхирдай зи дуст Аминади.

Эхь, хизан къени хьайила хуьрни къени, кІвалени гьуьрмет - берекат жеда. Аквазва хьи, алай девир алаш-булашдинди, гзаф четинди я. Гьавиляй гзаф хизанар чкІинни ийизва, аялар текдиз амукьзава. "Хизандивай къакъатайди гару яда", - лугьузва халкьди. Гьавиляй, винидихъ суьгьбетнавай хизандилай чешне къачуна, гьам дидеяр, гьам бубаяр, кІвалин-къан, веледрин къайгъуда хьайитІа, хъсан я!

Ван авуна

Гъавурда геж акьада

"Хъсанвал авуна, вацІув вице"

(Мисал)

Гьажи КЪАЗИЕВ,
"Къурушрин сес" газетдин кьилин редактордин заместитель, муаллим

Инсан акІ тербияламиш жезва хьи, гъвечІи чІавалай аялдин бейнида са кІвалах, дуьз ятІани, туштІани, ам чІехида гьикІ гъавурдик кутуртІа, гьакІ кьуна фида. Гьикьван чахъ пачагьар, регьберар, лайихлу ксар хьанатІани, абур чан аламаз виридаз истеклу жеда. Вайни-вай, абур рагьметдиз фейила, къуллугьрал аламачирла, хъархъу тар гьикІ юркунив гадкІидатІа, гьакІ гадкІиз алахъда.

Гьар са вичин миллетдиз, ватандиз къуллугъзавай, гьуьрметзавай касдиз чи лезги халкьдин тарих, культура, адетар хъсандиз чир хьун чарасуз герек я. Гьеле чи лезги халкьдин тарих дуьздаказ ахтармишна куьтягьнавач, чІехи алимар чи тарихдикай, баркаллу крарикай къенин юкъузни абурун геле къекъвезва.

Акьалтзавай несилар ватанпересвилин, инсанпересвилин къанунралди, жезмай кьван таб квачиз, керчекдаказ тербияламишун чи гьар садан буржи я. Иллаки регьберрикайни баркаллу рухвайрикай гьакъикъатда авай терефрихъай рахун герек я.

Чун акІ вердиш хьанва хьи, эгер жуван миллетдикай са чиновникди бирдан ви кІвалах туькІуьр тавуртІа, гьадалай пис кас аваз аквадач.

Зи вилик и мукьвара "Лотос" чапханада чи машгьур журналист, публицист Абдулафис Исмаиловани "Лезги газетдин" кьилин редактор, бажарагълу шаир Мегьамед Ибрагьимова гьазурна акъуднавай "Эллериз къадир хьайитІа..." тІвар ганвай ктаб ква. Ам чи бажарагълу политик, общественный деятель, лезги халкьдин баркаллу хва Имам Музамудинович Яралиевакай я. Адакай рахадайла са бязибур, делилар галачиз, ам усалариз, гьакъикъат чизни-течиз, адакай чІуру келимаяр лугьуз аквада. Амма адан лайихлувилерни хъсан терефар дагълар кьван кьакьан тирди рикІел гьидач.

Са бязи сивел пад алачирбурун гафариз яб гайитІа, жуван хайи халкь патал ада затІни авурди жезвач. Тек са кар - Дагъустандин вири миллетрин арада чахъ "Шарвили" эпос хьун, ам арадал хкун, гьар йисуз чІехи сувар яз къейд авун - ибур чи миллет сад ийизвай крар тушни! Вичин харжийрихъ Алкьвадар Гьасан эфендидин музей-дарамат эцигна, аниз экспонатар кІватІ хъувуна, адан ва райондин тІвар мадни сейли хъувун гъвечІи крар яни?

Имам Музамудиновича вичин райондиз регьбервал гузвай йисара Дагъустанда сад лагьай МЖС арадал гъана, районда цІийицІийи карханаяр, багълар, цІийи майишатар арадал хкана. Бес "Рычал-яд" вуч я! Ада чун дуьньядиз машгьурзава.

КІвалах авачир вишералди жегьилриз чкаяр жагъурна. Ибур мегер ада анжах са вич паталди ийизвай крар яни?

Вучиз чаз жуван гьиле авай лаш цацар алаз аквазва? Ам чаз, гьич тахьайтІа, галат хьайила, хурук кутуна, регьятвал къачузни герек жезвачни? Жуван турпагьрай авахьзавай кІамузни вацІ лагьана кІанда. Жува яд хъвазвай булахдиз садрани цукІуьн вегьедай затІ туш. Ам яд хъваз мадни герек жедайди рикІел хуьх!

Камалдин хазинадай

Ишреф ЖАВАТОВ

- ✓ *Хва кІвалин мугьман я, руш - хуьруьн.*
- ✓ *Пуд къари базар я, ирид - мекера.*
- ✓ *РикІе вуч аватІа, мецелни гьам жеда.*
- ✓ *Няниз фикир ая, экуьнахъ кьилиз акъуд.*
- ✓ *Сиягьатзавайдаз фу залан жедач.*
- ✓ *Дуьнья ни гьикІ кьада, гьакІ финни ийида.*
- ✓ *Кьенят авун девлетдин кІатІ я.*

“Абилимпикс” - Дагъустанда

3-4-октябрдиз Дагъустанда сифте сеферда яз набут ва сергьятламиш хьанвай мумкинвилер авай инсанар патал тешкилнавай, пешекарвилин бажарагъ къалурунин “Абилимпикс” фестиваль кьиле тухуда.

РД-дин зегьметдин ва яшайишдин рекьяй вилик финин министерстводин жегьилар кІвалахдалди таъминарунин рекьяй “Агалкьун” центради хабар гузвайвал, мярекат Каспийск шегьердин аялринни жаванрин спортдин “Энергия” центрада кьиле фида.

15-августдиз РД-дин Гъукуматдин Председатель Абдусамад Гьамидова Дагъустан Республикадин сергьятламиш хьанвай мумкинвилер авай ксар патал пешекарвилин бажарагъ къалурдай конкурсрин сад лагьай “Абилимпикс” чемпионат тешкилунин ва кьиле тухунин месэлайрал машгъул жедай рабочий десте тестикьарна.

Адан составдик 16 кас акатнава. И дестедин асул везифайрикай сад жегьил пешеккаррин устадвал винел акъудунихъ элкъуьрнавай международный “Жегьил пешекарар” (WorldSkills Russia, JuniorSkills Russia) ва “Абилимпикс” конкурсар Дагъустанда кьиле тухунин нетижада пешекарвилин тешкилатар ва рабочий кадрияр артухарунихъ галаз алакъалу месэлаяр гьялдайла, республикадин властдин органрин арада алакъалувал таъминарун я.

“Абилимпикс” чемпионатдин программадик набут ва сергьятламиш хьанвай мумкинвилер авай ксарин арада экспертар ва бизнес-тешкилатдин векилар алай чкадал 7 жуьре хилерай акъажунар кьиле тухун ква. Акъажунрин иштиракчийрихъ гьар са хиляй хьайи нетижайриз юкьван образованидин идарайрин преподавателар ва карханайрин векилар тир 50 экспертдикай ибарат жюриди къимет гуда.

Гъалиб хьайи ксариз республикадин вилик квай карханайра кІвалах жагъурдай мумкинвал жеда.

Фермер ва депутат

Рагьидин ЭМИНОВ

Исятда Дагъустанда фермервал къвердавай гегьенш жезва. Ахцегьви Руслан Мурсаловахъни фермервилин хсуси майишат ава. Гьа са вахтунда ам Ахцегьрин хуьруьн Собранидин депутатни я. Депутатди хьиз, ада вичин везифаяр намуслудаказ ва ашкъидалди кьиле тухузва. Гьавиляй сечкичийри адаз рикІин сидкьидай чухсагъул лугьузва. Гатфарихъ дигидай цин къаналар михьдайла, абур ремонтдайла ва маса крара гьакъисагъвилелди иштиракуналди, ада амайбуруз чешне къалурзава. Зегьметдал рикІ алай Руслана “Кал” участокдай 18 гектар чил арендадиз къачунва. Адан кІвачихъ галай майданрин тайин чка векьик ква.

Хъсан гелкъуьн тешкилнавай и уьруьшрай ада гьар йисуз 800-лай виниз векьин туькер гьазурзава. Ада ина ири карч алай 18 гьайванни хуьзва. Гьайванри кьуьд саламатдиз акъудун патал ада тевлеяр хъсандиз ремонтнава. Р. Мурсаловахъ балугъар туьретмишдай вирни ава. Къведай йисуз ада аниз хъсан женсинин балугърин куьр ахъайдайвал я. Адан участокда ичерин 50, хутарин 80 кьелем ава. Абурукайни ада мукьва йисара сифте бегьер къачуда. Руслана гьакІ помидорар, афниярни гьасилзава. Ада чІугвазвай гьар са йикъан зегьмет чешне къачуниз лайихлу я.

Аваданламишунин конкурс

“Зи чин - зи хуьр”

“Фан-Судин” вилик безетмишнавай аллеядин акунар

Райсудин НАБИЕВ

АГЬАЛИЙРИН гьал-агьвал, яшайишдин шартІар авайдалай хъсанарунин, къулайвилер яратмишунин мураддалди, Сулейман-Стальский райондин руководстводи са шумуд проект кардик кутунва. Абурун бинедаллаз хейлин хийирлу кІвалахар кьилиз акъуднава ва и кІвалах давамни жезва.

Кьилди къачуртІа, Кьасумхуьрел михьивилер авунин, целди таъминарунин, экологиядин истемишунриз талукь кІвалахар авунва. ЦІийихуьруьн куьчейра къир цанва, бязибур ремонтнава. Сийидрин хуьруьн юкьвай фенвай шегьредин къерехар михьнава, саки 2 км-диз кьван тротуар тухванва. И карда хуьруьнвийрини активнидаказ иштиракна. Мадни къейд авуниз кутугнавай кар ам я хьи, “Зи чин - зи хуьр” программадин сергьятра аваз “Лап хъсан хуьр, куьче, магьле, кІвал” тІвар алаз конкурсни кьиле физва. Адан сергьятра аваз хуьрерин куьчеяр, кІвалерин гьаятар, цуьквер цана, безетмишунин, аваданламишунин кІвалахар авунва. Хейлин ксарин гьаятра туькІуьрнавай газонрикай, яргъалди тазаз амукьдай цуькверин аллеяйрикай инсанри талийри кІвалин къушар, кьилди къачуртІа верчер, уьндуьшкаяр, къазарни уьрдегар гзаф хуьзва. Куьчейра, вацІун кьерера аквадайбур абурун лужар я. Им, гьелбетда, лап хъсан кар я. Жуваз герек продукт жуван зегьметдалди чкадал гьасилун. Им гьукуматдин тІалабун - истемишунни я эхир.

Курхуьруьн агьалийри Равидиназ сагърай лугьузвайдини къейд тавуна жедач, гьикІ лагьайтІа абурун хейлин дердияр ада вичин улакьдалди туькІуьрзава эхир. Ам чпин вахтунда колхоздани совхозда зегьмет чІугур Игит диде ФатІиматанни Фажрудинан чІехи хизанда тербияламиш хьанвай кас я.

Гад, гьелбетда, агудна куьтягьнава, чилери ял акъадарзава. Равидина лагьайтІа, эцигунардай материалар авай базайрихъ галаз алакъа хуьналди, инсанри анрай къачузвай тахта-шалман, сахсияр ва маса шейэр кІвалериз хутахиз куьмекар гузва. ГьакІ хьайила Равидиназ вирида сагърай, аферин лугьузва. Къейд ийин хьи, адан стхайрик, миресрик шоферар мадни ква, санлай 8 кас.

Сагърай, Равидин

ЦІИНИН гату чав чимивилиз дурум гунин жигьетдай имтигьан вахкуз туна. И барадай гзафни-гзаф четинвал гьисс авурбур, комбайнидин штурвалдихъ, машиндин рулдихъ ацукьна, пакамлай няналди никІера кІвалахиз хьайи комбайнерар, шоферар я лагьайтІа, зун ягъалмиш жедач. Сулейман-Стальский райондин Курхуьрелай тир тежрибалу шофер **ЭМИРХАНОВ Равидинни** гьахьтинбурун жергедик акатзава. Им сад лагьай йис туш и касди гатун азгар вахтунда техилар кІватІ хъувунин важиблу карда иштиракиз. Адахъ и рекьяй 15 йисан тежриба хьанва. ЦІинин йис ам патал иллаки лишанлуди хьана. Вичин “Газ-53” маркадин автомашиндалди ада комбайнийрилай саки 90 тонндилай виниз къуьл чкадал хкана, арендаторринни жемятдин рикІер шадарна. Чкайрал хкай къуьл гьелбетда, яргъалди амбарра, ифин къачуна, амукьнач, арендаторри ам маса гана, чпизни

къведай йисан бегьер патал тум яз ишлемишдайдини кьулухъ туна. Техил къунши хуьрерай атайбуруни маса къачуна. Лагьана кІанда, эхиримжи йисара агьа-

ИкІ тавун тІалабзава

ВАХТ ЗУЛУНДИ яз гьисабзаватІани, гьаваяр гатуз хьиз чимизма. Исятда халийрин хъсан вахт я. Базаррал, туькВенра абур бул я. Виликрай гьар са колхоздиз, совхоздиз паласайра халийрин кьилдин салар жедай. Вахтар алатна. Гила мумкинвал авай гзафбуру чпин салара, бустанра халияр битмишарзава. Амма пулуна вил авай бязи ксар халияр, иллаки зулунбур, фад дигмишариз алахъзава. Халияр еке хьана, алай чка малум жедайла, абуруз селитрадин рапар язава. И рапари, агрономри тестикьарзавайвал, халидин къенепад вахтундилай фад яруни, екени ийизва. Незвайдаз адакай хийир авач.

И кардин патахъай за тежрибалу агрономдивай хабар кьуна. Адани ам селитрадин рапарин нетижа тирди тестикьарна. Рапар ягъай чкаяр муьрхъведин ранг алаз къене ва къецел патайни чир жезвай. ГьакІ хьайила, халийрал рикІ алайбуруз зи меслят я: къачузвай халийриз дикъетдивди килига, заз гьатай хьтинбур кьисмет тежервал. Инлай кьулухъ зани и кардиз фикир гуда.

Халияр битмишарунал машгъул жезвайбурувай ихьтин нагьакьан крар гележегда тавун тІалабзава.

Ипотекадай кьезилвилер

ПРЕСС-КОНФЕРЕНЦИЯ

Рагнеда РАМАЛДАНОВА

Эхиримжи йисара иллаки жегьил хизанри ипотекадин кредитдикай менфят къачуналди чпин яшайишдин шартIар хъсанарзавай дуьшуьшар гзаф жезва. “Сбербанк” ПАО-ди алай йисан 10-августдилай ипотекадин процент тIимиларунин нетижада яшайишдин кIвалерин базарда арадал атанвай мумкинвилерикай алатай гьафтеда Махачкъалада “Дагъустан” РИА-дин конференц-залда “Сбербанк” ПАО-дин Дагъустандин отделенидин санал зегьмет чIугвазвай ксарихъ галаз кIвалахдай отделдин начальник Шамил Газитееван, ипотекадин кредитрин Центрадин руководитель Зарема Ибрагьимовадин ва Дагъустандин эцигунардай компанийрин векилрин- “ЦIийи шегьер” ООО-дин директор Савбан Маммаеван, “София” СК-дин гендиректор Екатерина Орловадин ва “Хан” юзан тийир эменнидин (недвижимость) агентстводин директор Исмаил Ханован иштираквал аваз кьиле фейи пресс-конференциядал лагьана.

ИкI, Зарема Ибрагьимовадин гафарай малум хьайивал, 2017-йисан августдилай Сбербанкди цIийиз эцигзавай, гьакIни фад эцигнавай ва ишлемишзавай чкайрай (вторичный рынок) яшайишдин кIвалер маса къачун патал ипотекадин кредитрин процентар, гьакIни гьазуран кIвал маса къачун патал сифтедай гузвай пул (первоначальный взнос) тIимиларнава.

- Ипотекадин процентрин цIийи кьадарар ихьтинбур я: цIийиз эцигзавай чкада кIвал маса къачун патал 8,9-10,5%, гьакIни фад эцигнавай ва ишлемишзавай чкада - 8,9-10%. ИкI, икьван чIавалди гьазуран кIвал ва я квартира маса къачун патал адан (кIвалин ва я квартирадин) вири къиметдикай 20% пул гун лазим тиртIа, гила а кьадарди 15% тешкилзава. Идахъ галаз, виликдай авайвал, налогрин пул хкудзава, дидевилин капиталдикайни менфят къачуз жезва, эцигна куьтягь тавунвай кIвал маса къачудай ихтиярни ава. Ихьтин кьезилвилер тешкилайдалай кьулухъ республикада къачузвай кредитдин кьадарни артух хьанва. И рекъемди 2016-йисуз -1,3 млн, 2017-йисуз 1,7 млн манат тешкилна. Идалайни гъейри, алай вахтунда Сбербанкди застройщикрихъ галаз кьиле тухузвай махсус программадин сергьятра аваз ипотекадин кредит 7,4% къачудай мумкинвални ава. Ахьтинбурун жергеда “ЦIийи шегьер”, “София” ва вишералди мад застройщикар ава, - къейдна Центрадин руководителди.

Адан гафарай мадни малум хьайивал, Дагъустанда военный ипотекадикай менфят къачузвай ксарин кьадар гзаф я. ИкI, ипотекадиз талукь тир вири кредитрикай 65% военный ипотекади тешкилзава, яни 2016-йисуз ганвай ипотекадин вири 1200 кредитдикай 165 военный ипотека я. Военный ипотекадай кIвал маса къачун патал 2 миллионни 220 агъзурдалай виниз тушиз пул ахъайзава, процентрин ставкади 10,9% тешкилзава.

Зарема Ибрагьимовади алай вахтунда Сбербанкди ачухнавай цIийи къуллугьрикайни суьгьбетна. Абурун арада ава: “Электронная регистрация” - ида цIийиз эцигзавай чкада, гьакIни фад эцигнавай ва ишлемишзавай кIвалер маса къачузвайбуруз икьрар “Онлайн” режимда регистрация ийидай мумкинвал гузва (къуллугь Росреестрдихъ галаз санал ачухнава). И къуллугьдикай 84,3 % заёмщикри менфят къачузва. И жуьреда регистрация ийизвайбуруз, кредит къачудайла, кьезилвилер (скидка) ийизва. И къуллугьдин кьетIенвал адакай ибарат я хьи, ипотека къачун патал муьштери анжах са сеферда банкдиз фин герек къвезва, амай вири кIвалахар (документар, арза... гун) официальный сайтда хсуси кабинетда ацIуриз жеда. Дагъустанда и къуллугь ишлемишуналди 75 касди ипотекадай кIвалер къачунва.

Ипотекадин кредитрин центрадин регьберди “ДомКлик” (заёмщикдин хсуси кабинет, адан куьмекдалди кIвале ацукьна вири операцияр кьиле тухуз жезва) порталдикайни куьрелди суьгьбетна. Малум хьайивал, и порталда ипотекадин вири “продуктар” къалурнава. Идакай менфят къачуналди, кIваляй экъечI тавуна лазим кIвал жагъурдай ва адан къимет тайинардай мумкинвал арадал атанва.

Ш.Газитеева къейд авурвал, алай вахтунда Сбербанкдай ипотекадин кредитар къачузвай ксарин арада бюджетдин идарайрин къуллугьчийрин кьадарни гзаф жезва. Ипотекадин кредитриз талукь яз еке буржар чи республикадал алач. Амма им са жуьрединни четин месэлаяр арадал къвезвач лагьай чIал туш.

Пресс-конференциядал Екатерина Орловади вичи векилвалзавай эцигунардай компанияди, ипотекадин кредитрал гьалтайла, “Сбербанк” ПАО-дихъ галаз сих алакъада аваз зегьмет чIугвазвайди ва и карди муьштерияр патал мумкин тир хатайрикай хуьзвайди (гьикI лагьайтIа, банкди эцигунар патал вири документар ахтармишзава) къейдна. Адан гафарай мадни чир хьайивал, эхиримжи вахтара инсанри кIвал эцигиз башламишайвалди, квартираяр маса къачуз гьерекатзава, гьикI хьи, и вахтунда гьар са квадратный метрдин къимет ужуз акъваззава. Идалайни гъейри, ада Дагъустанда 214-нумрадин ФЗ-дай (“Об участии в долевом строительстве многоквартирных домов”) лап тIимил компанийри кIвалахзавайдални фикир желбна.

Эхирдай журналистри са кьадар суаларни гана. Дагъустанда ипотека къачузвайбурун кьадардиз талукь суални ганай. Жавабдай малум хьайивал, ипотекадин кредитрин кьадардал гьалтайла, чи республика, Россиядин амай регионрив гекъигайла, я виликни квач, я кьулухъни галач.

Ахцегь райондай хабарар

Сад лагьай чкадал

Нариман МАМЕДОВ

Мукьвара районра туриствилин кIвалах лап хъсандиз тешкилун патал кьиле тухвай республикадин 1-конкурсдин гъалибчияр къейд авунин мярекат кьиле фена. Дагъустан Республикадин Кьил Рамазан Абдулатипован теклифдалди арадал атай и конкурсда саки вири районри иштиракна.

Конкурсда гъалибвал къачур райадминистрацийрин кьилер РД-дин Гьукуматдин Председателдин Сад лагьай заместитель Анатолий Къарибова тебрикна.

Конкурсда Ахцегь райондин администрациядин ФК-дин, спортдин, жегьилрин крарин ва туризмдин рекьяй кьилин пешекар Назиля Исмаиловади “Ахцегь - ачух цавун кIаник квай музей” темадай презентация авуна. Н.Исмаиловадин презентация ва теклифар Кьиблепатан территориальный округда виридалайни хъсанбур яз гьисабуналди, жюриди Ахцегь райондиз и конкурсда 1-чка гана. Кьвед лагьай чкадиз Дербент шегьер, 3-чкадиз Къайтагъ район лайихлу хьана. Жюриди презентациядин 17 тереф фикирда кьуна къимет гузвай. Гъалибчийрив Анатолий Къарибова, РД-дин туризмдин ва халкьдин художественный сеняткарвилин рекьяй министр Рабият Закавовади дипломар вахкана.

- Конкурсдин тешкилатчияр ва иштиракчияр, ам кьиле тухуник кьил кутурбур, Ахцегь райондин гуьрчегвилиз лайихлу къимет гайи жюри сагърай. ТIебиатди жумартвилелди вири шартIар ганвай чи райондихъ туризм вилик тухун патал еке мумкинвилер ава. Чна авур презентацияда райондин килигуниз лайихлу хейлин чкаяр ва туриствилин вири мумкинвилер къалурнавач. Конкурсдин къайдайри, сергьятри и кар кьилиз акъуддай мумкинвал ганач. Районда кьиле тухузвай культурадин серенжемринни мярекатрин нетижада (абурук лезгийрин игитвилин “Шарвили” эпосдин сувар, манийрин “Лезги сес” конкурс-фестиваль, “Дагъдин форум”, “Ахцегьрин ичерин сувар” ва масабур акатзава) чаз мугьман жезвай туристрин кьадар аквадайвал артух хьанва. Туризм вилик тухунин месэла муниципалитетдин гьар йикъан кIвалахда сад лагьай чкадал ала, гьикI лагьайтIа ам район яшайишдинни экономикадин жигьетдай вилик тухунин карда кьилин шартI я, - лагьана Ахцегь райондин кьил Осман Абдулкеримова.

Хуьруьга - музей

Ял ядай багълар, рекьерни муькъвер къайдадиз хкун, спортдин майданар, социальный ва культурадин метлеб авай объектар эцигун - ибур Ахцегь райондин кьил Осман Абдулкеримова хайи район аваданлу авунин мураддалди кьиле тухузвай кIвалахрин тамам тушир сиягь я.

Ингье и мукьвара адан теклифдалди Хуьруьгрин хуьре край чирдай музей арадал гьанва. Гьеле алатай асирда эцигнавай дарамат (революциядилай виликан девирда ина хуьруьн мискIин, Советрин девирда туьквен авай) къайдадиз хкана. Музей арадал гъуник хуьруьнвийрини къуьн кутуна. Дарматдин зал са куьруь вахтунда ида-ада гьанвай экспонатрив ацIана.

Дагъустан Республикадин милли музейдин илимдин къуллугьчи Тазагьул Мегьамедовади ва Ахцегь райондин край чирдай музейдин директор Агьмед Дагъларова цIийи музейдиз куьмекар гана. Абуру экспонатар чпиз тайинарнавай чкайрал эцигунин кIвалахра иштиракна. Музейдин залда яшайишдин алатар, къадим заманадин заргаррин гъилин шейэр ва парталар, къаб-къажах, музыкадин, зегьметдин алатар ва чпин агалкьунралди республикадилай къецепатани тIвар-ван акъатай машгьур хуьруьгвийрин шикилар ава. Абурун арада Дагъустандин халкьдин шаир Хуьруьг Тагьир, инженер-конструктор, Баренцево гьуьле мусибатдин гьалара телеф хьайи цин кIаникай фидай “Курск” гимидин экипаждин член Мамед Гьажиев, академик Эмирбег Эмирбегов, Дагъустан Республикадин лайихлу муаллим, мергьяматлувилин “Просвещение” фондунин президент Магьмуд Абдулкеримов, Дагъустандин лайихлу артист Эмирбег Эмирбегов ва хейлин масабур ава.

Идрисан майишат

Рагьидин ЭМИНОВ

Разивилелди лугьун, Ахцегь районда фермервилел машгъул инсанар пара жезва. Райцентрадин Гьуней пата яшамиш жезвай Идрис Шамхаловахъни фермервилин гъвечIи майишат ава. Иесиди ам къвердавай гегьеншарзава. Ада уьрдегар, къазар, уьндуьшкаяр, гьар жуьре жинсерин верчер, цIегьер, къуьрер хуьзва. Къазариз ва уьрдегриз сирнавдай вир туькIуьрнава. “Брама” тIвар алай немсерин жинсинин верчер гьанва. Абурувай, хъуьтIуьн вахтунда 40-50 градусдин мекьивал эхиз жеда, недай шейэр живедин кIаникай жагъурзава. Пуд агъзур квадратный метрдин майдан кьунвай хсуси багъда фермерди гьакI емишарни гьасилзава. И.Шамхаловахъ 150 цицIиб

акъуддай инкубаторни ава. Идрисан фермервилин майишатда цIегьер ва къуьрер патал кьилдин чкаяр туькIуьрнава. Ина авай вири гьайванрихъ ва къушарихъ хъсан гелкъуьн тешкилнава.

Зи тІвар даим зи ширрин цІарара...

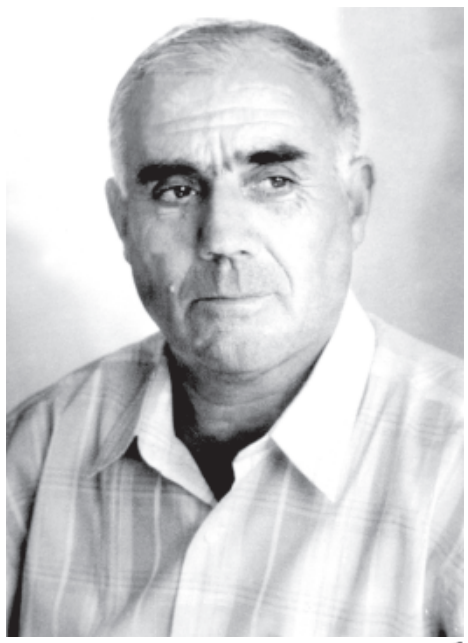

Нариман КЪАРИБОВ

Къукърумариз рахана цав,
ЦІайлапанар акъатна мад.
Ара тагуз, гатаз чил - цав,
Марфадин сел акатна мад.

Кьиляй-кьилди чагъиндавай
Зи багъдани къекъвена ам.
Ракъурайд зи кьилел завал,
АкІ хьана зал хъуьрена ам.

Марфадихъ бул харни галай,
Аватзавай ккІал-ккІал.
Къавах тарце, зи рикІ алай,
Тергна ада билбилдин кІвал.

Бес гила за вуч хъийин, лагь,
Дуст манидар амачирла?
Куьз кьабулнай харци гунагь?
Жаваб це тІун, я Сад Аллагь!

Зун, курпашман вилерилай
Гьайифдин накъвар физ, ама.
Кар тахлакьиз гъилерилай,
Харци ягъай тар хьиз ама…

Май, 2016-йис

Яваш-яваш

Катиз амач зи зарблу шив
И дуьньяда алаш-булаш.
Ацукьзава зи багъдал жив,
Кьуьд тахьанмаз, яваш-яваш.

Къе хан хьанва накьан угъраш,
Лугьуз вичин хапІадиз аш.
Кесиб мадни жезва тараш,
ЧІул тІарамиз, яваш-яваш.

Гзаф хьанва лугьурбур "гъваш!"
Стхадвайни къачуз дашбаш.
Чизвач кьамухъ галукьдайд лаш,
Яваш-яваш, яваш-яваш.

Бейгьушчиди хизанда къал
Твазва, рикІин артухиз тІал.
Буба ава чІур хьана гьал,
Дерт къати жез, яваш-яваш.

Шаирдинни пар залан я –
Элдин вилик кар залан я.
ЧІал кхьейди Нариман я,
Фикир ийиз, яваш-яваш.

* * *

"ЧІулав марвар хажалатдин лишан я" -
КІанибурувай ван жедай заз гьамиша.
Яру цуьквер битмишардай инсан яз,
Садра рангар хьанай завай дегишар.

Жуваз течиз, ихьтин гьалатІ ахъайна.
(Яраб зун ни алуднайтІа рекьелай?)
Багьа касдиз залум азар атайла,
Тавазвилер фена вири рикІелай.

Раббидивай тІалаб ийиз са чара,
Зи умудар къекъведайла яргъара,
Гена кьакьан хъийиз дердерин хара,
ЧІулав марвар ахкуна заз ахвара.

Ахпа ахвар гьакъикъатдиз элкъвена:
Зи япарихъ чІулав хабар галукьна.
Хуш умудрин чирагъ вахтсуз туьхвена,
Мурадрин кІвал экв амачиз амукьна.

ЧІулаввилер кьисмет тахьуй садазни!
Дуьньядилай квахьрай вири азарар!
Гьар гатфариз, гъил къакъажна фидалди,
Эй инсанар, цуз куьне ал марварар!

* * *

Зун вахъ гена кІвале-кІвале къекъвена -
Къекъвена, физ шумудни са уьлкведиз.
Умуд квахьнач тек хтайлани элкъвена.
Фикир ийиз, белки, садра вун хкведа...

Чил кІурукна, цаварани къекъвенай,
Гъетеривай жузаз вун, зи Зуьгьре яр,
Гьат тахвурла, мад аял хьиз хъуьрена,
Вун авайди ахкван тийир уьлкве я...

А уьлкведа, яраб, вун гьикІ аватІа?
Даим заз чан лугьуз вердиш хьайи кас?
Вун къакъатун яшайишдин гьалатІ я,
Кьуьзуь кьиляй заз хажалат гьайи кас.

* * *

Шехьдач зун, яр, шехьдач зун, яр,
Накъварикай хийир авач.
Мад вахъ къекъвез, рикІ хьана дар,
Зун тефей рехъ, жигъир амач.

ТІвар кьаз, гьикьван эвернатІан,
Зи къаршидиз атанач вун.
Гьинва лугьуз, эзбернатІан,
Заз санайни жагъанач вун.

...ТІурфан залай алатзавач,
Зи цуьквера вегьена хар.
СакІани кьил акъатзавач,
ТІебиат куьз хъуьрена зал.

Амма, вучда уьмуьр я ман,
Зи кьисметдал рази я зун.
Сабур ая лугьуз, Нариман,
Къе жув-жуван къази я зун.

* * *

Къе зун патал амачир кас,
Гьина къекъвез жагъурда вун?
Вахчун тирни залай кьисас,
Акьунач ви гъавурда зун.

Уьмуьрлухда за ви хатур
Гьич садрани ханач эхир.
Саф муьгьуьббат, ваз бахш авур,
За масадаз ганач эхир.

Уьмуьр цІийи хъийин за гьикІ,
Кьиляй-кьилди вавди ацІай?
Вуна даим шад авур рикІ
Гила кузва гьижрандин цІа.

Хиялри лув гузва яргъаз,
Ви дидардихъ хьана панагь.
Зи шадвилер на вахъ галаз
Гьи уьлкведиз тухвана, лагь?..

Март 2016-йис

* * *

Гьар гатфариз цуьк ахъайда тарари,
Ашкъидини цуьк ахъайда гатфариз.
ЦІран техйир жив къванватІан чІарарал,
Ви тІвар даим зи ширрин цІарара
Гьатзава, яр, вун цуьквединз ухшариз.

ЦІи зи цуьквер фад кьурана, терг хьана,
ГелкъвенатІан еримишнач танари.
АкІ я къе заз, марвардикай верг хьана,
Азаб гузва чи кьведанни чанариз.

РикІ дарих я, чил аквазвач вилериз,
На лугьуди, кІевирнава руьхъведи.
А вергедин пелех алаз гъилерал,
Къекъвезва зун ви тІвар алай цуьквериз...

* * *

Яр, чун кьведни хайи варз я, мартдин варз.
Вун цІекІуьдаз, зунни Яран сувариз.
Ингье, мад са март атана гатфар гваз,
Атанва, ам завай дал вун суракьиз.

Суракьзава багъдивайни кІваливай,
Цвег хьиз гелкъвез, къуллугъ ийиз хьайи вун,
Амма вучда, жедач гагь чаз кІанивал,
Фад вахчуна Сад Аллагьди гайи вун.

Чилер, цавар килигна заз са виляй,
Зи гатфарихъ бегьер хгур гад амач,
РикІ сефил яз, лугьузва за гьавиляй:
Вун амачир гатфарри зун шадзамач...

* * *

Гатфар - элдин рикІ алай вахт,
Ацукьнава тахтуна.
Шаз и чІавуз квахьнатІан бахт,
Заз мад гатфар ахкуна.

ЭкІя хьанва цуьквери гам,
Ви сураллай накьвадал.
Мукьвал-мукьвал чуьхуьзва ам
Зи вилерин накъвари…

* * *

Икьван кІани яр, вун завай къакъатна.
Яраб чІуру фикирнатІа чакай ни?
Кьуьдни фена, гатфарни фад акъатна,
Вун рикІелай алатзавач сакІани.

Я алатдач, алатунни мумкин туш.
Шад девирар са вахъ галаз фена зи.
Каинатда, белки, вунни секин туш,
Эзбер ийиз пашман шиир гена зи.

Жив хьиз лацу хьанва зи кьилин чІарар.
Зурзазва зун, сафунавай харар хьиз.
Руш тир йисара вуна кхьей бул чарар
КІелиз ава, багьа ядигарар хьиз.

* * *

Сифте муьгьуьббат алатдач рикІелай,
Дидеди ягъай сифте лай-лай хьиз.
Намердди вун алуднайтІан рекьелай,
АкІ я, къени зун ваз кІанзамай хьиз.

Вахтуни зални эцигнава тагъма -
Ам тагъма я кьуьзуьвал лугьудай.
Зи сегьерар фена, варцелла рагъдан,
А пашман рагъдан хьиз, вун къакъудай.

Зи сифте муьгьуьббат вучиз чІулав йиф
ХьанайтІа, лугьуз, ама зун гьарикІ.
Белки вунни ава къе чІугваз гьайиф,
Ашкъидин багъдай атІуз тахьай цуьк…

Зарбике

(МАНИ)

Ашукь хьанва вал Дербентдин магьалар,
Гьам азери, гьамни лезги кьегьалар.
Яраб никай ятІа, руш, ви хиялар,
Лацу хурал алай жуьт анар, бике,
Бедназардин вил тахьурай, Зарбике.

Наз маса гуз къекъведайла айвандик,
Яргъи кифер галукьда ви дабандихъ.
Гаф атІана шумудни са жавандин,
Ни чирнатІа ваз и пеше - кар, бике?
Мус лугьуда ачух хьана, Зарбике?

Зи гъиляйни акъатна вун гар хьана,
На лугьуди зуьмруьд къушра чІар кана.
Муьгьуьббатдин бахчадиз жив - хар къвана,
Хьанач лугьуз вакай заз свас - яр, бике,
Махарик квай сирлу ханум - Зарбике.

Къуша цІарар

ХъуьтІуьн варцарин акунвай каш-мекь
Лув хгуз тежез, зайиф хьанва лекь.

* * *

Чаз бул вирт гудай кІватІ хъийиз бегьер,
Машмашдин тарцел кІватІ хьанва чІижер.

* * *

КІекре лугьузва илигна ванцел:
- Къарагь, инсанар, гатфар я къецел!

* * *

ВацІал алай муьгъ тухвайла селди,
Мад са цІийи муьгъ эхцигна элди.

* * *

Яйлахдив гва къе ажайиб дамах,
Чубанар хквезвайдакай хьанва уях.

* * *

Дуьньяда ава кьве зарб пагьливан -
Сад рагъ я, садни зегьметчи инсан.

* * *

Цуьквериз къекъвез, кІурукдайла там,
Заз атир гайиди беневша тир ам.

* * *

Метлеблувилел авачирди тай,
"Лезги газет" я, шад хабарар гвай.

* * *

Чи чилел экъечІай цазни, кьил тик яз,
Зун патал гьамни марвардин цуьк я.

* * *

Гатфарал шад яз, чинра аваз хъвер,
Лезги таватри кІватІзава цуьквер.

* * *

Чуьлда зи виликай къарагьна туртур,
Адан шарагрин ханач за хатур.

* * *

Чуьнуьруьгди кьуна тарцевай билбил,
Зун курпашман я, чІур хьанва гуьгьуьл.

* * *

Зи виликай алаз гьарай
Фена ви тІаратІ.
Яраб чакай ни ахъаяй,
ТиртІа ам гъалатІ.

Ви мехъерин тІаратІ тир ам -
Машинрин жерге.
Ви рикІ шаддай, ягъиз макьам -
Зун кудай вергер.

Фена тІаратІ, уьтмиш хьана,
Акъатна яргъаз.
Зун ама гьал дегиш хьана,
Кьве гъилни зурзаз.

Мурк хьиз къайи гьекьед стІал
Акъатна пелез,
Ваз гуз хуьзвай зардин тупІал
Аватна чилел.

Вун рикІеваз хьанва яшар,
Кьилиз яна лаз,
Мад мехъерин тупІал, къашар
Герекзамач заз…

Алагуьзли

(Етим ЭМИНАН тегьерда)

Наз гуз къекъверла я вун кару лиф,
Далудал къугъваз чІулав яргъи киф.
Бедназар касдиз акваз, руш, гьайиф,
Тахьурай вакай ван, алагуьзли.

Акунрик квач ви зеррени рехне,
Хур чеменлух я - рагъ авай гуьне,
Лагь, гьинаг ятІа ви ери-бине?
Гуьрчег рушарин хан, алагуьзли!

Къвезвай илчийрин авач сан-гьисаб,
ТІвар кьаз эвериз, суьгьуьрлу Майтаб,
Сад кьванни хкягъа, тагана азаб,
Жедайвал ваз масан, алагуьзли.

РацІамрин кІаник квай къуша халар,
Ви вилер акваз, зайиф жез гьалар,
Наримана кхьей шиирдин чІалар,
Ваз аян ятІа, чан алагуьзли?

Дурнайриз

Кеферпата ракъар амаз,
Дурнайрин луж, гьиниз физва?
Цавун вилер ахварамаз,
Акьалтна гуж, гьиниз физва?

Фад акъудна гатун варцар,
Кьулухъ таз чуьл, гьуьлер, вацІар,
Дуьньядилай илитІиз цІар,
Къал къачуна, гьиниз физва?

ЦІиргъинавай лацу къушар,
Зи уьмуьрни я квез ухшар.
Чи чилелни илифа, ша,
Зун такуна, гьиниз физва?

ТІимил хьанван квезни суьрсет?
ГьакІ тирвиляй чІугваз хифет?
Сад Аллагьдиз ийиз минет,
Звал къачуна, гьиниз физва?

Гъилевай кар пехир туна,
Рехъ я лугьуз, жигъир туна,
Куьтягь тавур шиир туна,
Нариман, вун гьиниз физва?...
Лагь, акван вун гьиниз физва?

Гимишдин сагьиб тебрикна

Гьажи КЪАЗИЕВ

Мукьвара Парижда кьиле фейи дуьньядин чемпионатда грекринни римлуйрин жуьреда кьуршахар кьунай гимишдин медаль къазанмишай Радик Къулиев 9-сентябрдиз Къизилюртда яшамиш жезвай къурушвийри шадвилин гьалара къаршиламишна. Кьегьал къурушви тебрикуниз бахшнавай мярекат шегьердин администрациядин дараматда кьиле фена.

Ана Къурушрин интеллигенциядин, СМИ-дин векилри иштиракна. Мярекат Къизилюрт шегьердин мэрдин сад лагьай заместитель **Седредин Жафарович ЖАФАРОВА** ачухна.

- Гьуьрметлу ватанэгьлияр! Чи хуьруьнвийрин уьмуьрда кьиле физвай шадвилин лишанлу вакъиайри, са шакни алачиз, Къизилюртда яшамиш жезвай къурушвийрин руьгьни хкажзава. Чпин агалкьунралди хайи хуьруьн тІвар виниз акъудзавай кьегьал рухваяр къаршиламишун адетдин кардиз элкъвенва. Виликдай чна ина Олимпиададин къугъунрин буьруьнждин медалдин сагьиб **Жавид ГЬАМЗАТОВ** лап вини дережада аваз къаршиламишнай. Къе Къизилюртда яшамиш жезвай къурушвийриз шадвилин гьалара санал кІватІ жедай мумкинвал чи дамахлу хва, Парижда къалурай вичин алакьунралди неинки хайи хуьруьн, гьакІни республикадин, уьлкведин тІварни вири дуьньядиз машгьур авур **Радик КЪУЛИЕВА** ганва. Дуьньядин чемпионатда гимишдин медаль къазанмишун регьят кар туш, ам варцаралди, йисаралди чІугунвай акьалтІай четин зегьметдин нетижа я. Эхиримжи йисара къурушвийрин тІвар вини гьуьндуьрдиз акъудай пагьливан рухваяр майдандиз акъатуни чун кьадарсуз шадарзава. Абурун арадай яз **Гьабиб АЛЛАГЬВЕРДИЕВАН, Жавид ГЬАМЗАТОВАН, Фарид АДИГУЬЗЕЛОВАН, Радик КЪУЛИЕВАН** тІварар кьаз жеда. Аферин чпиз, - лагьана С.Жафарова шегьерда яшамиш жезвай къурушвийрин патай Радикав къиметлу савкьатар вахкана.

Гуьгъуьнлай анал рахай Къизилюртда яшамиш жезвай къурушвияр тир **Зульфикъар ЭЛЬДЕРОВА, Камал ХАНБАБАЕВА**, шегьердин Собранидин депутат **Селим КЪУБАТОВА**, шегьердин Общественный палатадин член **Давуд ЭФЕНДИЕВА**, ина кардик квай "Къуруш" тІвар алай обществодин председатель **Рамиз МЕГЬАМЕДОВА**, Олимпиададин къугъунрин буьруьнждин медалдин сагьиб **Жавид ГЬАМЗАТОВА**, ЦІийи Къурушдилай атанвай мугьманрикай - РД-дин лайихлу муаллимар тир **Насир АЛХАСОВА, Аслан ЭСКЕНДАРОВА**, "Къурушрин сес" газетдин кьилин редактор **Муса АГЬМЕДОВА** дуьньядин чемпионатдин гимишдин медалдин сагьибдин тІварцІихъ хуш келимаяр лагьана ва гележегда адахъ мадни еке агалкьунар хьун алхишна.

Мярекатдин кьвед лагьай пай **"Парнас"** ресторанда гурлудаказ давам хьана...

* * *

Радикан агалкьуниз хайи хуьрени фикир тагана тунач. ИкІ, алатай гьафтеда кьегьал хва тебрикуниз бахшнавай чІехи мярекат Хасавюрт райондин Къурушрин хуьрени кьиле фена. Аниз Дербент, Махачкъала, Къизилюрт, Хасавюрт, Къизляр шегьерра яшамиш жезвай хейлин ватанэгьлияр хтанвай.

Мярекат хуьруьн администрациядин кьил **Рафик ЮСУПОВА** ачухна:

- Са шакни алачиз, Радик Къулиевалай чи акьалтзавай несилри чешне къачуда ва ам себеб яз хейлин жегьилар спортдал машгьул жеда. Къуй, Радик, вахъ гележегда мадни еке агалкьунар хьурай, вуна мад ва мад къазанмишдай гьалибвилери чун шадаррай, - лагьана хуьруьн администрациядин кьили ва гьалибчи руьгьламишунин лишан яз адав пулдин премия вахкана. ГьакІни Р.Юсупова администрациядин патай Радик Къулиеваз кІвал эцигдай чил чара авунвайдакайни хабар гана.

Мярекат Дагъустан Республикадин лайихлу муаллим, вичихъ международный дережадин жуьреба-жуьре турнирар, чемпионатар тухунин карда еке тежриба авай спортдин комментатор Насир Алхасова кьиле тухвана. Ада Къурушрин тарихдизни алай аямдиз талукь яз гьазурнавай маналу доклад кІелна.

Гуьгъуьнлай микрофондихъ хуьруьн имам Азим гьажи Панагьоваз теклифна.

- Спортдин жуьреяр гзаф аватІани, лугьун лазим я, азаддиз кьуршахар кьунин жуьре кьетІенди я, вучиз лагьайтІа спортдин и жуьредал машгьул хьун Мугьаммад Пайгъамбардин ﷺ сунна я.

Гьуьрметлу Радик стха, къуй вун чешне яз кьуна, чи хуьруьн жегьилар анжах хъсан, жемятдиз, хуьруьз хийир хкатдай крарал машгьул хьурай. Къуй Сад Аллагьди чаз вун нубатдин сеферда хурудал къизилдин медалар алаз къаршиламишдай мумкинвал гурай, - лагьана, имамди мярекатдин себебкардив, савкьат яз, Пак Кьуръан ва Мугьамад гьажи Хидирован тІварунихъ галай фондунинни "Къурушрин сес" газетдин редакциядин патай саналди тир къиметлу пишкеш вахкана.

Дагъустандин жегьилрин лайихлу насигьатчи, муаллим Несруллагь Эскендарова Радик Къулиеван тІварцІихъ алхишдин келимаяр лагьайдалай кьулухъ адаз хъсан савкьатни багъишна.

Дагъустандин лайихлу муаллим Аслан Аскандарова мярекатдин иштиракчияр Радик Къулиеван биографиядихъ галаз мукьувай танишарна ва гьалибчидиз вердишвилер гузвай чи баркаллу хуьруьнви, Беларусь Республикадин лайихлу тренер Малик Аскандароган лайихлувилерикай къейдна. Ада, Жавид Гьамзатов, Радик Къулиев ва са жерге маса пагьливанар гьазурунай, Малик Индижаевичаз вири хуьруьнвийрин патай сагьрай лагьана. Вичин рахунрин эхирдай Аслан муаллимди Радиказ адан агалкьунрихъ рикІ кузвай хуьруьнвийрин патай пулдин премия гана.

Райондин администрациядин патай Радиказ тебрикиз спортдин комитетдин председатель Агьмед Исакьов атанвай. Ада "Хасавюрт район" МО-дин кьил Жамбулат Салавован къул алаз Радиканни адан тренер Малик Индижаевичан тІварцІел ракъурнавай чухсагъулдин чарар кІелна ва адав къиметлу пишкеш вахкана. Тебрикдин келимаяр Р. Къулиеван тІварцІихъ Хасавюрт шегьердин администрациядай атанвай векилдини лагьана.

Мярекатдал хуьруьн агъсакъалрин Советдин председатель Вердихан Къулиева, "Къурушрин сес" газетдин кьилин редактордин заместитель Гьажи Къазиева спортсмендин тІварцІихъ хуш келимаяр лагьана ва гележегда адахъ мадни еке агалкьунар хьун алхишна. Шаир ва муаллим Акиф Лазимова гьалибчидиз бахшнавай вичин шиир кІелна. Мектебда кІелзавай аялри Радик Къулиеваз бахшна кІелай бендер мярекатдин иштиракчийри гурлу капар ягьуналди кьабулна.

Мярекатдин эхирдай вири ЦІийи Къурушдал Ж. Гьамзатован тІварунихъ спортзал хкажзавай чкадал фена ва Олимпиададин буьруьнждин сагьиб Жавида спортзалдин сифте къван эцигна.

Гуьгъуьнлай абур вири тІямлу хуьрекрикай дад акваз "Яры Дагъ" тІвар алай шад мярекатар къурмишдай залдиз рекье гьатна.

Хъсан адетдал чан хкизва

Советрин девирда образованидин идарайра кІвалах экуьнин зарядкадилай башламиш жедай. СМИ-рин вири такьатрин куьмекдалди, гьатта агьалийризни зарядка ийиз эвер гудай. Перестройкадилай кьулухъ рикІелай физ башламишай и хъсан адетдал Ахцегь районда чан хквезва.

Райондин кьил Осман Абдулкеримова нубатдин совещанидал хуьрерин кьилериз ва школайрин директорриз экуьнин зарядкадилай кьулухъ тарсар башламишун теклифна. ИкІ, кІелунин цІийи йисуз райондин школайра тарсар, гьевес кутадай манийрин ванцелди физкультурадин муаллимрин къаюмвилик кваз, аялри зарядка авунилай эгечІзава.

ФУТБОЛ

Россиядин Премьер-лигадин 10-турда "Анжи" вичин чилел "Краснодардиз" 1:5 гьисабдалди кумукьна. Махачкъаладин клубдин хийирдиз туп Владимир Полуяхтова яна. Чемпионатдин сергьятра аваз къведай сеферда "Анжи" 23-сентябрдиз Владивостокда "Луч-Энергии" клубдихъ галаз къугъвада.

FIGHT NIGHT GLOBAL 73

Каспийскда Али Алиеван спорткомплексда кьиле фейи Fight Night Global 73 турнирда Докъузпара райондин Къара-Куьредай тир Артур Алискеровани иштиракнай. Судьяйрин сад тир меслятдалди, чи ватанэгьлиди гьалибвал къазанмишна.

А. Алискерован пешекарвилин рекорд 5-0-0 я. 27 йис хьанвай пагьливан гьар жуьредин турнирин гьалибчи я. Гьеле студент тир вахтарани ада шегьердин ва республикадин дережадин акъажунра иштиракзавай. 2012-йисуз ам Московский областдин Одинцово шегьерда ММА-дай (панкратион) Россиядин чемпион хьанай.

КЬЕЗИЛ АТЛЕТИКА

Кьурагьа кьезил атлетикадай ва спортдин милли жуьрейрай ругуд лагьай сеферда акъажунар кьиле фена. Акъажунар Кьурагь райондин школайра кІелзавай аялрин арада тухванвай. Мярекатдин кьилин метлеб школьникрин арада сагьлам уьмуьр раиж авун, абур датІана спортдал машгьул хьунал желбун, спортдин милли жуьреяр хуьн ва виликди тухун я.

Райондин 16 школадай вири санлай 145 аялди чпин алакьунар 100 метрдизни яргъал мензилдиз зверунай, чкадилай яргъаз хкадарунай, турникдал ченеяр хкІурунай, гъилер кьунай, цІил ялунай къалурна.

Акъажунар ачухунин паюна райондин образованидин отделдин начальник Рамазан Катибовани иштиракна. Ада къейдайвал, спортдин и мярекат Дагъустандин халкьарин садвилин йикъан сергьятра аваз кьиле физва. Ада аялриз и сувар арадал атуникайни суьгьбетна ва виридаз сувар мубаракна.

Акъажунра 1-чка КІирийрин, 2-чка Кьурагьрин школайри, пуд лагьай чка КІирийрин школа-интернатдин ученикри - тербиячийри кьуна. Абуруз талукь тир дипломар, кубокар ва маса пишкешар гана.

Чин гьазурайди - Дагъви ШЕРИФ

понедельник, 18 сентября

РГВК

07.00 Время новостей Итоги
07.50 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар»
08.30 Д/ф «Родом из детства. Прекрасен жизни каждый миг»
09.00 Х/ф «Беспокойное хозяйство»
11.00 Балет «Людвиг Ван Бетховен. К бессмертной возлюбленной»
12.05 «Служа Родине»
12.30,16.30 Время новостей Дагестана
12.55 Х/ф «Алдар-Косе. Безбородый обманщик»
14.30 Время новостей Дагестана
14.50 Т/с «Угрюм-река» 1 с.
16.50 Х/ф «На темной стороне луны» 1 с.
18.20 «Крупным планом»
18.45 Передача на табасаранском языке «Мил»
19.30 Время новостей Дагестана
20.00 Время новостей. Махачкала
20.20 «Дагестан туристический» Дербент
20.50 Д/ф «Разгром Надир-Шаха»
21.50 «Преступление и наказание»
22.30 Время новостей Дагестана
23.00 Время новостей. Махачкала
23.20 Д/с «Под солнцем» 12
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Передача на табасаранском языке «Мил»
01.35 Т/с «Корелли»
02.25 Д/ф «Разгром Надир-Шаха»
03.10 Х/ф «Большие надежды»
05.10 «Преступление и наказание»
05.30 Х/ф «На темной стороне луны» 1 с.

ПЕРВЫЙ

5.00 Доброе утро.
9.00 Новости.
9.20 Контрольная закупка.
9.50 Жить здорово!
10.55 Модный приговор.
12.00 Новости.
12.15 Время покажет.
13.55 Давай поженимся!
15.00 Новости.
15.15 Время покажет.
16.00 Мужское/Женское.
17.00 Время покажет.
18.00 Вечерние новости.
18.45 На самом деле.
19.50 Пусть говорят.
21.00 Время.
21.35 Т/с "Отчий берег".
23.45 Вечерний Ургант.
0.20 Ночные новости.
0.35 Т/с "Тальянка".
2.35 Х/ф "Потопить "Бисмарк".
3.00 Новости.
3.05 Х/ф "Потопить "Бисмарк".
4.30 Контрольная закупка.

РОССИЯ 1

08.07-08.10,08.35-08.41 Местное время. Вести-Дагестан
11:40,14:40,17:40,20:45 Местное время. Вести-Дагестан
18:00 Горячий поднос. с.Гоор Шамильский район
18.25 Акценты.
5.00 Утро России.
9.00,11.00 Вести.
9.15 Утро России.
9.55 О самом главном.
11.55 Т/с "Сваты".
13.00 60 минут.
14.00 Вести.
14.55 Т/с "Тайны следствия".
17.00 Вести.
18.00 Андрей Малахов. Прямой эфир.
19.00 60 минут.
20.00 Вести.
21.00 Т/с "Благие намерения".
23.15 Специальный корреспондент.
1.50 Т/с "Василиса".
3.45 Т/с "Родители".

НТВ

5.00 Т/с "Адвокат".
6.00 Сегодня.
6.05 Т/с "Адвокат".
7.00 Деловое утро НТВ.
9.00 Т/с "Возвращение Мухтара".
10.00 Сегодня.
10.20 Т/с "Возвращение Мухтара".
11.15 Т/с "Лесник".
13.00 Сегодня.
13.25 Чрезвычайное происшествие. Обзор.
14.00 Место встречи.
16.00 Сегодня.
16.30 Место встречи.
17.00 Т/с "Улицы разбитых фонарей".
19.00 Сегодня.
19.40 Т/с "Пес".
23.50 Итоги дня.
0.20 Поздняков.
0.30 Т/с "Агентство скрытых камер".
1.10 Место встречи.
3.05 Как в кино.
4.00 Т/с "ППС".

ДОМАШНИЙ

6.30 Джейми: обед за 30 минут. (16+).
7.30 По делам несовершеннолетних. (16+).
7.55 Бодрый шаг в утро. (16+).
8.00 По делам несовершеннолетних. (16+).
10.30 Давай разведемся!
13.30 Тест на отцовство.
14.30 Д/ф "Понять. Простить". (16+).
15.05 Т/с "Подкидыши".
17.00 Т/с "Женский доктор 3". (16+).
18.00 6 кадров. (16+).
18.05 Т/с "Женский доктор 3". (16+).
19.00 Т/с "Женский доктор 3". (16+).
20.55 Т/с "Подкидыши".
22.55 Т/с "Проводница". (16+).
23.55 6 кадров. (16+).
0.30 Т/с "Хорошие руки".
3.35 Мелодрама "Молодая жена". (16+).
5.30 Джейми: обед за 30 минут. (16+).

ТВ-ЦЕНТР

6.00 Настроение.
8.10 Х/ф "12 стульев".
11.30 События.
11.50 Постскриптум.
12.55 В центре событий.
13.55 Городское собрание.
14.30 События.
14.50 Город новостей.
15.05 Т/с "Пуаро Агаты Кристи". (Великобритания).
17.00 Естественный отбор.
17.50 Т/с "Отель последней надежды", 1 и 2 с.
19.40 События.
20.00 Петровка, 38.
20.20 Право голоса.
22.00 События.
22.30 Выборы замедленного действия.
23.05 Без обмана". "Фермерские продукты.
0.00 События. 25-й час.
0.30 Право знать!
2.20 Х/ф "Вероника не хочет умирать".

ЗВЕЗДА

6.00 Сегодня утром.
8.10,9.15 Х/ф "Раз на раз не приходится".
9.00,13.00 Новости дня.
10.00 Военные новости.
10.05,13.05,14.05 Д/ф "Война в Корее", 1-4 с.
14.00 Военные новости.
14.50 Т/с "Последний бой". Фильмы 1-3.
18.00 Новости дня.
18.40 Д/с "Автомобили в погонах". Фильм 5.
19.35 Теория заговора". "Оружие будущего.
20.20 Специальный репортаж.
20.45 Д/с "Загадки века с Сергеем Медведевым". "Тито. Приказано уничтожить".
21.35 Особая статья.
23.00 Новости дня.
23.15 Д/с "Легенды советского сыска. Годы войны".
0.00 Звезда на "Звезде с А. Стриженовым.
0.45 Х/ф "Ссора в Лукашах".
2.40 Х/ф "Воскресный папа".

вторник, 19 сентября

РГВК

07.00,08.30,12.30 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на табасаранском языке «Мил»
08.00 Мультфильм
08.45 Д/с «Архитекторы мостов» 1 с.
09.20 Х/ф «Большие надежды»
12.00 «Преступление и наказание»
12.55 «Дагестан туристический» Дербент
13.30 Д/ф «Разгром Надир-Шаха»
14.30 Время новостей Дагестана
14.50 Т/с «Угрюм-река» 2 с.
16.30 Время новостей Дагестана
16.50 Х/ф «На темной стороне луны» 2 с.
18.10 «Круглый стол_Зри в корень»
18.45 Передача на лакском языке «Аьрщи ва агьлу»
19.30 Время новостей Дагестана
20.00 Время новостей. Махачкала
20.20 «Подробности»
20.50 Д/ф «Три грани холодного искусства»
21.50 «Правовое поле»
22.30 Время новостей Дагестана
23.00 Время новостей. Махачкала
23.20 «Угол зрения»
23.50 Д/ф «Кавказские истории. Символ веры»
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Передача на лакском языке «Аьрщи ва агьлу»
01.35 Т/с «Восток-Запад 101» 1
02.20 Д/ф «Три грани холодного искусства»
03.05 Х/ф «Воздушные приключения»
05.20 «Правовое поле»
05.50 Х/ф «На темной стороне луны» 2 с.

ПЕРВЫЙ

5.00 Доброе утро.
9.00 Новости.
9.20 Контрольная закупка.
9.50 Жить здорово!
10.55 Модный приговор.
12.00 Новости.
12.15 Время покажет.
13.55 Давай поженимся!
15.00 Новости.
15.15 Время покажет.
16.00 Мужское/Женское.
17.00 Время покажет.
18.00 Вечерние новости.
18.45 На самом деле.
19.50 Пусть говорят.
21.00 Время.
21.35 Т/с "Отчий берег".
23.45 Вечерний Ургант.
0.20 Ночные новости.
0.35 Т/с "Тальянка".
2.35 Комедия "Скажи, что это не так".
3.00 Новости.
3.05 Комедия "Скажи, что это не так".
4.25 Контрольная закупка.

РОССИЯ 1

08.07-08.10,08.35-08.41 Вести-Дагестан
11:40,14:40,17:40,20:45 Вести-Дагестан
09:00 «Шолтавысы» (на ногайском языке)
18:00 Моноспектакль. Расул Гамзатов «Мой Дагестан»
18.20 Республика
18.35 История, культура и традиции с.Цугни
5.00 Утро России.
9.00,11.00,14.00 Вести.
9.15 Утро России.
9.55 О самом главном.
11.55 Т/с "Сваты".
13.00 60 минут.
14.55 Т/с "Тайны следствия".
17.00 Вести.
18.00 Андрей Малахов. Прямой эфир.
19.00 60 минут.
20.00 Вести.
21.00 Т/с "Благие намерения".
23.15 Вечер с Владимиром Соловьевым.
1.50 Т/с "Василиса".
3.45 Т/с "Родители".

НТВ

5.00 Т/с "Адвокат".
6.00 Сегодня.
6.05 Т/с "Адвокат".
7.00 Деловое утро НТВ.
9.00 Т/с "Возвращение Мухтара".
10.00 Сегодня.
10.20 Т/с "Возвращение Мухтара".
11.15 Т/с "Лесник".
13.00 Сегодня.
13.25 Чрезвычайное происшествие. Обзор.
14.00 Место встречи.
16.00 Сегодня.
16.30 Место встречи.
17.00 Т/с "Улицы разбитых фонарей".
19.00 Сегодня.
19.40 Т/с "Пес".
23.50 Итоги дня.
0.20 Т/с "Агентство скрытых камер".
1.00 Место встречи.
2.55 Квартирный вопрос.
4.00 Т/с "ППС".

ДОМАШНИЙ

6.30 Джейми: обед за 30 минут. (16+).
7.30 По делам несовершеннолетних. (16+).
7.55 Бодрый шаг в утро.
8.00 По делам несовершеннолетних. (16+).
10.30 Давай разведемся!
13.30 Тест на отцовство.
14.30 Д/ф "Понять. Простить". (16+).
15.05 Т/с "Подкидыши".
17.00 Т/с "Женский доктор 3". (16+).
18.00 6 кадров. (16+).
18.05 Т/с "Женский доктор 3". (16+).
19.00 Т/с "Женский доктор 3". (16+).
20.55 Т/с "Подкидыши".
22.55 Т/с "Проводница". (16+).
23.55 6 кадров. (16+).
0.30 Т/с "Хорошие руки".
3.35 Мелодрама "Дамское танго". (16+).
5.20 6 кадров. (16+).
5.30 Джейми: обед за 30 минут. (16+).

ТВ-ЦЕНТР

6.00 Настроение.
8.10 Доктор И...
8.40 Х/ф "Кубанские казаки".
10.55 Тайны нашего кино". "Иван Васильевич меняет профессию.
11.30,14.30,19.40 События
11.50 Т/с "Чисто английское убийство".
13.35 Мой герой. Елена Яковлева.
14.50 Город новостей.
15.05 Т/с "Пуаро Агаты Кристи"
17.00 Естественный отбор.
17.50 Т/с "Отель последней надежды", 3 и 4 с.
20.00 Петровка, 38.
20.20 Право голоса.
22.00 События.
22.30 Осторожно, мошенники! Жилье и жулье.
23.05 Прощание. Игорь Сорин и Олег Яковлев.
0.00 События. 25-й час.
0.30 Советские мафии. Мать всех воров.
1.20 Д/ф "Нас ждет холодная зима".

ЗВЕЗДА

6.00 Сегодня утром.
8.00 Д/с "Легендарные самолеты".
9.00 Новости дня.
9.15 Д/с "Оружие Победы".
9.45,10.05 Х/ф "Опасная комбинация".
10.00 Военные новости.
11.50,13.15 Х/ф "Скульптор смерти".
13.00 Новости дня.
14.00 Военные новости.
14.05 Т/с "Стреляющие горы", 1-4 с.
18.00 Новости дня.
18.40 Д/с "Автомобили в погонах". Фильм 6.
19.35 Легенды армии с Александром Маршалом. А. Скурлатов.
20.20 Теория заговора.
20.45 Улика из прошлого.
21.35 Особая статья.
23.00 Новости дня.
23.15 Д/с "Легенды советского сыска. Годы войны".
0.00 Звезда на "Звезде с А. Стриженовым.
0.45 Х/ф "Сквозь огонь".

среда, 20 сентября

РГВК

07.00,08.30,12.30 Время новостей Дагестана
07.10 Передача на лакском языке «Аьрщи ва агьлу»
07.50 Мультфильм
08.45 Д/с «Архитекторы мостов» 2 с.
09.20 «Подробности»
09.45 Х/ф «Воздушные приключения»
12.55 «Правовое поле»
13.25 Д/ф «На страже закона и правопорядка»
14.30 Время новостей Дагестана
14.50 Т/с «Угрюм-река» 3 с.
16.30 Время новостей Дагестана
16.50 Х/ф «На темной стороне луны» 3 с.
18.45 Передача на даргинском языке «Адамти ва замана»
19.30,22.30 Время новостей Дагестана
20.00,23.00 Время новостей. Махачкала
20.20 Проект «Мы – российский народ. Дагестан многонациональный»
20.50 «Здоровье» в прямом эфире
21.50 «Жилой мир»
23.20 «Аутодафе»
00.05 «Крупным планом»
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Передача на даргинском языке «Адамти ва замана»
01.35 Т/с «Восток-Запад 101» 1
02.25 Проект «Мы – российский народ. Дагестан многонациональный»
03.00 Х/ф «Фараон»
05.25 «Жилой мир»
05.50 Х/ф «На темной стороне луны» 3 с.

ПЕРВЫЙ

5.00 Доброе утро.
9.00 Новости.
9.20 Контрольная закупка.
9.50 Жить здорово!
10.55 Модный приговор.
12.00 Новости.
12.15 Время покажет.
13.55 Давай поженимся!
15.00 Новости.
15.15 Время покажет.
16.00 Мужское/Женское.
17.00 Время покажет.
18.00 Вечерние новости.
18.45 На самом деле.
19.50 Пусть говорят.
21.00 Время.
21.35 Т/с "Отчий берег".
23.45 Вечерний Ургант.
0.20 Ночные новости.
0.35 Т/с "Тальянка".
2.35 Х/ф "Приятная поездка".
3.00 Новости.
3.05 Х/ф "Приятная поездка".

РОССИЯ 1

08.07-08.10,08.35-08.41 Вести-Дагестан
11:40,14:40,17:40,20:45 Вести-Дагестан
09:00 «Очар» (на кумыкском языке)
18:00 «МЫ»
18.15 Голос Евразии в\фильм. «Все мы-Россия! » ГТРК «Саратов»
18.30 За и против
5.00 Утро России.
9.00,11.00,14.00 Вести.
9.15 Утро России.
9.55 О самом главном.
11.55 Т/с "Сваты".
13.00 60 минут.
14.55 Т/с "Тайны следствия".
17.00 Вести.
18.00 Андрей Малахов. Прямой эфир.
19.00 60 минут.
20.00 Вести.
21.00 Т/с "Благие намерения".
23.15 Вечер с Владимиром Соловьевым.
1.50 Т/с "Василиса".
3.45 Т/с "Родители".

НТВ

5.00 Т/с "Адвокат".
6.00 Сегодня.
6.05 Т/с "Адвокат".
7.00 Деловое утро НТВ.
9.00 Т/с "Возвращение Мухтара".
10.00 Сегодня.
10.20 Т/с "Возвращение Мухтара".
11.15 Т/с "Лесник".
13.00 Сегодня.
13.25 Чрезвычайное происшествие. Обзор.
14.00 Место встречи.
16.00 Сегодня.
16.30 Место встречи.
17.00 Т/с "Улицы разбитых фонарей".
19.00 Сегодня.
19.40 Т/с "Пес".
23.50 Итоги дня.
0.20 Т/с "Агентство скрытых камер".
1.00 Место встречи.
2.55 Дачный ответ.
4.00 Т/с "ППС".

ДОМАШНИЙ

6.30 Джейми: обед за 30 минут. (16+).
7.30 По делам несовершеннолетних. (16+).
7.55 Бодрый шаг в утро. (16+)
8.00 По делам несовершеннолетних. (16+).
10.30 Давай разведемся!
13.30 Тест на отцовство. (16+).
14.30 Д/ф "Понять. Простить". (16+).
15.05 Т/с "Подкидыши".
17.00 Т/с "Женский доктор 3". (16+).
18.00 6 кадров. (16+).
18.05 Т/с "Женский доктор 3". (16+).
19.00 Т/с "Женский доктор 3". (16+).
20.55 Т/с "Подкидыши".
22.55 Т/с "Проводница".
23.55 6 кадров. (16+).
0.30 Т/с "Хорошие руки".
3.40 Комедия "Двенадцатая ночь". (16+).
5.25 6 кадров. (16+).
5.30 Джейми: обед за 30 минут. (16+).

ТВ-ЦЕНТР

6.00 Настроение.
8.10 Доктор И...
8.45 Х/ф "Максим Перепелица".
10.35 Д/ф "Леонид Быков. Последний дубль".
11.30,14.30 События.
11.50 Т/с "Чисто английское убийство".
13.35 Мой герой. Сати Казанова.
14.50 Город новостей.
15.05 Т/с "Пуаро Агаты Кристи"
16.55 Естественный отбор.
17.45 Т/с "Сразу после сотворения мира", 1 и 2 с.
19.40 События.
20.00 Петровка, 38.
20.20 Право голоса.
22.00 События.
22.30 Линия защиты.
23.05 Удар властью. Эдуард Лимонов.
0.00 События. 25-й час.
0.30 Советские мафии. Король Филипп.
1.25 Д/ф "Как утонул командер Крэбб".
2.15 Смех с доставкой на дом.

ЗВЕЗДА

6.00 Сегодня утром.
8.00 Д/с "Легендарные самолеты". "Ту-22. Сверхзвуковая эволюция".
9.00 Новости дня.
9.15 Д/с "Оружие Победы".
9.45,10.05,13.15 Т/с "Отряд Кочубея", 1-4 с.
10.00 Военные новости.
13.00 Новости дня.
14.00 Военные новости.
14.05 Т/с "Отряд Кочубея", 5-8 с.
18.00 Новости дня.
18.40 Д/ф "Война командармов", ч. 1. "Чуйков против Паулюса".
19.35 Последний день. Зиновий Гердт.
20.20 Специальный репортаж
20.45 Д/с "Секретная папка"
21.35 Процесс.
23.00 Новости дня.
23.15 Д/с "Легенды советского сыска. Годы войны".
0.00 Звезда на "Звезде с А. Стриженовым.
0.45 Х/ф "Шаг навстречу. Несколько историй веселых и грустных..."

четверг, 21 сентября

РГВК

07.00,08.30,12.30 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на даргинском языке
08.00 Мультфильм
08.45 Д/с «Архитекторы мостов» 3 с.
09.20 Х/ф «Мистер Питкин. К лучшему»
11.00 «Галерея вкусов»
11.45 «Аутодафе»
12.55 «Здоровье»
13.40 Д/ф «Абдулла»
13.50 «Жилой мир»
14.30 Время новостей Дагестана
14.50 Т/с «Угрюм-река» 4 с.
16.30 Время новостей Дагестана
16.50 Х/ф «На темной стороне луны» 4 с.
18.30 Обзор газеты «ХIакъикъат»
18.45 Передача на аварском языке «Паданги гIамалги заманги»
19.30,22.30 Время новостей Дагестана
20.00,23.00 Время новостей Махачкала
20.20 «Агросектор»
20.45 Дневник форума «РИФ- Кавказ 2017»
21.10 «Вернисаж»
21.40 Проект «Поколение» Магомед Гусейнов
22.15 Д/ф «Братья»
23: 20 Д/с «Под солнцем»
00.00 «Круглый стол_Зри в корень»
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Передача на аварском языке
01.35 Т/с «Восток-Запад 101» 1
02.25 «Вернисаж»
02.50 Проект «Поколение» Магомед Гусейнов
03.20 Х/ф «Капкан»
05.00 Дневник форума «РИФ- Кавказ 2017»
05.20 «Агросектор»

ПЕРВЫЙ

5.00 Доброе утро.
9.00 Новости.
9.20 Контрольная закупка.
9.50 Жить здорово!
10.55 Модный приговор.
12.00 Новости.
12.15 Время покажет.
13.55 Давай поженимся!
15.00 Новости.
15.15 Время покажет.
16.00 Мужское/Женское.
17.00 Время покажет.
18.00 Вечерние новости.
18.45 На самом деле.
19.50 Пусть говорят.
21.00 Время.
21.35 Т/с "Отчий берег".
23.45 Вечерний Ургант.
0.20 Ночные новости.
0.35 Т/с "Тальянка".
2.35 Х/ф "Гром и молния".
3.00 Новости.
3.05 Х/ф "Гром и молния".
4.25 Контрольная закупка.

РОССИЯ 1

08.07-08.10,08.35-08.41 Местное время. Вести-Дагестан
11:40,14:40,17:40,20:45 Местное время. Вести-Дагестан
09:00 «Шолом» (на татском языке)
18:00 «Планета Культура»
5.00 Утро России.
9.00,11.00 Вести.
9.15 Утро России.
9.55 О самом главном.
11.55 Т/с "Сваты".
13.00 60 минут.
14.00 Вести.
14.55 Т/с "Тайны следствия".
17.00 Вести.
18.00 Андрей Малахов. Прямой эфир.
19.00 60 минут.
20.00 Вести.
21.00 Т/с "Благие намерения".
23.15 Поединок.
1.15 Т/с "Василиса".
3.10 Т/с "Родители".

НТВ

5.00 Т/с "Адвокат".
6.00 Сегодня.
6.05 Т/с "Адвокат".
7.00 Деловое утро НТВ.
9.00 Т/с "Возвращение Мухтара".
10.00 Сегодня.
10.20 Т/с "Возвращение Мухтара".
11.15 Т/с "Лесник".
13.00 Сегодня.
13.25 Чрезвычайное происшествие. Обзор.
14.00 Место встречи.
16.00 Сегодня.
16.30 Место встречи.
17.00 Т/с "Улицы разбитых фонарей".
19.00 Сегодня.
19.40 Т/с "Пес".
23.50 Итоги дня.
0.20 Т/с "Агентство скрытых камер".
1.00 Место встречи.
2.55 НашПотребНадзор.
4.00 Т/с "ППС".

ДОМАШНИЙ

6.30 Джейми: обед за 30 минут. (16+).
7.30 6 кадров. (16+).
7.55 Бодрый шаг в утро. (16+)
8.00 6 кадров. (16+).
8.15 По делам несовершеннолетних. (16+).
10.15 Давай разведемся!
13.15 Тест на отцовство.
14.15 Д/ф "Понять. Простить". (16+).
14.50 Т/с "Подкидыши". (16+)
16.45 Т/с "Женский доктор 3". (16+).
17.45 Дневник счастливой мамы. (16+).
18.00 6 кадров. (16+).
18.05 Т/с "Женский доктор 3". (16+).
19.00 Т/с "Женский доктор 3". (16+).
20.55 Т/с "Подкидыши". (16+)
22.55 Т/с "Проводница".
23.55 6 кадров. (16+).
0.30 Т/с "Хорошие руки".
3.35 Комедия "Здравствуй и прощай". (16+).
5.30 Джейми: обед за 30 минут. (16+).

ТВ-ЦЕНТР

6.00 Настроение.
8.05 Доктор И...
8.40 Х/ф "Гараж".
10.40 Д/ф "Ольга Остроумова. Любовь земная"
11.30,14.30 События.
11.50 Т/с "Чисто английское убийство".
13.35 Мой герой. Игорь Гордин.
14.50 Город новостей.
15.05 Т/с "Пуаро Агаты Кристи"
16.55 Естественный отбор.
17.45 Т/с "Сразу после сотворения мира", 3 и 4 с.
19.40 События.
20.00 Петровка, 38.
20.20 Право голоса.
22.00 События.
22.30 10 самых... Самые известные кинозлодеи.
23.05 Д/ф "Аллергия. Запах смерти".
0.00 События. 25-й час.
0.30 Прощание. Дед Хасан.
1.25 Д/ф "Точку ставит пуля".
2.15 Смех с доставкой на дом.

ЗВЕЗДА

6.00 Сегодня утром.
8.00 Д/ф "Вернусь после победы... Подвиг Анатолия Михеева".
9.00,13.00 Новости дня.
9.15 Д/с "Оружие Победы".
9.45,10.05 Д/с "Легендарные самолеты". "Истребитель Ла-5".
10.00 Военные новости.
10.35 Т/с "Туман", 1-4 с.
14.00 Военные новости.
14.05 Т/с "Туман", 1-4 с.
14.35 Т/с "Туман 2", 1-4 с.
18.00 Новости дня.
18.40 Д/ф "Война командармов", ч. 2. "Чуйков и Паулюс против Гитлера"
19.35 Легенды космоса". "Звездные войны.
20.20 Теория заговора.
20.45 Код доступа. Муаммар Каддафи.
21.35 Процесс.
23.00 Новости дня.
23.15 Д/с "Легенды советского сыска. Годы войны".
0.00 Звезда на "Звезде с А. Стриженовым.

пятница, 22 сентября

РГВК

07.00,08.30,12.30 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на аварском языке «Паданги ГIамалги заманги»
08.00 Мультфильмы
08.45 Д/с «Архитекторы мостов» 4 с.
09.20 Х/ф «Капкан»
11.25 «Пятничная проповедь» Прямая трансляция с центральной Джума-мечети
12.00 «Вернисаж»
12.55 «Агросектор»
13.20 Дневник форума «РИФ- Кавказ 2017»
13.40 Проект «Поколение» Магомед Гусейнов
14.15 Д/ф «Братья»
14.30,16.30 Время новостей Дагестана
14.50 Х/ф «Варька»
15.50 Передача на ногайском языке «Аталыгым - Дагестан»
16.50 Х/ф «Небесный тихоход»
18.45,01.00 Передача на кумыкском языке «Заманлар гете, халкъ гетмес»
19.30,22.30 Время новостей Дагестана
20.00,23.00 Время новостей. Махачкала
20.20 «Подробности»
20.50 Дневник форума «Каспий: партнерство во имя будущего»
21.10 Д/ф «Классические герои неклассических войн»
23.20 Д/с «Под солнцем» 14
00.30 Время новостей Дагестана
01.35 Т/с «Восток-Запад 101»
02.20 Д/ф «Классические герои неклассических войн»
03.30 Х/ф «Любовь с первого взгляда»

ПЕРВЫЙ

5.00 Доброе утро.
9.00 Новости.
9.20 Контрольная закупка.
9.50 Жить здорово!
10.55 Модный приговор.
12.00 Новости.
12.15 Время покажет.
13.55 Давай поженимся!
15.00 Новости.
15.15 Время покажет.
16.00 Мужское/Женское.
17.00 Жди меня.
18.00 Вечерние новости.
18.45 Человек и закон.
19.50 Телеигра "Поле чудес".
21.00 Время.
21.30 Голос. Новый сезон.
23.25 Вечерний Ургант.
0.20 Д/ф "Брюс Спрингстин".
1.45 Х/ф "Большая игра".
4.05 Мужское/Женское.

РОССИЯ 1

08.07-08.10,08.35-08.41 Местное время. Вести-Дагестан
11:40,14:40,17:40,20:45 Местное время. Вести-Дагестан
18:00 Мир Вашему дому
18.20 Дагестан спортивный
18.40 Вести-дежурная часть
5.00 Утро России.
9.00,11.00,14.00 Вести.
9.15 Утро России.
9.55 О самом главном.
11.55 Т/с "Сваты".
13.00 60 минут.
14.55 Т/с "Тайны следствия".
17.00 Вести.
18.00 Андрей Малахов. Прямой эфир.
19.00 60 минут.
20.00 Вести.
21.00 Юморина.
23.20 Х/ф "Любовь не делится на два".
3.15 Т/с "Родители".

НТВ

5.00 Т/с "Адвокат".
6.00 Сегодня.
6.05 Т/с "Адвокат".
7.00 Деловое утро НТВ.
9.00 Т/с "Возвращение Мухтара".
10.00 Сегодня.
10.20 Т/с "Возвращение Мухтара".
11.15 Т/с "Лесник".
13.00 Сегодня.
13.25 Чрезвычайное происшествие. Обзор.
14.00 Место встречи.
16.00 Сегодня.
16.30 ЧП. Расследование.
17.00 Т/с "Улицы разбитых фонарей".
19.00 Сегодня.
19.40 Т/с "Пес".
0.40 Мы и наука. Наука и мы.
1.40 Место встречи.
3.40 Поедем, поедим!
4.05 Т/с "ППС".

ДОМАШНИЙ

6.30 Джейми: обед за 30 минут. (16+).
7.30 6 кадров. (16+).
7.50 По делам несовершеннолетних. (16+).
9.50 Драма "Нина". (16+).
17.45 Дневник счастливой мамы. (16+).
18.00 Т/с "Проводница". (16+).
19.00 Мелодрама "Опасные связи". (16+).
22.55 Т/с "Проводница". (16+).
23.45 Дневник счастливой мамы. (16+).
0.00 6 кадров. (16+).
0.30 Детектив "Дом на холодном ключе". (Украина). (16+).
4.10 Комедия "Ссора в Лукашах". (16+).
6.00 Джейми: обед за 30 минут. (16+).

ТВ-ЦЕНТР

6.00 Настроение.
8.05 Д/ф "Сергей Захаров. Я не жалею ни о чем".
9.05 Т/с "Отель последней надежды".
11.30 События.
11.50 Т/с "Отель последней надежды".
13.15 Х/ф "Шрам".
14.30 События.
14.50 Город новостей.
15.05 Х/ф "Шрам".
17.40 Х/ф "Храбрые жены".
19.30 В центре событий.
20.40 Красный проект.
22.00 События.
22.30 Приют комедиантов.
0.25 Д/ф "Нонна Мордюкова. Право на одиночество".
1.15 Комедия "Супермозг". (Франция).
3.35 Петровка, 38.
3.50 Лион Измайлов и все, все, все.

ЗВЕЗДА

6.05 Теория заговора.
6.35 Д/ф "Маршалы Сталина. Георгий Жуков".
7.40,9.15 Х/ф "Два билета на дневной сеанс".
9.00 Новости дня.
10.00 Военные новости.
10.05 Х/ф "Круг".
12.00,13.15,14.05 Х/ф "Из жизни начальника уголовного розыска".
13.00 Новости дня.
14.00 Военные новости.
14.15 Х/ф "Даурия".
18.00 Новости дня.
18.40 Х/ф "Берегите женщин".
21.20 Х/ф "Шестой".
23.00 Новости дня.
23.15 Х/ф "Сицилианская защита".
1.00 Х/ф "Скульптор смерти".
2.55 Х/ф "Опасная комбинация".
4.55 Д/ф "Тайна гибели дирижабля "Гинденбург".

суббота, 23 сентября

РГВК

07.00,08.30,16.30 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на кумыкском языке «Заманлар гете, халкъ гетмес»
08.00 Мультфильмы
08.45 Д/с «Ты пришел в музей» 6 с.
09.20 «Подробности»
09.40 Д/ф «Классические герои неклассических войн»
11.00 Дневник форума «Каспий: партнерство во имя будущего»
11.20 «Мой малыш»
11.50 «Чистое сердце»
12.00 «Галерея вкусов»
12.40,01.30 «Воспевшие Дагестан»: Спектакль аварского музыкально-драматического театра им. Гамзата Цадасы «Махмуд и Муи»
14.00 Х/ф «Топинамбуры»
16.50 Д/ф «И вечный вызов на ковер...»
17.40 Дагестанское кино. Х/ф «Тучи покидают небо»
19.30 Время новостей Дагестана
20.00 «Дагестан туристический» Махачкала
20.20,05.00 Проект «Мы – российский народ. Дагестан многонациональный»
20.40 «Молодежный микс»
21.20 «Полифония»
22.30 Время новостей Дагестана
23.00 Х/ф «Формула радуги»
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 «Мой малыш»
02.50 Х/ф «Топинамбуры»
05.25 Дагестанское кино. Х/ф «Тучи покидают небо»

ПЕРВЫЙ

5.00 Контрольная закупка.
5.30 Модный приговор.
6.00,10.00,15.00 Новости
6.10 Модный приговор.
6.45 Х/ф "Жизненные обстоятельства".
8.45 М/с "Смешарики. Спорт".
9.00 Играй, гармонь любимая!
9.45 Слово пастыря.
10.15 Д/ф "Ольга Остроумова. Когда тебя понимают..."
11.20 Х/ф "Доживем до понедельника".
12.00 Новости.
12.15 Х/ф "Доживем до понедельника".
13.40,15.10 Т/с "А у нас во дворе..."
18.00 Вечерние новости.
18.15 Кто хочет стать миллионером?
19.50 Сегодня вечером.
21.00 Время.
21.20 Сегодня вечером.
23.00 Короли фанеры.
23.55 Комедия "Типа копы".
1.45 Комедия "Каприз".
3.40 Х/ф "Черная вдова".

РОССИЯ 1

08.25 Сказки моего детства. Наби Исаев
08.45 Голос Евразии «Всезнайка» Первый каспийский телеканал
09.00 Традиции Кайтага. Республиканская выставка кайтагской вышивки
11:20 Местное время. Вести-Дагестан
4.40 Т/с "Неотложка 2".
6.35 М/с "Маша и медведь".
7.10 Живые истории.
8.00 Вести. Местное время.
9.20 Сто к одному.
10.10 Пятеро на одного.
11.00 Вести.
11.40 Аншлаг" и Компания.
14.00 Вести.
14.20 Х/ф "Все вернется".
18.10 Субботний вечер.
20.00 Вести в субботу.
21.00 Х/ф "Месть как лекарство".
0.55 Х/ф "Примета на счастье".
3.05 Т/с "Марш Турецкого".

НТВ

5.00 ЧП. Расследование.
5.40 Звезды сошлись.
7.25 Смотр.
8.00 Сегодня.
8.20 Новый дом.
8.50 Устами младенца.
9.30 Готовим с А. Зиминым.
10.00 Сегодня.
10.20 Главная дорога.
11.00 Еда живая и мертвая.
12.00 Квартирный вопрос.
13.05 НашПотребНадзор.
14.10 Поедем, поедим!
15.05 Своя игра.
16.00 Сегодня.
16.20 Однажды...
17.00 Секрет на миллион. Андрей Губин.
19.00 Центральное телевидение.
20.00 Ты супер! Танцы.
22.45 Международная пилорама.
23.45 Квартирник НТВ у Маргулиса". Борис Гребенщиков и группа "Аквариум.
1.50 Х/ф "Оружие".
3.40 Т/с "ППС".

ДОМАШНИЙ

6.30 Джейми: обед за 30 минут. (16+).
7.30 6 кадров. (16+).
8.05 Мелодрама "Женщины". (16+).
10.05 Детектив "Миф об идеальном мужчине". (Россия - Украина). (16+).
14.15 Мелодрама "Дом с сюрпризом". (Украина - Россия). (16+).
18.00 Д/ф "Окно жизни". (16+).
19.00 Мелодрама "Непутевая невестка". (16+).
22.45 Д/ф "Проводницы". (16+).
23.45 Дневник счастливой мамы. (16+).
0.30 Мелодрама "Кто-то теряет, кто-то находит". (16+).
4.00 Комедия "Баламут". (16+).
5.45 6 кадров. (16+).
6.00 Джейми: обед за 30

ТВ-ЦЕНТР

5.05 Марш-бросок.
5.30 АБВГДейка.
5.55 Х/ф "Храбрые жены".
7.50 Православная энциклопедия.
8.15 Х/ф "Королевство Кривых Зеркал".
9.35 Х/ф "Свадьба в Малиновке".
11.30,14.30 События.
11.45 Т/с "Сразу после сотворения мира".
14.45 Т/с "Сразу после сотворения мира".
16.05 Х/ф "Мой лучший враг".
20.00 Открытие Московского международного фестиваля "Круг Света". Прямая трансляция.
21.10 Постскриптум.
22.20 Право знать!
23.50 События.
0.00 Право голоса.
3.15 Выборы замедленного действия.
3.50 Удар властью. Эдуард Лимонов.
4.35 Прощание. Игорь Со-

ЗВЕЗДА

5.50 Х/ф "Как Иванушка-дурачок за чудом ходил".
7.35 Х/ф "Там, на неведомых дорожках..."
9.00,13.00 Новости дня.
9.15 Легенды музыки. Т. Буланова.
9.40 Последний день. Зиновий Гердт.
10.30 Не факт!
11.00 Военная приемка. След в истории. Суворов. Альпы. 200 лет спустя
13.15 Д/с "Загадки века с Сергеем Медведевым". "Александра Коллонтай. Валькирия революции".
14.00 Х/ф "Берегите женщин"
16.50 Х/ф "Ответный ход".
18.00 Новости дня.
18.10 Заделo! с Н. Петровым.
18.25 Х/ф "Ответный ход".
18.55 Х/ф "Слушать в отсеках"
21.40 Четвертый всеармейский фестиваль "Армия России-2017".
23.00 Новости дня.
23.20 Десять фотографий. В. Смехов.

воскресенье, 24 сентября

РГВК

07.00 Время новостей Дагестана
07.15 «Мой малыш»
07.45 Мультфильмы
08.30 Время новостей Дагестана
08.45 Х/ф «Формула радуги»
10.10 «Полифония»
11.30, Проект «Мы – российский народ. Дагестан многонациональный»
12.00 Д/ф «И вечный вызов на ковер...»
12.50 «Дагестан туристический» Махачкала
13.10 «Молодежный микс»
13.30 Х/ф «Не бойся, я с тобой!»
16.30 Золотая коллекция фильмов о родном крае. Д/ф «Махачкала»
16.50,03.00 Концерт Юлии Погосовой-Эмиргамзаевой в цитадели Нарын-Кала
18.45 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар»
19.30 Время новостей Дагестана. Итоги
20.20 «Служа Родине»
20.45 Концерт ко Дню Конституции 2017
21.50 «Вдохновение»
22.30 Время новостей Дагестана. Итоги
23.20 Х/ф «Очарован тобой»
01.00 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар»
01.35 Х/ф «Потасовка в Панаме»
04.30 Х/ф «Не бойся, я с тобой!»

ПЕРВЫЙ

5.50 Х/ф "Жизненные обстоятельства".
6.00,10.00,12.00 Новости
6.10 Х/ф "Жизненные обстоятельства".
8.10 М/с "Смешарики. Пин-код"
8.25 Часовой.
8.55 Здоровье.
10.15 Непутевые заметки.
10.35 Честное слово.
11.25 Фазенда.
12.15 Главный котик страны
13.00 Д/ф "Теория заговора".
14.55 Д/ф "Есть что любить и что беречь".
16.00 Юбилейный вечер И. Кобзона.
21.00 Воскресное "Время.
22.30 Что? Где? Когда?
23.40 Х/ф "Прометей".
2.00 Х/ф "Исчезающая точка".
3.50 Модный приговор.

РОССИЯ 1

4.55 Т/с "Неотложка 2".
6.45 Сам себе режиссер.
7.35 Смехопанорама.
8.05 Утренняя почта.
8.45 Местное время. Вести - Москва. Неделя в городе.
9.25 Сто к одному.
10.10 Когда все дома с Тимуром Кизяковым.
11.00,14.00 Вести.
11.20 Смеяться разрешается
14.20 Х/ф "Без права на ошибку".
18.00 Удивительные люди-2017.
20.00 Вести недели.
22.00 Воскресный вечер с Владимиром Соловьевым.
0.30 Д/ф "Сорос. Квант разрушения".
1.55 Комедия "Одиноким предоставляется общежитие".

НТВ

4.40 Х/ф "Небеса обетованные".
7.00 Центральное телевидение.
8.00,16.00 Сегодня.
8.20 Лотерея "Счастливое утро".
9.25 Едим дома.
10.00 Сегодня.
10.20 Первая передача.
11.05 Чудо техники.
12.00 Дачный ответ.
13.05 Как в кино.
14.00 Двойные стандарты. Тут вам не там!
15.05 Своя игра.
16.20 Следствие вели...
18.00 Новый русские сенсации.
19.00 Итоги недели.
20.10 Ты не поверишь!
21.10 Звезды сошлись.
23.00 Т/с "Бесстыдники".
0.55 Детектив "Барс и Лялька"
2.55 Судебный детектив.
4.00 Т/с "ППС".

ДОМАШНИЙ

6.30 Джейми: обед за 30 минут. (16+).
7.30 6 кадров. (16+).
8.25 Мелодрама "Прилетит вдруг волшебник!" (16+).
10.20 Мелодрама "Непутевая невестка". (16+).
14.00 Мелодрама "Опасные связи". (16+).
18.00 Д/ф "Проводницы". (16+).
19.00 Мелодрама "Кафе на Садовой". (Украина). (16+).
23.00 Д/ф "Проводницы". (16+).
0.00 6 кадров. (16+).
0.30 Мелодрама "Женщины". (16+).
2.30 Х/ф "Дом, в котором я живу". (16+).
4.30 Т/с "Доктор Хаус". (16+).
5.20 6 кадров. (16+).
5.30 Джейми: обед за 30 минут. (16+).

ТВ-ЦЕНТР

6.10 Х/ф "Улица полна неожиданностей".
7.35 Фактор жизни.
8.05 Х/ф "Семья Ивановых".
10.05 Д/ф "Нонна Мордюкова. Право на одиночество".
10.55 Барышня и кулинар.
11.30 События.
11.45 Петровка, 38.
11.55 Х/ф "Белые Росы".
13.40 Смех с доставкой на дом.
14.30 Московская неделя.
15.00 Советские мафии. Банда Монгола.
15.55 Советские мафии. Железная Белла.
16.40 Прощание. Александр Белявский.
17.30 Х/ф "Осколки счастья 2".
21.40 Детектив "Знак истинного пути".
1.25 Х/ф "Железная маска".

ЗВЕЗДА

6.15 Х/ф "Слушать в отсеках".
9.00 Новости недели с Ю. Подкопаевым.
9.25 Служу России.
9.55 Военная приемка.
10.45 Детектив.
11.10 Код доступа. Муаммар Каддафи.
12.05 Специальный репортаж.
12.25 Теория заговора.
13.00 Новости дня.
13.15 Д/с "Открытый космос". Фильмы 1-4.
18.00 Новости. Главное.
18.45 Д/с "Легенды советского сыска".
20.15 Д/с "Незримый бой".
22.00 Прогнозы.
23.00 Фетисов.
23.50 Т/с "Стреляющие горы", 1-4 с.
3.45 Х/ф "Инспектор ГАИ".
5.25 Д/с "Освобождение".

КУЛЬТУРА С 18 ПО 24 СЕНТЯБРЯ

ПОНЕДЕЛЬНИК

6.30,7.00,7.30 Новости культуры.
6.35 Кто в доме хозяин.
7.05 Легенды мирового кино. Исаак Дунаевский.
7.35 Путешествия натуралиста.
8.00,10.00,15.00,19.30,23.40 Новости культуры
8.05 Правила жизни.
8.30 Т/с "Екатерина", 5 с.
9.15 Театральная летопись, ч. 1.
9.40 Д/ф
10.15 Наблюдатель.
11.10 XX век. "Клуб кинопутешествий"
12.15 Д/ф "Честь мундира".
12.55 Черные дыры. Белые пятна.
13.35 Д/ф
14.30 Библейский сюжет.
15.10 Берлинский филармонический оркестр на фестивалях Европы
15.55 Д/ф
16.15 На этой неделе... 100 лет назад. Нефронтовые заметки.
16.45 Агора.
17.45 Острова. Н. Кошеверова.
18.30 Наблюдатель.
19.45 Главная роль.
20.00 Д/ф
20.55 Спокойной ночи, малыши!
21.10 Сати. Нескучная классика... с Т. Синявской.
21.50 Правила жизни.
22.20 Т/с "Екатерина", 5 с.
23.10 Д/с

ВТОРНИК

6.30,7.00,7.30 Новости культуры.
6.35 Кто в доме хозяин.
7.05 Легенды мирового кино. Л. Целиковская.
7.35 Путешествия натуралиста.
8.00,10.00,15.00,19.30,23.40 Новости культуры
8.05 Правила жизни.
8.30 Т/с "Екатерина", 6 с.
9.15 Театральная летопись, ч. 2.
9.40 Главная роль.
10.15 Наблюдатель.
11.10 XX век. "Легенда по имени "Вести"
12.15 Магистр игры". "Черный квадрат Канта, Толстого, Малевича.
12.50 Сати. Нескучная классика... с Т. Синявской.
13.30 Д/ф
14.30 Исторические путешествия Ивана Толстого".
15.10 Берлинский филармонический оркестр на фестивалях Европы
16.00 Д/ф
16.15 Эрмитаж.
16.45 Д/ф
18.30 Наблюдатель.
19.45 Главная роль.
20.00 Д/ф
20.55 Спокойной ночи, малыши!
21.10 Искусственный отбор.
21.50 Правила жизни.
22.20 Т/с "Екатерина", 6 с.
23.10 Д/с
23.55 Тем временем.

СРЕДА

6.30,7.00,7.30 Новости культуры.
6.35 Кто в доме хозяин.
7.05 Легенды мирового кино.
7.35 Путешествия натуралиста.
8.00,10.00,15.00,19.30,23.40 Новости культуры
8.05 Правила жизни.
8.30 Т/с "Екатерина", 7 с.
9.15 Театральная летопись, ч. 3.
9.40 Главная роль.
10.15 Наблюдатель.
11.10 XX век. "Международная панорама".
12.15 Гений.
12.50 Искусственный отбор.
13.30 Д/ф
14.30 Исторические путешествия Ивана Толстого".
15.10 Берлинский филармонический оркестр на фестивалях Европы
15.50 Жизнь замечательных идей. "Лучи, не знающие преград".
16.15 Пешком... Гороховец заповедный
16.45 Ближний круг Павла Любимцева
17.45 Острова. Г. Поженян.
18.30 Наблюдатель.
19.45 Главная роль.
20.05 Д/ф "Непреходящее наследие "Хаббла". (США).
20.55 Спокойной ночи, малыши!
21.10 Абсолютный слух.
21.50 Правила жизни.
22.20 Т/с "Екатерина", 7 с.
23.10 Д/с
23.55 Кинескоп с П. Шепотинником. 74-й Венецианский МКФ.

ЧЕТВЕРГ

6.30,7.00,7.30 Новости культуры.
6.35 Лето Господне. Рождество Пресвятой Богородицы.
7.00 Новости культуры.
7.05 Легенды мирового кино.
7.30 Новости культуры.
7.35 Путешествия натуралиста.
8.00,10.00,15.00,19.30,23.40 Новости культуры
8.05 Правила жизни.
8.30 Т/с "Екатерина", 8 с.
9.15 Театральная летопись, ч. 4.
9.40 Главная роль.
10.15 Наблюдатель.
11.10 XX век. "Тема". Дети знаменитостей.
12.05 Игра в бисер" с И. Волгиным. "Роберт Пенн Уоррен.
12.45 Цвет времени. В. Кандинский. "Желтый звук".
12.55 Абсолютный слух.
13.35 Д/ф
14.30 Исторические путешествия Ивана Толстого".
15.10 Берлинский филармонический оркестр на фестивалях Европы
16.05 Д/ф "Томас Алва Эдисон".
16.15 Пряничный домик.
16.45 Линия жизни. И. Верник.
17.45 Больше, чем любовь. Лев Ландау
18.30 Наблюдатель.
19.45 Главная роль.
20.05 Д/ф
20.55 Спокойной ночи, малыши!
21.10 Энигма. Даниил Трифонов.
21.50 Правила жизни.
22.20 Т/с "Екатерина", 8 с.
23.10 Д/с "Дивы".
23.55 Черные дыры. Белые пятна.

ПЯТНИЦА

6.30,7.00,7.30 Новости культуры.
6.35 Кто в доме хозяин.
7.05 Легенды мирового кино. Фернандель.
7.35 Путешествия натуралиста.
8.00,10.00,15.00,19.30,23.40 Новости культуры
8.05 Россия, любовь моя! "О чем поведал чувашский хушпу..."
8.35 Больше, чем любовь. Лев Ландау
9.15 Д/ф "Владимир Хенкин. Профессия - смехач".
9.40 Главная роль.
10.20 Линия жизни.
11.15 Д/ф "Гоа. Соборы в джунглях".
11.35 Кинескоп с П. Шепотинником. 74-й Венецианский МКФ.
12.15 Д/ф "Да, скифы - мы!"
12.55 Энигма. Даниил Трифонов.
13.35 Д/ф "Солнечные суперштормы"
14.30 Исторические путешествия Ивана Толстого".
15.10 Берлинский филармонический оркестр на фестивалях Европы.
16.05 Письма из провинции. Фатеж
16.35 Царская ложа.
17.15 Больше, чем любовь. Ольга Остроумова и Валентин Гафт.
17.55 Х/ф "Василий и Василиса".
19.45 Смехоностальгия.
20.15 Линия жизни.
21.05 Х/ф "Энни". (США).
23.35 2 Верник 2.
0.20 Х/ф "Девушки! Девушки! Девушки!" (США).

СУББОТА

6.30 Библейский сюжет.
7.05 Х/ф "Мечта".
8.50 М/ф: "Алиса в Стране чудес", "Путешествие муравья".
9.30 Эрмитаж.
9.55 Обыкновенный концерт с Эдуардом Эфировым.
10.30 Х/ф "Василий и Василиса".
12.05 Власть факта. "Выбор Латинской Америки".
12.50 Д/ф "Архитекторы от природы". "Города животных", 3 с.
13.40 Х/ф "Девушки! Девушки! Девушки!" (США).
15.25 Искатели. "Тайна авдотьинского подземелья".
16.15 Игра в бисер" с И. Волгиным. "Н.В. Гоголь. "Вий.
16.55 Д/ф "Романтизм".
18.30 XX век. "Тема". Дети знаменитостей.
19.25 Х/ф "Ночной патруль".
21.00 Агора.
22.00 Легендарные концерты. Три тенора - Пласидо Доминго, Хосе Каррерас, Лучано Паваротти. Рим, 1990.
23.30 Х/ф "Амун".
0.55 Мутен Фэктори Квинтет.
1.55 Д/ф "Архитекторы от природы". "Города животных", 3 с.
2.45 М/ф "Жил-был пес".

ВОСКРЕСЕНЬЕ

6.30 Святыни христианского мира. "Древо жизни".
7.05 Х/ф "Член правительства".
8.45 М/ф "Алиса в Зазеркалье".
9.25 Д/ф "Передвижники. Николай Ге"
9.55 Обыкновенный концерт с Эдуардом Эфировым.
10.25 Х/ф "Ночной патруль".
12.00 Что делать?
12.50 Диалоги о животных. "Московский зоопарк".
13.30 Д/ф "Иветт Шовире. Следуя за звездой".
15.10 Билет в Большой.
16.00 Д/ф "Жизнь по законам джунглей. Камерун". (Испания).
16.55 Пешком... Москва библиотечная
17.25 Гений.
17.55 Х/ф "Человек с бульвара Капуцинов".
19.30 Новости культуры.
20.10 Гала-концерт мировых звезд оперы и балета "Классика на Дворцовой".
22.00 Галина Волчек. Театр как судьба". Творческий вечер в театре "Современник.
23.15 Х/ф "Ешь, спи, умри". (Швеция).
1.10 Оркестр Гленна Миллера под управлением Вила Салдена. Концерт в ММДМ.

РАДИО

ИСЛЕН, 18-СЕНТЯБРЬ
12.10 «Дагъустан». Хабарар
12.35 «Хважамжам».

САЛАСА, 19-СЕНТЯБРЬ
12.10 «Дагъустан». Хабарар
12.30 "Карчи Дагъустан".

АРБЕ, 20-СЕНТЯБРЬ
12.10 «Дагъустан». Хабарар
12.30 «Девирар».

ХЕМИС, 21-СЕНТЯБРЬ
12.10 «Дагъустан». Хабарар. Газетдин обзор
12.30 «Вахт ва жегьилар».

ЖУЬМЯ, 22-СЕНТЯБРЬ
12.10 «Дагъустан». Хабарар
12.30 «Исламдин сес».

КИШ, 23-СЕНТЯБРЬ
10.43 «Гьафтедин нетижаяр»
10.50 Концерт.

ГЬЯД, 24-СЕНТЯБРЬ
10.43 «Кард». Аялар патал программа

Программа гьазурайди - Насима ВЕЛИБЕГОВА

ЧIалан месэлаяр гьялун квелай гатIунда?

Фейзудин НАГЪИЕВ,
филологиядин илимрин доктор

Алай вахтунда лезги чIала, хейлин маса чIалара хьиз, гьялна кIанзавай бязи месэлаяр кIватI хьанва. И жигьетдай жуьреба-жуьре мярекатар (конференцияр, элкъвей столар, гуьруьшар...) кьиле тухузватIани, нетижаяр аквазвач.

ЧIалан месэлайрик халкьдин гегьенш къатар акахьуни, сад лагьайди, дидед чIалахъ чи халкьдин рикI кузвайди къалурзава; кьвед лагьайди, чIала, дугъриданни, энгел тавуна гьялна кIанзавай месэлаяр авайдакай лугьузва.

Амма чIалан месэлаяр гьялун паталди тек са чIалахъ рикI кузвайбур кIватI хьун тIимил я. Лугьун хьи, гьатта хатани я: пешекар тушир ксаривай чIалан месэлаяр бажагьат дуьзвилелди гьялиз жеда (и кар чаз ахьтин ксари гузвай меслятрайни аквазва). Залан азар квай касдиз керчек диагноз эцигун патал анжах бажарагъ авай духтуррин меслят, веревирд герек жеривал, чIала кIватI хьанвай месэлайрай гьакъикъатда кьил акъудун ва абур гьялдай дуьз рекьер къалурун паталдини, анжах гьавурда авай пешекарар герек жезва. А месэлаяр гьикьван дуьз кьатIуз алакьайтIа, абур гьялдай рекьерни гьакьван ачухдиз аквада.

Зи фикирдалди, эвелни-эвел лезги чIала кIватI хьанвай месэлаяр нубатда эцигун лазим я. ТахьайтIа, вири ихтилатар, кIвалахар нетижа тагудай рахунар яз, мад гьилера хъувуна кIандай крар яз амукьунин хаталувал ава. Гьавиляй чIалан тIал алай месэлаяр кIватIун, абур гьялдай рекьер жагъурун патал пешекар алимар ва мектебра лезги чIалан тарсар гузвай муаллимар кIватIун герек я. Ихьтин пешекаррикай "Лезги чIалан Эксперт-совет" ккягъун, гьабуру чIалан месэлайрин сиягь тайинарун, а месэлаяр галайгалайвал гьялунин нубат эцигун важиб авай кам жедай.

И жигьетдай заз жувахъ авай фикирар "Лезги газет" кIелзавайбуруз теклифиз кIанзава.

1. АЛФАВИТДИН МЕСЭЛАЯР.

Лезги фонетикадиз талукь тушир Ё, Ю, Щ сесерин гьарфар ва Ъ, Ь лишанар алфавитдай акъудин. Нефес галай ва галачир сесер (к, п, т, ц, ч), аффрикатар (дж, дз), кIалхандин севтинин [аъ] сес гузвай Ъ гьарф алфавитдиз ккин.

Лезги халкьди вичин эдебиятдин тарихда са шумуд алфавитдикай менфят къачуна. Абурукай яз, виче 54 гьарф авай алпан алфавит. ("Алфавит" гаф грек чIалан "альфа" ва «бета» гьарфарилай арадал атанва. ГьакI хьайила, тарихда жуван сифтегьан кхьинриз гьуьрмет авун яз, лезгийри алфавитдиз "алтабат" лугьун кутугнава). Ислам диндин таъсирдик кваз, лезгийри араб алифбадикай хийир къачуна. Лезги чIалан кьетIен сесер къалурун паталди араб алифбада са бязи алаваяр хъувуна, 28 гьарф авай ажам алифба арадал атана. Нетижада саки са пай гьарфар квахьна. 1860-йисара **Къазанфар Зулфукъарован** куьмекдалди **Пётр Услара** туькIуьрай алфавитда 49 гьарф гьатна (абурукай 42 кIеви ва 7 ахъа сесер къалурдай гьарфар). **П.К.Услара** кхьей **"Куьре чIалан грамматика"** ктабда цIийи алфавитдалди лезги негъилар, къаравилияр, мисалар гана. И алфавитдик квай бязи гьарфар кхьиз четин тирвиляй, Кьасумхуьруьн мектебдин урус ва лезги чIаларин муаллим хьайи, СтIал Сулейманан ирс кIватIуник зурба пай кутур **Абужафер Мамедова** Усларанни Къазанфаран алфавитда авай бязи гьарфар, чпин кьадар хвена, кхьиз регьятвилихъди дегишарна. Гуьгъуьнай 1871-йисуз **"Куьредин эвелимжи абжуз"** тIвар алаз сад лагьай лезги гьарфалаг (букварь) **Къазанфар Зулфукъарова** Темир-Хан-Шурада (гилан Буйнакск шегьер) чапна. 1911-йисуз **Абужафер Мамедова** Тифлисда **"Куьре чIалан элифарни ахпа гвяниз кIелдай жуз"** тIвар алай ктаб басмадай акъудна. 1928-йисуз латин гьарфарал элячIайла, лезги алфавитда 40 гьарф амукьна. 1938-йисуз кириллица кьабулайла, гьарфарин кьадар 45-дал хканатIани, лезги чIалаз хас ва кхьинра чарасуз тир бязи гьарфар и алфавитдайни квахьна.

Чаз аквазва хьи, алпан алфавитдилай гъейри, са алфавитдини виче 52-54 сес авай лезги чIалан игьтияжар тамамарзавач. Алай вахтунда чахъ авай кирилл алфавитди лезги чIал вилик тухуник, халкь савадлу авуник зурба пай кутуна. Амма алай аямда и алфавитдик са бязи дегишвилер кутунин чарасузвал арадал атанва. Гьеле III асирдилай вилик гьар са патахъай тамам алпан алфавит хьайи лезги халкьдихъ къенин йикъалди кутугай са алфавит тахьун, гьелбетда, мягьтелардай кар жезва. Ша лезги алфавитдиз са вил ягъин.

Алай вахтунин 45 гьарф авай лезги алфавит

А, а	Гь, гь	З, з	Кь, кь	О, о	Т, т	Х, х	Ч, ч	Ы, ы
Б, б	Д, д	И, и	КI, кI	П, п	ТI, тI	Хъ, хъ	ЧI, чI	Ь, ь
В, в	Е, е	Й, й	Л, л	ПI, пI	У, у	Хь, хь	Ш, ш	Э, э
Г, г	Ё, ё	К, к	М, м	Р, р	Уь, уь	Ц, ц	Щ, щ	Ю, ю
Гъ, гъ	Ж, ж	Къ, къ	Н, н	С, с	Ф, ф	ЦI, цI	Ъ, ъ	Я, я

Кириллицадин бинедаллаз туькIуьрнавай и алфавитда гьатнавай Ё, Щ, Ю гьарфар, Ъ, Ь лишанар лезги чIалаз стIун хасбур туш. ЧIалан бязи пешекарри, хъукъвайвилин [Ъ] ва хъуьтуьлвилин [Ь] лишанар кьетIен сесер къалурзавай гьарфара бакара къвезвайвиляй, абур алфавитда тун лазим я лугьузва. Им рази жедай делил туш. Вучиз лагьайтIа, Гъ, Гь, Къ, Кь, Хъ, Хь гьарфар, КI, ЧI, ТI, ПI, ЦI гьарфар хьиз, кьве лишандикай ибаратбур (кьве таханбур) ятIани, Ъ, Ь лишанар кьилдин лишанар хьиз ваъ, а гьарфарихъ галаз санал битав **лигер** (соединения) хьиз кьабулун герек я.

Кирилицадал къведалди лезги чIалан са алфавитдани Ё, Щ, Ь, Ъ, Ю гьарфар ва Ь, Ъ лишанар хьанач. Яни и гьарфари гузвай сесер лезги чIала ваъ, урус чIала герекбур я; гьавиляй абур гьа авайвал лезги алфавитдиз гъун дуьз кам хьанач. Лезги чIала ихьтин сесер маса гьарфаралди гуз жезвайвиляй, чун абурув вердиш хьанватIани, абурун гереквал авач: ***йо!; йугъ, йургъ, йурф, йуг***.... Лезги гафарганда Ё, Щ гьарфарихъ анжах са-са гафар гала, чебни урусбур: Ё гьарфунихъ - ***ёлка,*** Щ гьарфунихъ - ***щётка.*** И кьве гафуниз килигна, лезги алфавитда Ё, Щ гьарфар, гафаргандани ёлка, щётка гафар тунин чарасузвал авач. Сад лагьайди, жемятдин рахунра и гафариз лезги ранг янава: ***йолка, шутка;*** кьвед лагьайди, и гафариз лезги эвезар ава: ***элтен, чIварах***. Алай вахтунда Ё гьарф урус кхьинрайни саки акъатнава.

Са гафуналди, лезги чIалаз хас тир аваздин кьетIенвал хуьн паталди, лезги гафара Ё, Ю, Щ гьарфар, Ъ, Ь лишанар кхьинал къадагъа эцигун, ва и гьарфар лезги алфавитдай акъудун чарасуз кар я. Винидихъ гьайи месэлаяр кваз кьуртIа, 48 гьарф авай лезги алфавитдин ихьтин жуьре теклифиз жеда:

А, а	Д, д	И, и	КI, кI	П, п	ТI, тI	Хь, хь	ЧI, чI
Б, б	Е, е	Й, й	Л, л	ПI, пI	У, у	Цh, цh	Ш, ш
В, в	Ж, ж	Кh, кh	М, м	Р, р	Уь, уь	Ц, ц	Ъ,ъ(аъ)
Г, г	Ж, ж	К, к	Н, н	С, с	Ф, ф	ЦI, цI	Ы, ы
Гъ, гъ	З, з	Къ, къ	О, о	Тh, тh	Х, х	Чh, чh	Э, э
Гь, гь	Z, z	Кь, кь	Пh, пh	Т, т	Хъ, хъ	Ч, ч	Я, я

Теклиф ихьтинди я: алай чIавуз чахъ авай алфавитдай 3 гьарфни 2 лишан (вири 5 чка) акъудин ва теклифзавай алфавитдиз 9 гьарф ккин: нефес галай кIеви сесер **(Кh, Пh, Тh, Цh, Чh)** ва мадни **Ж, ж, Z, z** аффрикатар (белки, и гьарфар алфавитдик кухтунал суал ала), **Ъ (аъ)** кIалхандин "гьамза" сес къалурзавай гьарфар. Гьелбетда, рахунра чеб чара тир **В** (пIузаринни сарарин В) ва **W** (пIузаррин W) сесер къалурзавай гьарфар лезги алфавитдиз ккунин гереквал авач. Гафуна **[В]** сес лугьудани, тахьайтIа **[W]** сес, ихьтин са къейдиналдини тайинариз жеда: гафунин эвелда кIеви гьарфунилай кьулухъ къвезвай **В** гьарф пIузаррин **W** хьиз (лабиал сес хьиз) кIелда. Ихьтин къейдиналди **нунуш (гнусавый) [Н]** сес къалурзавай гьарфни эвезиз жеда: кIеви сесер къалурзавай гьарфарин вилик квай берейра ва гафунин эхирра **[Н]** сес нунуш жуьредиз **[Нь]** элкъведа: ***генг, гунг, зенг, занг, банк, вун, куьн, зун, чун, кьан, кьун, чIун*** ва мсб.

Гьа икI, 45 гьарфунин чкадал теклифзавай алфавитда 48 гьарф жезва.

(КьатI ама)

Мислим бубадикай суьгьбет

Сулейман ПАШАЕВ, Советский хуьр

Виликан Самур округда Ялцугърин хуьр чIехибурукай сад тир. 1886-йисан делилралди, Ялцугъа 194 хизан авай ва ина 1229 инсан яшамиш жезвай.

Са патахъай урус пачагьлугъдиз къарши экъечIнавай Гьажиисмаил хьтин халкьчийри, муькуь патахъай Ярмет, Рамазан, Гьажимет хьтин кIел тавур арифдарри, машгьур шаирар тир Эмина, Мамедьяра, Насрулагьа, Нуриди, тIварван авай хипехъан Забит серкера, Мичурин хьтин багьманчи Исмаила, Ахцегь райондин ОНО-дин заведующий хьайи Али-Мужрим Тагьизаде хьтин тIвар ван авай инсанри Ялцугърин хуьр Дагьустанда хьиз, Шеки-Ширван, Эреш ва Къебеле магьалрани машгьурна.

Вич дидедиз хьайидалай инихъ 145 йис алатнавай **ЭФЕНДИЕВ Мислим Нуриевични** округда тIвар-ван авай кас тир.

Ялцугърин хуьре къадав агакьна сихилар-тухумар авай. Мислим буба устIаррин сихилдай тир.

Мислим Эфендиев 1871-йисуз Ялцугърин хуьре савадлу Молла Нуридин хизанда дидедиз хьана. Сифтегьан чирвилер, кIел-кхьин ада вичин бубадивай къачуна. Нуриди адаз гьакI араб, фарс, туьрк чIаларни чирна. Хъсан чирвал, кьатIунар авай жегьил, хуьре кIвалах авачирвиляй, Бакудиз акъатна. НафтIадин буругърал кIвалахна са кьадар пул къазанмишна хтай ам, Ялцугърин патав гвай Филискъарин хуьряй тир Гуьльбесал эвленмиш хьана.

Самур округда урус пачагьдин гьукум авай девирда Мислим буба Мугъулах дередин къазакь яз (чи девирдин полицейский) ккяна. Ада халкьдин арада къанункъайда хуьнин кар кьиле тухузвай.

И хуьре угъривал, хиянатвал, тапарар, душманвилер хьтин виже текъведай гьалар авачир. Саниз фидайлани, кIвалин ракIариз дапIар ядачир. Къуншидин кIваляй са лигем (къажгъан, киле, къаб-тIур) тухуз кIан хьайила, кIвале кас авачтIани, вичиз кIани затI къачудай, гуьгъуьнлай ккана чкадал эхциг хъийидай. КIвалерни сад-садан патав гвай, са къавалай цIуд къавал физ жедай. Гзаф кIвалерин цлар уртахбур тир.

Ялцугърин хуьре Усман бубадин кIвалин патав чилик мичIи муьхц гвай. Къайдаяр чIурай сад-кьвед гьаниз вегьедай. Тахсир субутайдалай кьулухъ жерме илитIдай, я тахьайтIа, адаз маса жаза вичин тухумди гудай. Диде бубадиз, мукьва-кьилийриз, тухумдин башчийриз гьуьрмет, хатур авай заманаяр тир. Эгер еке тахсиркарвилер авунваз хьайитIа, Ахцегьиз къазидин патав тухвана, дуван ийидай.

КIвалах хъсан тухунай Мислим бубадиз Самур округдин начальникдин патай тIвар алай шуьшка ганай.

Дерин чирвилер авай, савадлу инсан хьуниз килигна, Советрин девирда Мислим буба Ахцегь райондин алакъадин агентстводин заведующийвиле эцигна.

ИкI, Мислим бубадикай Мугъулах дередин хуьрериз почта агакьарзавайдини хьана. Чарар, посылкаяр хутахиз адаз вичин гада Шевкетани куьмек гузвай.

Бязи кIвалериз кагъазар хтайла абур кIелдай кас жагъидачир. КIвалин иесиди кьезил тIуьн гана Мислим бубадив чар кIелиз тадай.

Мислим буба гъуьрчехъан хьизни машгьур тир. Маса гъуьрчехъанри гъуьрчез фидайла, чпихъ галаз кицI тухудай, амма Мислим бубадихъ вердишарнавай кац авай. Адан тIварни Каштан тир. Гъуьрче къветер ягъайла, Каштана абур ккидай: Мислим бубади гьасятда тукIуна къушарин кьилер кациз гудай. Къветерик Каштана кядачир. Хуьруьн агъсакъалри суьгьбетдай, Ялцугъиз урус корреспондент атайла, ада Мислим бубадикай макъала кхьенай.

Мислим буба халкьдин мисалрал, зарафатрал рикI алай касни тир. КIвале къулан патав ацукьайла, ада папаз лугьудай: "Гуьлбес, и дуьньяда цIай заз хьуй, а дуьньяда - ваз".

ЛезГи газет

УЧРЕДИТЕЛЬ:

Дагъустан Республикадин печатдин ва информациядин министерство

367018, Махачкъала, Насрутдинован пр., 1 “а”

КЬИЛИН РЕДАКТОР
М.И. ИБРАГЪИМОВ
Тел/Fax. (872-2) 65-00-60

E-mail: lezgiGazet@yandex.ru

Газет алакъадин, информационный технологийрин ва массовый коммуникацийрин хиле гьзчивал авунин рекьяй Федеральный къуллугъдин Дагъустан Республикада авай Управлениди 2016 йисан 12 декабрдиз регистрация авуна.
Регистрациядин нумра ПИ ТУ 05-00358
Макъалаяр редакцияди туькIуьр хъийизва. Макъалайриз рецензияр гузвач ва абур элкъвена вахкузвач. Редакциядинни макъалайрин авторрин фикирар сад тахьун мумкин я.

РЕДАКЦИЯДИН ВА ИЗДАТЕЛДИН АДРЕС:

367018, Махачкъала, Насрутдинован проспект, 1 “а”. Печатдин кIвал

КЬИЛИН РЕДАКТОРДИН ЗАМЕСТИТЕЛЬ
М. А. АГЪМЕДОВ
65-13-55

КЬИЛИН РЕДАКТОРДИН СОВЕТНИК
Ш. Ш. ШИХМУРАДОВ
65-02-81

ЖАВАБДАР СЕКРЕТАРЬ
Д. Б. БЕЙБАЛАЕВ
65-00-61

ОТДЕЛРИН РЕДАКТОРАР:

ПОЛИТИКАДИН
Н. М. ИБРАГЪИМОВ
65-02-81

ЭКОНОМИКАДИН
Ж. М. САИДОВА
65-00-59

КУЛЬТУРАДИН
Э. Д. ШЕРИФАЛИЕВ
65-00-58

ЛИТЕРАТУРАДИН
М. А. ЖАЛИЛОВ
65-00-64

ЯШАЙИШДИН ВА ЧАРАРИН
А. Х. ГЬАМИДОВ
65-00-63

БУХГАЛТЕРИЯ
65-00-62

КАССА
65-00-58

ЖАВАБДАР КОРРЕКТОР
М. МАГЪАМДАЛИЕВА

ВЕРСТКА ИЙИЗВАЙДИ
Ш. ФЕЙЗУЛЛАЕВА

НУМРАДИН РЕДАКТОР
З. БАБАЕВА

Газет йиса 52 сеферда акъатзава

ГАЗЕТДИН ИНДЕКСАР:

Йисан - 63249
Зур йисан - 51313

Чап ийиз вахкудай вахт - 21.00
Чап ийиз вахкана - 15.30

Газет **“Лотос”** ООО-дин типографияда чапна.

367000, Махачкъала, Пушкинан куьче, 6.

Тираж 8379

(Гь) - И лишандик квай материалар гьакъидихъ чапзавайбур я.
(12+) - Икьван яшар хьанвайбуру кIелрай

НАШИ РЕКВИЗИТЫ:

ГБУ “Редакция республиканской газеты “Лезги газет”
УФК по РД
Отделение - НБ РД г.Махачкала
БИК - 048209001
ИНН - 0561051314/КПП - 057101001
Р/Сч - 40601810100001000001
Л/Сч - 20036 Ш60090

Дуствал хуьнай

Къазахстандай пишкеш

Мерд АЛИ

15-сентябрдиз Дагъустандин халкьари Садвилин югъ - сувар къейдна. Чи халкьди, неинки Дагъустанда, гьакI патарал фейилани, маса республикайрани халкьарин садвал, чIалар, адетар, меденият, эдебият хуьниз, амай вири миллетрихъ галаз стхавилин алакъаяр мягькемаруниз еке фикир гузва.

1989-йисуз ЦIийи Узенда хьайи вакъиаяр фикирда кьуна, 1990-йисуз Шевченко (алай вахтунда Актау) шегьерда Дагъустандай фенвай лезги стхайри, чпин вилик акъвазнавай четин месэлайриз дурум гун патал, кьиле ихтибарлу, нуфуз авай ксар акъвазарна 1991-йисан мартдин вацра “Садвал” тIвар алай тешкилат арадал гьана.

Чи йикъарин машгьур юрист, виликан “афгъанви”, бажарагълу писатель **Абил Абдурагьмановичмежидов** и кар патал сифте теклиф гайиди, адан председателдин заместителрикайни сад я. СССР чкIайдалай кьулухъ, 1992-йисан эхирдай, Абил Дагъустандиз хтана, амма цIуд йисан къене кIвалахай Къазахстандихъ галаз ада къени дуствилин алакъаяр хуьзва.

1996-йисуз тIвар дегишарна, лезгийрин тешкилатдал “Самур” эцигнатIани, везифаяр, кьилин фикирар гьа виликдай хьиз я: вири миллетрихъ галаз дуствилин, стхавилин алакъаяр хуьзва.

Алай вахтунда тешкилатдин председатель Селимов Гьажимегьамед я. Дагъустандин халкьарин Садвилин юкъуз ам чи республикадин руководстводин теклифдалди, мугьман яз, суварик хтанвай. Гьа и юкъуз Дербент шегьерда мугьманди Дагъустандинни Къазахстандин халкьарин стхавилин алакъаяр мягькемарунин карда лайихлувилерай “ЭКО Самур” тешкилатдин 25 йисан юбилейдин медаль Абил Межидовав вахкана. Абила вичин патайни Актауда яшамиш жезвай дагъустанвийриз ва къазах стхайриз лезгидал ва урусдал акъатнавай вичин “Кьве дидедин хва” ктабар рекье хтуна...

Эседуллагь Саидов ва Агъалар Исмаилов

Шаирдихъ галаз гуьруьш

Желил ЖЕЛИЛОВ, муаллим

Мегьарамдхуьруьн райондин Бут-Къазмайрин хуьруьн библиотекада, Дагъустан Республикадин культурадин лайихлу работник Мегьамедов Айдун кьиле аваз, библиотекарь Мирзеагьаева Жавгьарата Россиядин писателрин Союздин член, бажарагълу шаир **ИСМАИЛОВ Агъаларан** яратмишунриз талукьарнавай межлис кьиле тухвана. Ада къейд авурвал, Исмаилов Агъаларан “Сифте муьгьуьббат”, “Кимин къванер”, “Йифиз кIватIай чиг”, “Уьмуьрдин мензилар”, “Мураддин мурз” ктабри чи умуми медениятда кьетIен чка кьазва.

Хуьруьн жегьилри, агъсакъалри, вахт хьайила, адан шиирар кIелзава ва менфят хкудзава.

Межлисдал рахай, аял чIавалай санал чIехи хьайи ва чпин дуствал садрани квадар тийизвай Саидов Селима, некIедин стха Саидов Эседуллагьа, школадин муаллимар тир шаир Агьмедов Мукаила, Желилов Желила ва масабуру шаирдин уьмуьрдикай гегьенш суьгьбетар авуна.

Школадин лезги чIалан ва литературадин тарсар тухузвай муаллим Букарова Фатумади школада кIелзавай аялрихъ галаз санал шаирдин шиирар ва шаирдиз бахшнавай шиирар кIелна. Хуш келимаяр хуьруьнвияр тир Букарова Халисата, Ризаева Бикеханума ва масабуруни лагьана...

Вичин нубатда шаир Исмаилов Агъалара гуьруьш тешкилайбуруз чухсагъул малумарна, шиирар кIелна ва алай вахтунда квел машгъул ятIа лагьана.

- Зун гзаф шад я зи жемятдилай заз лезги чиликай, чIалакай пай ганва лагьана. Лезги чилел за муг эцигна, багъ кутуна ва гьар йисуз, уьмуьрдин юлдаш ва хтулар галаз ял ягъиз, лезги чилел хквезва. Кьвед лагьай мертебадин пенжердин вилик ацукьна чай хъваз за, багъдиз килигиз, цIийи шиирар яратмишзава, ахпа эвичIна багъдин бегьер кIватI хъийизва. За жуван лезги чилел, лезги чIалал дамахзава, абур зи берекатар я, - къейдна А.Исмаилова.

Салманов Усмана кларнет, Саидов Ревшана чIагъан, Бабаев Илагьудина далдам, Мегьамедов Айдуна саз ягъуналди, медениятдин кIвалин художественный самодеятельностди хъсан концерт гана.

Эхирдай межлис чайдин столдихъ давам хъхьана.

КIанивиликай виш келима-фикир

Гьазурайди - Гуьлжагьан МИСРИХАНОВА

(Эвел 33,35-37-нумрайра)

66. КIанивилин тум сифте цун герек тирди чин тийиз адан бегьерар кIватI хъийиз алахъмир.

67. КIанивили вичив агатдай ихтияр виридаз ганва.

68. Са бязибур кIанивилин къайдаяр са шумуд юкъуз чириз алахъда.

69. КIанивилини вахтуни са касни гуьзлемишдач, абурун вил чеб гуьзлемишунал жеда.

70. Хъсан кар я аламатрихъ агъун, амма ихтибар авун ягъалмиш жедай кар я, лагьана кIанивили.

71. Зи гуьгъуьна къекъвез тади къачумир, ваз мефтIер ава, сифте абур ишлемишиз чира, лагьана кIанивили.

72. КIанивални гьар са кас вичиз чидайвал гъавурда акьазвай са гаф я.

73. КIанивилин хандакIар кутуна туькIуьрай хизан гзаф мягькемди жеда.

74. КIанивал аламатдин затI я, кIвачер квачтIани, гелер тадай.

(КьатI ама)

“ЛГ”-дин 37-нумрадиз акъатай кроссворддин жавабар:

ДУЬЗ ЦIАРАРА: 1. Уьлчме. **4.** Ич. **5.** Ли. **7.** Къавурма. **11.** ПIарла. **12.** Яшмагь. **13.** РуцIугул. **16.** Иранвах. **19.** КIарасар. **21.** Хатавал. **22.** Кеферпад. **23.** Багъманчи. **25.** Балабан. **27.** Агентар. **29.** Ребриха. **31.** Дестечи. **32.** ШенпIи. **33.** Жижим. **34.** Тежриба. **37.** ЮкI. **38.** Эл. **39.** Авари.

ТИК ЦIАРАРА: 2. Лув. **3.** Мэр. **6.** КьантIа. **7.** Къармах. **8.** Умунвал. **9.** Аялвал. **10.** ТIапIас. **14.** Виликамаз. **15.** Крапивная. **17.** НекIегьан. **18.** “Хабарар”. **19.** КIахалар. **20.** Агълабар. **24.** Газетар. **25.** Бандит. **26.** Нетижа. **28.** Елкен. **30.** Испик. **35.** Жив. **36.** Иер.

1 ЖЕРГЕ: Чан. Чанта. Табагь. Багъман. Банка. Камари. Марият. Ятах. Ахвар. Варшав. Шават. Атлас. Ластик. Тике. Епер. Пер.

2 ЖЕРГЕ: Шарабан. Шарабанчи. Чирагь. Рагъдан. Данух. Ухшар. Шараг. Агара. Аратун. Тундра. Драма. Масан. СанкIар. КIар.

Сканворд

ТуькIуьрайди - К. КЪАЛАЖУХВИ